

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Vaida NORUIŠAITĖ
Ekonomikos studijų programos studentė

**EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ
PARAMOS POVEIKIS DARNIAM TAURAGĖS
REGIONO VYSTYMUISI**

Magistro darbas

Šiauliai, 2015

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Vaida NORUIŠAITĖ

EUROPOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS
POVEIKIS DARNIAM TAURAGĖS REGIONO
VYSTYMUISI

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, Ekonomika (L100),

Darbo vadovas:
lekt. dr. Andrius RAKICKAS

Teigiu, kad magistro darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų krypties magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Noruišaitė, V. (2015). Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos poveikis darniam Tauragės regiono vystymuisi: antros pakopos studijų Ekonomikos programos baigiamasis magistro darbas/ baigiamojo darbo vadovas lekt. dr. A. Rakickas. Šiaulių Universitetas, Ekonomikos katedra, 107 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjamas Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos poveikis darniam Tauragės regiono vystymuisi. Baigiamojo darbo teorinėje dalyje išnagrinėti diskusiniai regiono, regiono plėtros ir regioninės politikos sampratos klausimai, atskleisti vyraujantys skirtingi požiūriai į darnų vystymąsi, nustatyti regionų darnaus vystymosi finansiniai šaltiniai, vieni iš jų – Europos Sąjungos struktūriniai fondai. Empirinėje dalyje įvairiais aspektais išanalizuotas ES struktūrinių fondų paramos pasiskirstymas ir įsisavinimas Lietuvoje ir Tauragės regione. Remiantis apskaičiuotais ekonominiais, socialiniais ir aplinkos būklės rodikliais įvertinta Tauragės regiono darnaus vystymosi situacija, nustatyti regioniniai skirtumai, taip pat įvertintas įsisavintos ES struktūrinių fondų paramos poveikis darniam Tauragės regiono vystymuisi. Nustatyta, kad regiono vystymuisi didžiausios įtakos turėjo ekonominio vystymosi indekso didėjimas. Regione vyraujanti sparti ūkio plėtra, nuosaikus aplinkos gerėjimas nustelbė socialinį vystymąsi, todėl ekonominiai - socialiniai ir ekologiniai interesai nebuvo suderinti.

Atlikta rodiklių analizė, parodė, kad Tauragės regionas ekonomiškai silpnas, nepatrauklus užsienio investuotojams, regione vyrauja teritoriniai socialinės raidos netolygumai.

Autorės suformuluota hipotezė patvirtinta tik iš dalies, nes Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama yra vienas iš daugelio veiksnių, kurie įtakoja darnų Tauragės regiono vystymąsi.

Magistro darbo tema Kauno kolegijoje Tauragės skyriuje mokslo darbų konferencijoje perskaitytas pranešimas „*ES struktūrinių fondų įtaka darniam Tauragės apskrities vystymuisi*“. Šiaulių Universitete Ekonomikos katedroje „*Klimato kaitos problemų sprendimas: prekyba apyvartiniais taršos leidimais*“.

Noruišaitė, V. (2015). The influence of the European Union structural funds and cohesion funds to harmonious development of Taurage region: Master's degree thesis in the second level Economics studies/thesis' supervisor lekt. dr. A. Rakickas. Šiauliai University, Department of Economics, 107 p.

SUMMARY

The influence of the European Union structural funds and cohesion funds to harmonious development of Taurage region is analysed in the Master's degree thesis. In theoretical part of the thesis controversial region, regional development and regional politics conceptions issues are examined, prevailing different approaches to harmonious development are revealed as well as the financial funds for regional harmonious development are determined. In empirical part the EU structural funds allocation and reclamation in Lithuania and Taurage region is analyzed in various aspects. In obedience to estimated indicators of economical, social and environmental state, the tendencies of Taurage region development are assessed, regional differences are determined, also the influence of reclaimed EU structural funds and cohesion funds to harmonious development of Taurage region is evaluated. Prevailing rapid economic development, environmental improvement overshadowed moderate social development, and economic - social and ecological interests were not aligned.

Ratio analysis showed that Taurage region is economically weak, unattractive to foreign investors, a region dominated by the territorial differences in social development.

Hypothesis formulated by the thesis' author is confirmed partly because the EU structural funds and cohesion funds is just one of many factors which influence harmonious development of Taurage region.

The report after the Master's degree thesis topic 'The influence of the EU structural funds to the development of Taurage region' was presented in the conference held by Kaunas University of Applied Sciences Taurage department also the report 'Solution of climate change problems: selling of circulation pollution licence' was presented in Šiauliai University Department of Economics.

TURINYS

ĮVADAS.....	13
1. REGIONŲ DARNAUS VYSTYMOŠI IR EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ TEORINIAI ASPEKTAI.....	16
1.1. Regiono sampratos apibrėžtis ir regionų klasifikavimas.....	16
1.2. Regioninės politikos svarba Lietuvai.....	21
1.3. Darnaus vystymosi koncepcijos ekonominiai, socialiniai ir ekologiniai komponentai.....	23
1.3.1 Regionų darnaus vystymosi rodikliai.....	28
1.3.2 Regionų darnaus vystymosi finansiniai šaltiniai.....	31
1.4. Europos Sąjungos struktūriniai fondai Lietuvoje.....	34
2. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS POVEIKIS DARNIAM TAURAGĖS REGIONO VYSTYMUŠI.....	38
2.1. ES struktūrinių fondų paramos poveikio darniam Tauragės regiono vystymuisi vertinimo metodika.....	38
2.2. Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama ir jos įsisavinimas Tauragės regione...	40
2.3. Tauragės regiono darnaus vystymosi rodiklių analizė.....	51
2.3.1 Ekonominiai vystymosi rodikliai.....	51
2.3.2 Socialinio vystymosi rodikliai.....	59
2.3.3 Aplinkos būklės rodikliai.....	64
2.4. Tauragės regiono integruoto darnaus vystymosi vertinimas.....	68
2.5. ES struktūrinės paramos ir darnaus vystymosi koreliacinė ir regresinė analizė.....	73
3. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PANAUDOJIMO GERINIMO KRYPTYS IR PROGNOZES 2014 – 2020 METAIS.....	76
IŠVADOS.....	80
LITERATŪRA.....	83
PRIEDAI.....	89
1 priedas. Aplinkos būklės rodikliai.....	90
2 priedas. Ekonomikos vystymosi rodikliai.....	90
3 priedas. Socialinio vystymosi rodikliai.....	91
4 priedas. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas ir įsisavinimas Lietuvos regionuose.	91
5 priedas. Ekonomikos augimo veiksmų programai skirtos ES struktūrinių fondų lėšos Lietuvai 2006 – 2013 m. laikotarpiu.....	92

6 priedas. Sanglaudos skatinimo veiksmų programai skirtos ES struktūrinių fondų lėšos Lietuvai 2006 – 2013 m. laikotarpiu	92
7 priedas. Žmogiškųjų išteklių plėtros programai skirtos ES struktūrinių fondų lėšos Lietuvai 2006 – 2013 m. laikotarpiu	93
8 priedas. Sanglaudos skatinimo veiksmų programai skirtų lėšų ir vykdomų projektų pasiskirstymas Tauragės regione	94
9 priedas. Ekonomikos augimo veiksmų programai skirtų lėšų ir vykdomų projektų pasiskirstymas Tauragės regione	95
10 priedas. Lietuvos regionų BVP.....	96
11 priedas. Lietuvos regionų BVP, tenkantis vienam gyventojui	97
12 priedas. Lietuvos regionų TUI.....	98
13 priedas. Lietuvos regionui TUI, tenkantis vienam gyventojui	99
14 priedas. Materialinių investicijų pasiskirstymas regionuose vienam gyventojui	100
15 priedas. Lietuvos regionų darbingo amžiaus gyventojų kitimo dinamika.....	101
16 priedas. Lietuvos regionų nedarbo lygis.....	102
17 priedas. Vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis regionuose	103
18 priedas. Natūrali gyventojų kaita.....	104
19 priedas. Išleista išvalytų iki ES normatyvų nuotekų	105
20 priedas. Požeminio vandens sunaudojimas	105
21 priedas. Lietuvos regionų darnaus vystymosi rodiklių dinamika.....	106
22 priedas. Duomenų normalumo tikrinimas	107
23 priedas. Koreliacijos koeficientai	107
24 priedas. TUI pritraukimo indeksas	107

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Regiono sampratos įvairovė	16
2 lentelė. Darnaus vystymosi sampratų įvairovė.....	24
3 lentelė. Aplinkos vystymosi rodikliai.....	28
4 lentelė. Ekonomikos vystymosi rodikliai	29
5 lentelė. Socialinio vystymosi rodikliai	29
6 lentelė. Regionų plėtrą įvertinantys rodikliai	30
7 lentelė. 2004 – 2006 m. Bendrojo programavimo dokumento ir 2007 – 2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos tinklų palyginimas	35
8 lentelė. Europos Sąjungos struktūriniai ir jų fondai teikiantys paramą Lietuvai	37
9 lentelė. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė.....	40
10 lentelė. Tauragės regione įgyvendintų ir įgyvendinamų projektų skaičius ir finansavimas pagal veiksmų programas.....	42
11 lentelė. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Tauragės regione	58
12 lentelė. Lietuvos regionų teršalų išmetimai į atmosferą.....	64
13 lentelė. Lietuvos regionų miškingumas.....	65
14 lentelė. Išleista išvalytų nuotekų iki normos Tauragės regione 2006 – 2013 metais	66
15 lentelė. Socialinio vystymosi indeksas (SVI) 2006 – 2013 metais	69
16 lentelė. Lietuvos regionų integruotų darnaus vystymosi indeksų (koef.) dinamika 2006 – 2013 metais.....	71
17 lentelė. Tauragės regiono integruoto darnaus vystymosi struktūra 2006 – 2013 metais (%) pagal darnaus vystymosi dimensijas	72
18 lentelė. Regresinio modelio tinkamumo įvertinimas.....	74

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Valstybė – regionų (erdvių) rinkinys	17
2 pav. Regionų klasifikavimas vertikaliu pjūviu	19
3 pav. Pagrindiniai regionų tipai ir klasifikavimo kriterijai	20
4 pav. Pagrindiniai regioninės politikos tipai	22
5 pav. Regioninės politikos modeliai ir jų tikslai	22
6 pav. Darnaus vystymosi komponentai	25
7 pav. Darnaus vystymosi komponentų funkcijos	26
8 pav. Regionų darnaus vystymosi finansiniai šaltiniai	32
9 pav. Daugiašalės paramos programos	33
10 pav. 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos veiksmų programų prioritetinės kryptys	36
11 pav. ES struktūrinių fondų paramos poveikio darniam Tauragės regiono vystymuisi tyrimo metodai	38
12 pav. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas šalies regionams	41
13 pav. Įgyvendintų projektų pasiskirstymas Tauragės regione	43
14 pav. Žmogiškųjų išteklių plėtros programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika Tauragės regione	44
15 pav. Sanglaudos skatinimo veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika	46
16 pav. Ekonomikos augimo veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika	49
17 pav. Bendrojo vidaus produkto dinamika Lietuvos regionuose 2006 – 2013 metais	51
18 pav. Lietuvos regionų BVP vienam gyventojui, dinamika	52
19 pav. Tiesioginių užsienio investicijų kitimo dinamika šalies regionuose	54
20 pav. Lietuvos regionų TUI vienam gyventojui	55
21 pav. Materialinių investicijų dinamika šalies regionuose	56
22 pav. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus kitimo dinamika šalies regionuose	57
23 pav. Nedarbo lygio dinamika Lietuvos regionuose 2006 – 2013 metais	59
24 pav. Vidutinės ir tarptautinės migracijos dinamika 2006 – 2013 m. šalies regionuose	61
25 pav. Lietuvos regionų socialinių pašalpų gavėjų 1000 – čiu gyventojų dinamika 2006 – 2013 metais	63
26 pav. Miško kirtimo atliekos biokuro gamybos panaudojimui	67
27 pav. Ekonomikos vystymosi indeksas (EVI) 2006 – 2013 metais	69
28 pav. Aplinkos būklės indeksas (ABI) 2006 – 2013 m. laikotarpiu	70
29 pav. Ekonominio, socialinio vystymosi, aplinkos būklės ir integruoto darnaus vystymosi indeksų kitimo dinamika Tauragėje, 2006 – 2013 m. laikotarpiu	71
30 pav. ES struktūrinių fondų lėšų pasiskirstymas pagal veiksmų programos prioritetus 2014 – 2020 metais	77

PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ ŽODYNAS

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniais: Vainienė R. (2008). Ekonomikos terminų žodynas. Vilnius: Tyto Alba; Lydeka Z., Levišauskaitė K. (2007). Ekonomika. Vytauto Didžiojo Universiteto leidykla; Mačys G. (2006). Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje. Vilnius: Mykolo Riomerio Universitetas; Čiegis R. (2008). Darnus ekonomikos vystymasis. Šiaulių universiteto leidykla.

A

Administraciniai regionai - centrinės vyriausybės kuriami vienetai, siekiant vykdyti regioninę politiką.

B

Bedarbiai – nedirbantys, bet norintys dirbti ir ieškantys darbo darbingo amžiaus piliečiai, užsiregistravę arba ne, darbo biržoje.

Bendrasis programavimo dokumentas – šalies parengtas ir Europos Komisijos patvirtintas dokumentas, kuriame išdėstyta ES struktūrinių fondų ir šalies tikslai, plėtros strategija, prioritetai, uždaviniai ir nurodyti ES struktūrinių fondų ir kitų finansavimo šaltinių įnašai.

Bendrasis vidaus produktas - per tam tikrą laikotarpį sukurtų galutinio vartojimo prekių ir paslaugų pinigine išraiška. Tai galutinis visų šalies teritorijoje veikiančių ūkinių vienetų gamybinės veiklos rezultatas.

C

Centrinis regionas – vienas ar keli miestai, kurie sukuria koncentruotas metropolines ekonomikas, kurie sukuria palankę erdvę naujovėms bei ekonominiam augimui.

D

Darnus vystymasis – visuomenės vystymasis, sudarantis galimybę pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms derinant aplinkosauginius, ekonominius ir socialinius visuomenės tikslus ir neviršijant poveikio aplinkai ribos.

Decentralizacija – tai įstatymais pagrįstas valdymo funkcijų perdavimas iš valstybės valdymo subjektų savaveiksmiškumo pagrindais veikiantiems regioninės ir vietinės savivaldos subjektams.

Darbingo amžiaus gyventojai – tai valstybės įstatymais nustatyto amžiaus žmonės, neatsižvelgiant į jų aktyvumą darbo rinkoje.

Depresinis regionas - kažkada aukštą pramoninio išsivystymo lygį pasiekęs regionas, kuris šiuo metu patiria ekonominį sąstingį.

Determinacijos koeficientas – statistinis dydis, dažniausiai žymimas r^2 . Jis parodo, kokia priklausomojo kintamojo nuokrypio dalis, (pvz. vartojimo išlaidos), yra paaiškinama tiesine nepriklausomojo kintamojo (pvz. turimos pajamos) įtaka.

E

Ekonomikos augimas – gamybos apimčių augimas, dažniausiai matuojamas bendrojo vidaus produkto padidėjimu.

Ekonominis regionas - yra tapatinamas su lokalia bendruomene ar subnacionaliniu teritoriniu vienetu, tačiau jo ribos ne visuomet turi sutapti su administracinėmis ribomis.

Ekonomikos vystymasis – ekonomikos pereinamojo laikotarpio procesas, apimantis ekonomikos sandaros pokyčius ir industrializaciją, taip pat bendrojo vidaus produkto bei pajamų vienam gyventojui didinimą.

Ekonominė politika – sudėtinė politikos dalis, kuria bandoma daryti įtaką ekonomikai.

F

Finansai – lėšų, priklausančių įmonei ar valstybei, visuma; taip pat šių lėšų gavimo ir panaudojimo sistema.

G

Gamtos ištekliai – gamtos elementai, naudojami gamybinėje ir negamybinėje veikloje ir tenkinantys žmonių poreikius.

Geografiniai regionai - vadinami geografinėmis sritimis ir suvokiami kaip savito, kultūriškai pagrįsto santykio tarp žmonių ir jų erdvinės aplinkos apraiška.

I

Investicijos – ūkinė veikla, kurios metu ištekliai naudojami kuriant naują realų kapitalą.

ISPA – tai Europos Sąjungos finansinė priemonė, siekiant užtikrinti aplinkos apsaugą ir transporto modernizavimo projektų įgyvendinimą.

K

Koreliacija – dviejų ar daugiau dydžių, reiškinių ar procesų tarpusavio priklausomybė.

M

Metodas – žingsnių seka, padedanti pasiekti tikslą.

Migracija – ilgalaikis gyvenamosios vietos pakeitimas, kurio rezultatas - gyventojų skaičiaus ir struktūros pasikeitimai išvykimo bei atvykimo teritorijose.

N

Nedarbo lygis – nedirbančios darbo jėgos, tačiau galinčios ir norinčios dirbti, bet nerandančios tinkamo darbo, santykio su visa darbo jėga procentine išraiška.

Neišsivystęs regionas – tai regionas, kuriame natūralieji ištekliai dar nepanaudoti.

Nykstantys regionai – regionai, kuriems būdingas visiškas ekonominis nuosmukis.

P

Pasaulio aplinkos fondas – tai tarptautinė nepriklausoma organizacija, kuri sprendžia pasaulines aplinkos apsaugos problemas.

PHARE – Europos Sąjungos ekonominės pagalbos programa, kuri finansuoja ekonomines ir socialines reformas Centrinėje ir Rytų Europoje, padeda šio regiono šalims kurti rinkos ekonomiką, paremtą laisva privataus sektoriaus iniciatyva.

Prognozės – būsimų bendrų ekonomikos ir rinkos sąlygų numatymo sistema, kuria, priimdama sprendimus, remiasi vyriausybė ir verslininkai.

R

Regionas - teritorijos vienetas, kuris yra nustatytas teisiškai, turintis savivaldą ir autonomiją bei išsiskiria iš gretimų teritorijų pagal tam tikrus rodiklius, pvz. ekonominius, socialinius, demografinius ir t.t.

Regioninė politika – tai viena iš Europos Sąjungos veiklos prioritetinių sričių, pagal kurią Europoje yra vykdoma demokratijos plėtra, ekonominės ir socialinės gerovės kūrimas, užtikrinant geranorišką ir taikų bendradarbiavimą.

Regioninė valdžios decentralizacija – vidinis nacionalinių valdymo funkcijų perskirstymas žemesniems regioniniams padaliniams.

Regresinė analizė – analizė, nustatanti regresijos lygties suderintumą su duomenų aibe, dažniausiai paprastuoju mažiausių kvadratų metodu. Ji naudojama kiekybiniais ekonominiams sąryšiams nustatyti ar ekonominėms hipotezėms tikrinti.

S

SAPARD – specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programa.

Skurdo rizikos lygis – asmenų, kurių ekvivalentinės piniginės disponuojamosios pajamos mažesnės už skurdo rizikos ribą, dalis.

Socialinė politika – valdžios vykdoma politika, kuri yra skirta teisiškai reguliuoti visuomenės poreikius, kylančias problemas.

T

Tarptautinė plėtros asociacija – viena iš penkių Pasaulio banko grupės organizacijų, kuri siekia užtikrinti neturtingiausių pasaulio valstybių ekonomikos vystymąsi ir sumažinti jų atsilikimą.

Tarša – veikla, kuri kenkia vienos ar kelių aplinkų kokybei.

SANTRUMPOS

- ABI** – aplinkos būklės indeksas
- BVP** – bendrasis vidaus produktas
- BPD** – bendrasis programavimo dokumentas
- ES** – Europos Sąjungos
- ERPF** – Europos regioninės plėtros fondas
- ESF** – Europos socialinis fondas
- EVI** – ekonominis vystymosi indeksas
- DVI** – darnaus vystymosi indeksas
- JT** – Jungtinės Tautos
- LAAIF** – Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas
- LR** – Lietuvos Respublika
- NDVS** – nacionalinė darnaus vystymosi strategija
- SF** – Sanglaudos fondas
- SVI** – socialinis vystymosi indeksas
- ŠESD** – šiltnamio efektą sukeliančios dujos
- TPA** – Tarptautinė plėtros asociacija
- TUI** – tiesioginės užsienio investicijos

ĮVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Lisabonoje 2000 m. kovo mėn. vykusiame Europos Sąjungos viršūnių susitikime, buvo priimta ir Europos Tarybos patvirtina pirmoji Lisabonos strategija. Strategijoje pagrindiniu tikslu nurodytas – ekonomikos konkurencingumo didinimas, Europos Sąjungos ekonomiką buvo siekiama paversti konkurencingiausia pasaulyje. Tuo tikslu, ekonomiškai silpnai išsivysčiusių šalių socialiniai sanglaudai ir ekonominei gerovei gerinti buvo pradėti naudoti regioninės politikos finansiniai instrumentai – ES struktūriniai fondai.

Visuomenės vystymasis ilgą laiką rėmėsi nuostata, kad auganti ekonomika ir didėjanti gamyba yra pagrindinė vertybė ir visuomenės gerovės pagrindas. Tačiau materialinių gėrybių gausėjimas, nesustabdomas gamtos išteklių išsekimas bei aplinkos teršimas, privertė žmones susimąstyti ir suprasti, kad žmogaus gerovė priklauso ne tik nuo naujausių technologijų gausos, modernesnės gyvenamosios, bet ir nuo žmogaus santykių su aplinka daroma. Tapo akivaizdu, kad atėjo laikas iš esmės, peržiūrėti visuomenės raidos prioritetus ir apsispręsti dėl tolimesnės visuomenės vystymosi krypties. Vis dėlto buvo pripažinta, kad ekonominė, socialinė ir aplinkosauginė sritys turi vystytis suderintai ir buvo iškelta darnaus vystymosi koncepcija. Lietuva nacionalinę darnaus vystymosi strategiją parengė 2004 m., tapusi visaverte ES nare. Lietuva, atsivėrus realioms galimybėms pasinaudoti ES struktūrinių fondų lėšomis, siekė suderinti aplinkos apsaugos, ekonominio ir socialinio vystymosi interesus, tuo pačiu mažinant egzistuojančius regioninius išsivystymo netolygumus. Kiekvienas šalies regionas atsižvelgdamas į savo darnaus vystymosi būklę, gaunamą ES finansinę paramą paskirsto svarbiausių regiono rodiklių stiprinimui.

Temos ištirtumas. Tyrimo metu buvo išstudijuota daug lietuvių ir užsienio autorių darbų, mokslinių straipsnių, internetinių šaltinių, Lietuvos Respublikos įstatymai ir teisės aktai, konferencijų pranešimo medžiaga, kuriuose ES struktūriniai fondai ir jų parama analizuojami įvairiais aspektais. Apie regioninės politikos svarbą Lietuvoje domisi ir nagrinėja tokie autoriai kaip Kilijonienė A., Simanavičienė Ž. (2010), Išoraitė M. (2008), Bagdzevičienė R., Dapkus R. (2005), Vaitekūnas S. (2004), Mačys G. (2006), Vainienė R. (2005), Čaplikas R. (2006). Apie regionų darnų vystymąsi, finansinius šaltinius domisi Čiegis R. (2008), Grabažienė A., Klimavičienė I., Piligriminė V. (2010), Petkevičiūtė N., Svirskaitė I. (2011), Ivanauskaitė T. (2012).

Regioninės politikos tikslas sumažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir pačiuose regionuose, skatinti visoje šalies teritorijoje tolygią ir tvarią plėtrą, pasinaudojant

ES struktūrinės parama. **Kyla probleminis klausimas:** Ar ES struktūrinių fondų parama įtakoja Tauragės regiono darnų vystymąsi?

Tyrimo objektas – ES struktūrinių fondų paramos lėšos.

Tyrimo tikslas – įvertinti ES struktūrinių fondų paramos poveikį darniam Tauragės regiono vystymuisi.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą ir teisės aktus, nagrinėjančius regionų sampratos, jų klasifikacijos, regioninės politikos klausimus;
2. Atskleisti regionų darnaus vystymosi koncepcijos aspektus, jos realizavimo finansinius šaltinius ir išskiriamus darnaus vystymosi rodiklius;
3. Išnagrinėti ES struktūrinių fondų paramos lėšų pasiskirstymą ir įsisavinimą Tauragės regione;
4. Įvertinti Tauragės regiono darnų vystymąsi bei ES struktūrinės paramos poveikį darniai Tauragės regiono plėtrai;
5. Pasiūlyti ES struktūrinių fondų panaudojimo gerinimo kryptis ir priemones Tauragės regione 2014 – 2020 m. laikotarpiu.

Hipotezė. ES struktūrinės paramos įsisavinimas Tauragės regione, mažina šio regiono socialinius – ekonominius, aplinkos apsaugos išsivystymo netolygumus ir daro poveikį darniam regiono vystymuisi.

Tyrimo metodai:

Teoriniai - mokslinės literatūros, nagrinėjančios regiono sampratos, regionų plėtros, darnaus vystymosi aspektus, ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktų, kitų oficialių dokumentų, reglamentuojančių regioninę politiką ir subalansuotą regionų plėtrą, sisteminė analizė ir sintezė, indukcija ir dedukcija.

Empiriniai – tyrimo duomenų, (ES struktūrinių fondų paramos srautų ir Lietuvos regionų darnaus vystymosi rodiklių) LR Finansų ministerijos, LR Aplinkos ministerijos, Statistikos departamento prie LR Vyriausybės, analizė taikant ekonominės statistikos metodus, išvestinių rodiklių skaičiavimas ir interpretacija.

Darbo struktūra. Siekiant iškelto darbo tikslo ir sprendžiant uždavinius, magistro darbas yra suskirstytas į tris dalis. Pirmojoje dalyje atlikta mokslinės literatūros, nagrinėjančios regionų sampratos, regioninės politikos svarbos analizė. Pateikiami darnaus vystymosi komponentai, finansiniai šaltiniai, pristatyti ES struktūriniai fondai.

Antrojoje dalyje išnagrinėtas ES struktūrinės paramos 2006 – 2013 m. laikotarpiu, Tauragės regionui teikimas, įsisavinimas bei atliktas struktūrinių fondų įtakos darnaus regiono vystymuisi vertinimas. Atlikta Lietuvos regionų, išskiriant Tauragės regioną, ekonomini-

socialinio-aplinkosauginio vystymosi analizė 2006 – 2013 m. laikotarpiu pagal bendrojo vidaus produkto, materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų, veikiančių įmonių, nedarbo lygio, migracijos, natūralios gyventojų kaitos, socialinės paramos, teršalų išmetimo į atmosferą, nuotekų išvalymo iki ES normatyvų ir kt. rodiklius. Atlikta koreliacinė Tauragės regiono vystymosi ir ES struktūrinių fondų paramos poveikio analizė.

Paskutiniame skyriuje apžvelgiamos ES struktūrinių fondų 2014 – 2020 m. laikotarpio paramos panaudojimo pagal veiksmų programas prioritetus prognozės. Pateikti siūlymai, siekiant efektyvesnio paramos lėšų pritraukimo ir įsisavinimo Tauragės regione.

Tyrimo rezultatai. Remiantis atliktu tyrimu buvo nustatyta, kad Europos Sąjungos teikiama struktūrinė parama ir efektyvus jos panaudojimas teigiamai veikia regionų vystymąsi, tačiau finansinės lėšos neužtikrina darnaus regionų vystymosi proceso, kadangi nėra suderinamos ekonominės – socialinės – aplinkos būklės dimensijos.

Praktinis rezultatų reikšmingumas. Manytina, kad parengto darbo rezultatai būtų naudingi tyrėjams, kurie domisi regionais, jų išsiskyrimu ir plėtra bei gilinasi į ES struktūrinių fondų teikiamą paramą ir jos pagalbą Lietuvos regionų vystymuisi. Darbo rezultatais galėtų pasinaudoti institucijos ir organizacijos, atsakingos už ES paramos administravimą ir informacijos sklaidą, Tauragės regiono institucijos galėdamos įvertinti regiono padėtį galėtų numatyti tolimesnius efektyvesnius veiksmus pritraukiant 2014 – 2020 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos lėšas.

Darbą sudaro: 107 puslapiai, pateikta 18 lentelių ir 30 paveikslų, 84 literatūros šaltiniai ir 24 priedai.

1. REGIONŲ DARNAUS VYSTYMOŠI IR EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ TEORINIAI ASPEKTAI

Šiandieninėje mokslinėje literatūroje regiono samprata pateikiama nevienareikšmiškai. Regionai iš esmės vadinami erdvėmis, kurios turi savo bendruomenę, ekonominę, socialinę bei politinę struktūrą, o šių regionų rinkinys sudaro valstybę. Darniai visos šalies bei atskirų regionų plėtrai Lietuvos valstybė naudoja Europos Sąjungos teikiama struktūrinių fondų parama. Siekiant darnaus šalies vystymosi, produktyvaus Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo, tiek regionų, tiek ir ES struktūrinės paramos įsisavinimo problemų tyrimai įvairiais aspektais yra būtini.

1.1 Regiono sampratos apibrėžtis ir regionų klasifikavimas

Nagrinėjant regionus, jų problemas, plėtrą, darnaus vystymosi esmę visų pirma dera apibrėžti regiono sampratą. Nors mokslinėje literatūroje regiono samprata yra labai populiari, tačiau vieningo ir nenuginčijamo regiono sąvokos turinio nėra. Skirtinguose kontekstuose regionas gali būti suvokiamas kaip valstybės dalis (administracinis vienetas), pvz. apskritis Lietuvoje, kaip geografiškai, politiškai, ekonomiškai susijusių šalių grupė, susivienijimas, pvz. Europos Sąjunga, ar kaip žemės kontinentas.

Detaliai regiono sampratos įvairovės problematiką nagrinėjo G. Burbulytė (2005), kuri teigė, kad regioniniuose tyrimuose vyrauja beveik tapatus ir abstraktus regiono apibrėžimas, tačiau turinys, kuriuo yra papildoma abstrakti regiono sąvoka, jos taikymo kontekstas yra visiškai skirtingi. Siekiant atskleisti ir palyginti regiono sąvokų įvairovę, dažniausiai publikuojamos regionų apibrėžties teorijos pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė

Regiono sampratos įvairovė

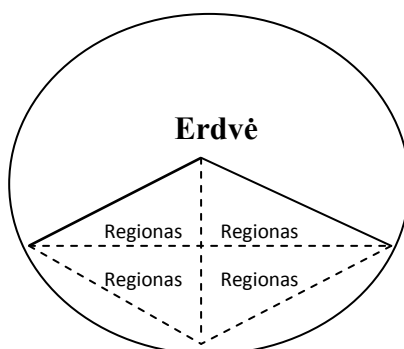
Autorius (- iai), leidinio metai	Regiono apibrėžimas
Ačaitė V. (2005)	Teritorijos vienetas, kurioje yra vykdoma politika, kuri atitinka vieneto poreikius, bet kartu yra orientuota į visumos (valstybės) gerovės siekimą.
Bagdzevičienė R., Dapkus R. (2005)	Teritorinė sistema, kurią sudaro materialiniais, energetiniais, informaciniais ryšiais susijusios posistemės – gamybinė, socialinė – demografinė, gamtinė – ekologinė.
Bruneckienė Ž., Šemberova I. (2007)	Teritorijos vienetas, kuris yra nustatytas teisiškai, turintis savivaldą ir autonomiją bei išsiskiria iš gretimų teritorijų pagal tam tikrus rodiklius, pvz. ekonominius, socialinius, demografinius ir t.t.
Čaplikas V. (2006)	Kokios nors teritorijos stambi dalis, subtautinis arba subnacionalinis vienetas.
Europos regioninės plėtros deklaracija (2005)	Svarbiausia viešosios teisės dalis, kuri yra išleista žemesniu nei Valstybė lygiu ir susieta su politine savivalda.
Nedmed K. (2009)	Tam tikra sritis arba apibrėžta erdvė, kitaip tariant apylinkė, žemė, regionas.
Pukelienė V. (2008)	Bet kuri geografinė erdvė, kuri apima šalių grupę, vieną šalį ar skirtingas šalies administracines – geografines erdves.

Lietuvos Respublikos Regioninės plėtros įstatymas (2000)	Vientisa valstybės teritorijos dalis, kurioje įgyvendinama nacionalinė regioninė politika.
T. Tamošiūnas (2004)	Savarankiškas administracinis teritorinis vienetas.
Гасанов, Н. М. (2010).	Teritorinis reiškiny, kuris turi atspindėti darbo pasiskirstymą ir gamybinių jėgų vystymąsi.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis lentelėje nurodyta literatūra

Nagrinėjant Lietuvos Respublikos įstatymus, galima pastebėti, kad regiono sąvoka, yra apibrėžiama tik viename Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatyme, kuriame regionas apibūdinamas, kaip vientisa valstybės teritorijos dalis, kurioje yra įgyvendinama nacionalinė regioninė politika. Remiantis šiuo įstatymu regionams yra priskiriamos apskritys. Kituose teisės aktuose regionas nėra traktuojamas, kaip vientisa valstybė, čia regionas yra įvardijamas kaip administracinis vienetas. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatyme teritorijos administracinis vienetas įvardijamas kaip teritorijos dalis, kur kiekviena iš jų turi ribas, centrą bei pavadinimą, kuri yra valdoma Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar savivaldybės institucijos. Autoriai, Ačaitė V. (2009), Tamošiūnas T. (2004), Bagdzevičienė R., Dapkus R. (2008), regioną traktuoja kaip savarankišką teritorinį administracinį vieneta. Regionas taip pat suvokiamas ir kaip ekonominės – socialinės, administracinės sistemos dalis, kuri pasižymi specifiniais bruožais. Pažymėtina, kad regionas turi turėti uždara vystymosi ciklą, ekonominę specializaciją ir jos pasireiškimo formas.

Išnagrinėjus Lietuvos Respublikos teisės aktus ir atsižvelgiant į autorių nuomones apie regioną, matyti, jog visuotinai priimta, kad terminas regionas yra susijęs su erdve, todėl galima išskirti kelias su erdve susijusias reikšmes: teritorinė erdvė: politinė erdvė ir socialinės sąveikos erdvė, ekonominė erdvė. (M. Išoraitė, 2008). Regionų skirstymas į erdves pateikiamas 1 paveiksle.

1 pav. Valstybė – regionų (erdvių) rinkinys

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Išoraitė, (2008)

Kaip matyti 1 paveiksle, regionas gali būti apibūdinamas kaip erdvės dalis, kuris gali būti suskaidytas į atskirus mažesnius regionus. Lietuvos teritoriją nagrinėjant kaip teritorinę visumą yra išskiriami regionai (apskritys), kurie skirstomi į dar mažesnius regionus –

savivaldybes, o šios dar mažesnius – seniūnijas. Pastarosios apjungia bendruomenes. Taigi, iš esmės, valstybė tampa erdvių, t.y. regionų rinkiniu.

Tačiau dėl regiono sampratos daugelis mokslininkų remiasi keliomis principinėmis regiono koncepcijomis. Remiantis viena iš koncepcijų, regionas gali būti apibrėžiamas kaip tam tikro dydžio *teritorinė erdvė*, kuris pasižymi tik tam tikromis jam būdingomis savybėmis. Tokios savybės padeda apibrėžti regiono ribas, bei tampa vientisumo kriterijumi. Remiantis šia koncepcija, daroma išvada, kad regionas apima tik žemės paviršiaus plotą, tuo tarpu regiono teritorijos oro erdvės priklausomybė lieka neapibrėžta.

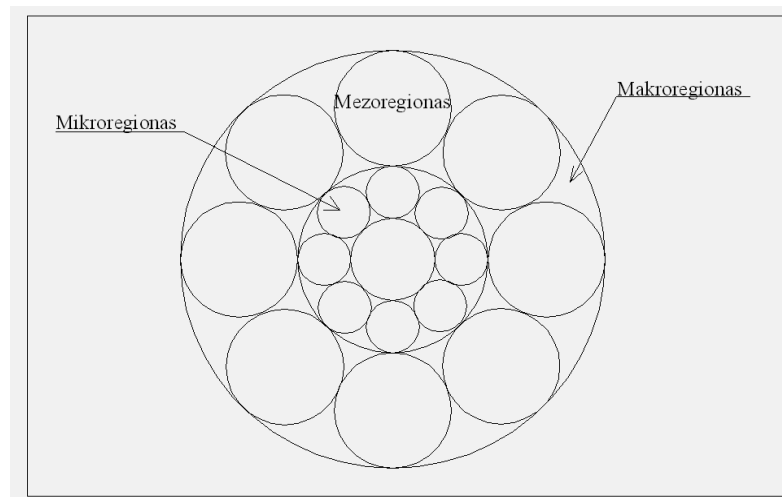
Tuo tarpu H. Amstrong, J. Taylor (2004), V. Čaplikas (2006), V. Pukelienė (2008) regiono apibrėžimą pateikia pagal kitą požiūrį. Šie autoriai, regioną apibrėžia ne tik teritorija, bet ir *geografinė erdvė*. Autoriai į regiono apibrėžimą įtraukia sausumos, vandens ir oro erdves. Remiantis šia koncepcija regionas apibrėžiamas panašiai, skiriasi tik koncepcijose išskiriama erdvės apimtis, tačiau ir šioje koncepcijoje nenurodomas regiono lygis industrinėje sistemoje.

V. Ačaitės (2005), E. Bivainio, T. Tamošiūno (2007), Ž. Simanavičienės, J. Bruneckienės, I. Šemberovos (2007) nuomone, regionai turi ne tik teritorinį, geografinį, bet ir *politinį aspektą*. Regionas įvardijamas kaip politinė arena, kurioje dalyvauja įvairūs politiniai, socialiniai, ekonominiai veikėjai, kurioje yra ne tik diskutuojama, tačiau yra priimami svarbūs sprendimai įvairiausiomis temomis, pvz., kaip ekonominė plėtra.

Regiono sąvoka siejama su *socialinės ir ekonominės erdvės* visuma yra tuomet, kai nagrinėjama subalansuota regionų plėtra. Šiuo atveju regionai gali apimti administracinės ir politinės jurisdikcijos sritis, kurių ribos gali varijuoti nu tokių santykinai didelių plotų, kaip pati valstybė, iki tokių santykinai mažų plotų, kaip vietos valdžia. Remiantis šia koncepcija yra akcentuojama, kad regionas turi savo valdymo organus ir skiriasi apibrėžiama erdvė.

Bendrijos regionų chartijoje regionas apibūdinamas kaip geografinis, ir institucinis valdymo vienetas, tai reiškia, kad regionai turi gebėti vystysis savarankiškai, kad taptų ekonominės ir socialinės plėtros varikliais (G. Mačys, 2006).

Nagrinėjant regionus iškyla problemos ne tik dėl skirtingų ir įvairių regiono koncepcijų, bet ir dėl nevieningos regionų klasifikacijos sistemos. Regionai yra vertinami remiantis tam tikrais kriterijais ir mokslinėje literatūroje randama daugiau kaip 50 išskiriamų regiono kategorijų. Norint sumažinti regionų klasifikacijos problemas, regionų klasifikaciją galima nagrinėti dviem pjūviais: vertikaliu ir horizontaliu pjūviu. Regionus klasifikuojant pagal vertikaliųjų pjūvį, atsižvelgiama į hierarchinį lygmenį bei erdvinius kriterijus, todėl regionai skirstomi į: mikroregionus, mezoregionus ir makroregionus. Regionų klasifikavimas pagal vertikaliųjų pjūvį pateikiamas 2 paveiksle.

2 pav. Regionų klasifikavimas vertikaliu pjūviu
Šaltinis: Bivainis, Tamošiūnas (2008)

Makroregionams priskiriami itin dideli, kartais net žemynų teritoriniai dariniai, pvz. Šiaurės Amerika. *Mezoregionams* galima priskirti keletas valstybių teritorinį junginį, tokį kaip Baltijos jūros regionas. *Mikroregionai* apima subnacionalinius – teritorinius vienetus ar jų grupes valstybėje. Vadinamąjį euroregioną - kelių valstybių ribas peržengiantį pasienio regionų bendradarbiavimą taip pat galima priskirti mikroregiono lygmeniui.

Darbo tyrime nagrinėjamos Lietuvos teritorijos regionavimui taikyti skirstymo lygmenys galėtų atitikti tokius orientacinius vienetus: makroregionams priskiriami dabartinių apskričių regionai, mezoregionams – savivaldybių teritorijos, o mikroregionams – seniūnijos.

Regionus klasifikuojant pagal horizontalųjį pjūvį yra išskiriama keletas regionų rūšių, atsižvelgiant į regionavimo tikslus ir pasirinktus vertinimo kriterijus:

- *Ekonominiai regionai.* Mikrolygmeniui priklausančius ekonominius regionus vienija ekonominiai kriterijai. Ekonominis regionas dažnai yra tapatinamas su lokalia bendruomene ar subnacionaliniu teritoriniu vienetu, tačiau jo ribos ne visuomet turi sutapti su administracinėmis ribomis. Ekonominiams regionams priskiriami: regionų specializavimasis, darbo jėgos pasiskirstymas, lyginamasis panašumas. Globalizacijos įtakoje formuojasi tarpvalstybiniai ekonominiai regionai. Šiaurės Amerika, Europa, Pietų Azija tai trys stambiausi makroregionai, kurie pasižymi ekonominiu savitumu.

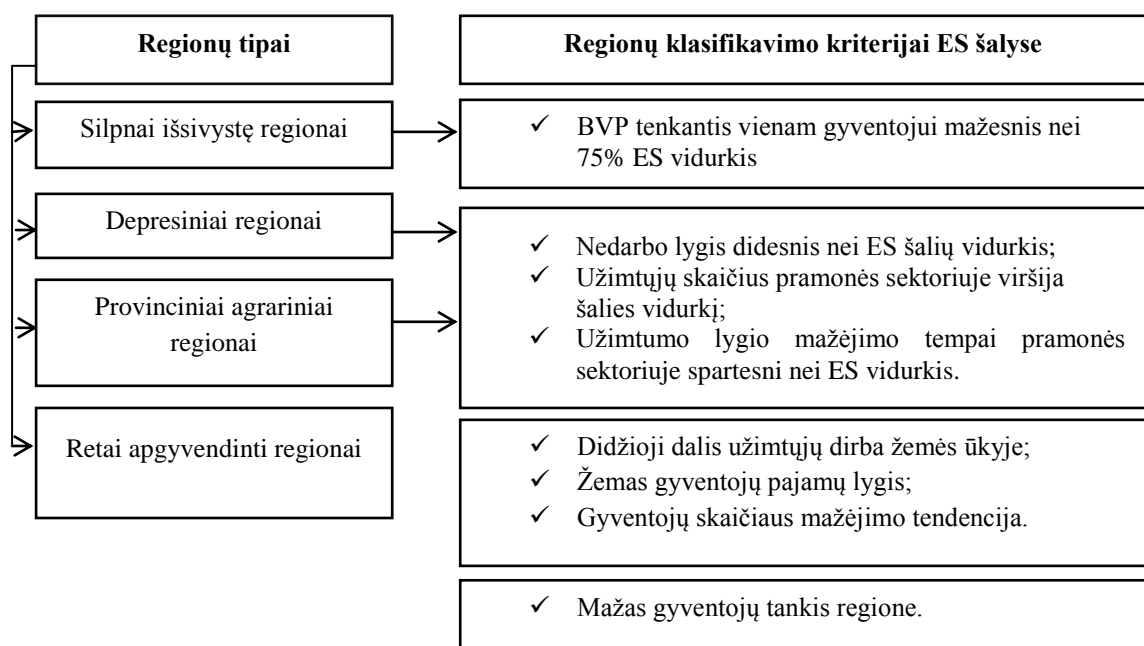
- *Geografiniai regionai.* Geografiniai regionai dažnai vadinami geografinėmis sritimis ir suvokiami kaip savito, kultūriškai pagrįsto santykio tarp žmonių ir jų erdvinės aplinkos apraiška. (G. Burbulytė, 2005). Gamtiniai regionai gali būti apibrėžiami naudojant geologinius, hidrologinius ir dirvotyros kriterijus.

- *Politiniai regionai.* Tarptautiniuose santykiuose regionas reiškia, kad egzistuoja santykių sistema tarp grupės valstybių, kurios geografiškai yra arti viena kitos. Mikrolygmeniui priskiriami regionai, kurie suvokiami kaip griežtai apibrėžti subnacionaliniai

teritoriniai vienetai, kuriems taikoma regioninė politika bei yra valstybės ekonominės politikos dalis.

➤ *Administraciniai regionai.* Centrinės vyriausybės kuriami vienetai, siekiant vykdyti regioninę politiką. Tokio tipo regionai kuriami netgi labai civilizuoetuose valstybėse. Administraciniai regionai Europos Sąjungos kontekste pasižymi savo struktūros įvairove.

D. Vidickienės ir R. Melnikienės (2008) nuomone, regionai dažniausiai klasifikuojami pagal urbanistinius požymius. Rinkos potencialas, atitinkamos rūšies ekonominės veiklos svarba regione taip pat lemia regionų skirstymą į grupes. Remiantis A. O. Гейман (2009) ES šalyse regionai klasifikuojami į keturias pagrindines kategorijas pagal nustatytas regiono tipologijos charakteristikas. (žr. 3 pav.).

3 pav. Pagrindiniai regionų tipai ir klasifikavimo kriterijai ES šalyse

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Гейман, (2009)

Pasak G. Burbulytės (2005), ekonominiuose tyrimuose atsižvelgiant į šalių pramoninio išsivystymo lygį, gyventojų gyvenimo lygį, gaunamas pajamas regionai gali būti skirstomi į keturis pagrindinius tipus: centrinis, nykstantis, depresinis, neišsivystęs regionas. *Centriniam regionui* priskiriami vienas ar keli miestai, kurie sukuria koncentruotas metropolines ekonomikas, kurie sukuria palankę erdvę naujovėms bei ekonominiam augimui. Regionai kuriems yra būdingas visiškas ekonominis nuosmukis, priskiriami *nykstančių regionų* grupei. Kązkada aukštą pramoninio išsivystymo lygį pasiekęs regionas, kuris šiuo metu patiria ekonominį sąstingį vadinamas *depresiniu regionu*. *Neišsivystęs regionas* – tai regionas, kuriame natūralieji išteklių dar nepanaudoti. Tai regionai, kuriuose pramonės šaka išvystyta labai silpnai, mažos ne tik gyventojų pajamos, bet ir vyrauja žemas pragyvenimo lygis.

Apibendrinant galima teigti, kad regionas suvokiamas ne tik kaip geografinė teritorija, bet ir kaip ekonominė kategorija. Regiono samprata ir regionų klasifikavimas yra

interpretuojamas gana laisvai, todėl juos apibūdinti vienareikšmiškai neįmanoma. Svarbus aspektas, kad klasifikuojant regionus atkreipiamas dėmesys ne tik į jų dydį, bet ir ekonominį, bei socialinį išsivystymą.

1.2. Regioninės politikos svarba Lietuvai

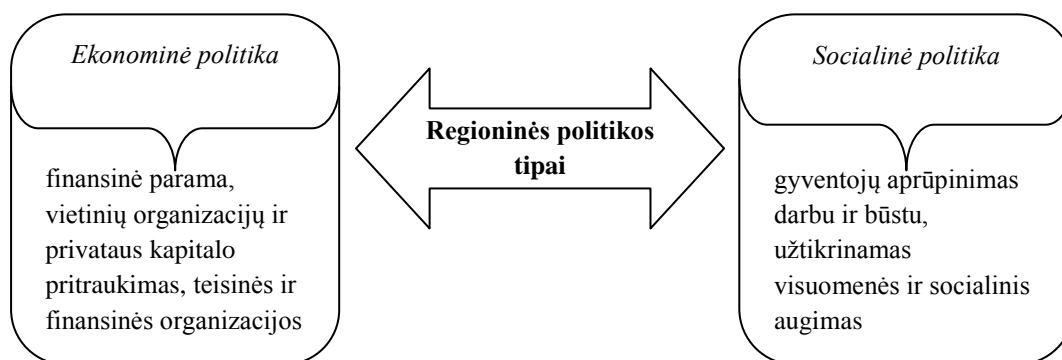
Regioninė politika šiandienos demokratinių Europos valstybių gyvenime tampa svarbiausia ir patikimiausia priemone siekiant visuotinės žmonių gerovės. Tai daroma panaudojant subalansuotą ūkinę plėtrą ir racionalių socialinių bei kultūrinių problemų sprendimą makroteritoriniu ir regioniniu lygmeniu. Didėjančią regioninės politikos svarbą Lietuvoje, sąlygoja egzistuojantys regioniniai skirtumai šalies viduje.

Lietuvai 2004 – aisiais metais tapus Europos Sąjungos nare, atsivėrė naujos galimybės kaip sumažinti skirtumus tarp regionų, efektyviai spręsti jų problemas ir kelti gyvenimo lygį ne tik kiekviename atskirame regione, bet ir visoje šalyje. Norint įgyvendinti šiuos uždavinius yra vykdoma regioninė politika. Regioninė politika gali remtis įvairiausiomis priemonėmis: infrastruktūros gerinimu, naujos pramonės ar kito verslo ugdymui suteikiamomis mokesčių ir kitomis lengvatomis, tikslinių valstybei reikalingų gamybų vystymui, įvairiais garantais, subsidijomis, tiksliniu programų finansavimu.

Tiek Lietuvos, tiek užsienio autoriai regioninės politikos sampratą apibrėžia skirtingai. Vieni regioninę politiką apibūdina kaip priemonių visumą, kiti ją interpretuoja kaip planavimo procesą, tretii mano, kad tai valstybės vykdoma veikla, ketvirti regioninę politiką sieja su veiklos sritimi. R. Bagdzevičienės, R. Dapkaus (2005) nuomone, regioninė politika yra visuma priemonių, kuri skatina regionų plėtrą bei užtikrina vienodą lygį ir gyvenimo sąlygas visiems piliečiams. S. Vaitiekūnas (2004) regioninę politiką sieja su visos šalies raidos planavimu, prioritetų nustatymu ugdant šalies teritorijas, integracija į bendrąją šalies ir tarptautinio ūkio sistemą, užtikrinant konkurencingumą vidaus ir tarptautinėje rinkose. Remiantis Lietuvos ilgalaikės raidos strategija (2002), šiuolaikinė regioninė politika yra suvokiama kaip teritoriškai ir hierarhiškai diferencijuotas šalies socialinės, ekonominės ir ekologinės raidos ir krašto tvarkymo reguliavimas siekiant visapusiškai išnaudoti vietos sąlygų ypatumus bei turimus privalumus, išsaugoti regionų savastį bei sušvelninti gyvenimo kokybės regionines disproporcijas.

Regioninės politikos pagalba siekiama pašalinti svarbius pusiausvyros pažeidimus tarp ūkinių rajonų bedarbių procento ir pajamų vienam gyventojui lygio atžvilgiu. Silpnus regionus, reikia remti skatinant kurtis naujas firmas ir pramonės šakas bei didinti investicijas.

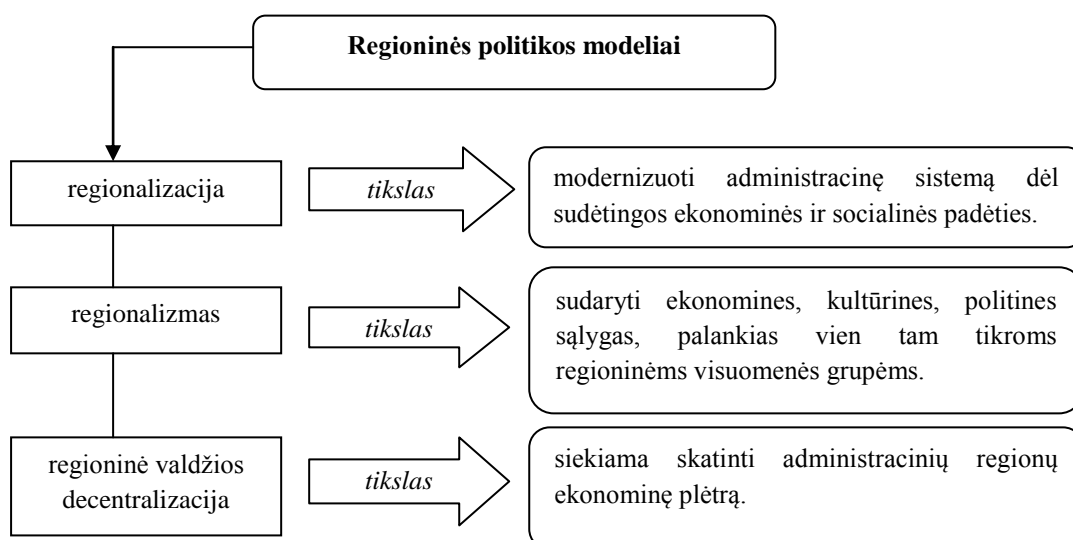
Regioninės politikos pagrindas – valstybės ekonominių tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, netgi ir tuo atveju, kai kalbama ne apie ekonominę sritį, aprūpinimo mechanizmus, kai reikalingi socialiniai ir ekologiniai standartai neišvengiamai remiasi finansiniais – ekonominiais svertais. Dažniausiai yra išskiriami du pagrindiniai regioninės politikos tipai, kurie pavaizduoti 4 paveiksle.

4 pav. Pagrindiniai regioninės politikos tipai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Mačys (2006)

Regioninės politikos pobūdis yra pasirenkamas, atsižvelgiant į esamą šalies ekonominę situaciją. Jei šalis yra nuosmukio fazėje, tuomet taikoma regioninė politika kuri yra orientuota į regioninę plėtrą, kad būtų pasiektas tam tikras ekonomikos augimo lygis. Pasiekus norimą ekonomikos augimo lygį, regioninė politika yra nukreipia regionų išsivystymo skirtumams mažinti. Pasirinktas regioninės politikos tipas gali būti įgyvendinamas pagal vieną iš kelių regioninės politikos modelių, priklausomai nuo valstybės valdymo pobūdžio. Išskiriami regioninės politikos modeliai pateikiami 5 paveiksle.

5 pav. Regioninės politikos modeliai ir jų tikslai

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Mačys (2006)

Regionalizacija remiasi centrine valdžia ir valdymu „iš viršaus į apačią“. Ši struktūra dar vadinama regionų valdymu. Regionai patys rūpinasi socialine ir politine integracija. *Regionalizmas* remiasi valdymu „iš apačios į viršų“. Regionalizmas pagrįstas teritorine integracija, jame svarbiausia bendruomenės identiškumas. Ši struktūra dar vadinama regioniniu valdymu. Regioninis valdymas atstovauja organizacijas, socialines grupes už regiono ribų ir sukuria daugiau ar mažiau unifikuotas strategijas. *Regioninė valdžios decentralizacija* – vidinis nacionalinių valdymo funkcijų perskirstymas žemesniems regioniniams padaliniais. Politinė decentralizacija siekiama skatinti administracinių regionų ekonominę plėtrą. (G. Mačys, 2006).

Idealiausias regionų valdymo būdas būtų sujungti visus tris modelius ir taip išvengti kiekvieno modelio trūkumų. Tiek regionalizmo, tiek valdžios decentralizacijos idėja laikosi principo, kad identifikuoti ir spręsti problemas paprasčiau ten, kur jos kyla. Regionalizmas siekia bendro tolydaus šalies vystymosi daugiau dėmesio skirdamas regionų integracijai, o centrinės valdžios institucijos koordinuoja ir derina regioninių institucijų strategijas.

Apibendrinant, galima pasakyti, kad didžiulė regioninės politikos apibrėžimų įvairovė, parodo šios temos aktualumą ir svarbumą šiandieniniame šalies ūkio vystymosi procese. Lietuvos nacionalinės regioninės politikos, kaip ir ES regioninės politikos pagrindinis tikslas ilgalaikė ūkio plėtra, siekiant vis labiau patenkinti gyventojų socialinius, politinius, kultūrinius ir materialinius poreikius, mažinant regionų socialinius, ekonominius skirtumus, tuo pačiu užtikrinant darnią visos šalies plėtrą. Norint pasiekti aukštus darnaus vystymosi rodiklius, reikia sujungti visus regioninės politikos modelius į vieną visumą.

1.3 Darnaus vystymosi koncepcijos ekonominiai, socialiniai ir ekologiniai komponentai

Regioninė plėtra labai dažnai yra traktuojama kaip priemonių visuma, kuri skatina ekonominę veiklą regione, veiksmingai panaudojant vietinius išteklius. Šiuo atveju ekonominė veikla laikoma svarbiausia bendruomenės veiklos sudedamąja dalimi, kadangi nuo jos priklauso finansiniai ištekliai, kurie yra būtini norint vystyti kitus bendruomenės plėtros aspektus. Manoma, kad būtent ši traktuotė tiksliausiai atspindi regionų plėtrą, kadangi yra akcentuojama ekonominės plėtros svarba regiono plėtrai, bei nėra sukonkretinta atskirų sričių.

A. Kilijonienės, Ž. Simanavičienės (2010) nuomone, regionų plėtra turi būti paremta regiono potencialo, kuris galėtų būti konkurencinio pranašumo šaltiniu, reprodukcija, optimalia veiklos aspektų proporcija, nukreipta į gyvenimo lygio bei kokybės gerinimą per šiuos aspektus. Šių autorių teigimu, regioninė plėtra yra siejama su bendruomenės gyvenimo socialinio, ekonominio, aplinkosaugos, sveikatos apsaugos, technologijos, kultūros ir

rekreacijos aspektų vystymusi. R. Badzevičienės ir R. Dapkaus (2005) teigimu, regionų plėtra nėra nepasiekiamas idealas, tai visuotinai priimta regioninės būklės norma ir bet kurie nukrypimai traktuojami kaip degradacija, sisteminė krizė, depresija ir pan.

Yra išskiriama keletas regionų plėtros požymių: pastovumas, subalansuotumas bei socialinė orientacija. Regionų plėtra visų pirma yra nukreipta į gyvenimo kokybės užtikrinimą, siekiama subalansuotos teritorijos potencialios (socialinio, išteklių, ūkio, ekologinio) reprodukcijos. Gyvenimo kokybės užtikrinimas siejamas su gyventojų skurdo mažinimu, aprūpinimu gyvenamu plotu, aukšta viešųjų paslaugų kokybe, darbo paklausos problemų sprendimu.

XX a. paskutiniame dešimtmetyje susiformavo siekis, kurio tikslas ekonomikos, socialinės bei ekologinės plėtros siekimas, mažinant susipriešinimą su žala žmogui, aplinkai. Minėtam siekiui suteikta darnaus vystymosi koncepcija. Suformuota nuostata kad ekonominė plėtra turi vykti kuo efektyviau naudojant gamtos išteklius ir atsižvelgiant į daromą poveikį aplinkai, pradėta aptarinėti 1972 m. Stokholme, kur vyko pirmoji Jungtinių Tautų konferencija (JT) dėl aplinkos ir vystymosi. (NDVS. 2003).

Darnaus vystymosi svarba apie kurią plačiai diskutuojama pasaulio viršūnių susitikimuose, įrašyta į organizacijų Tūkstantmečio vystymosi tikslus ir daugelio pasaulio šalių darnaus vystymosi strategijas. Darnaus vystymosi apibrėžimas labiausiai siejamas su Brundtland pranešimu, kuriame teigiama, kad darnus vystymas yra vystymasis, kuris tenkina dabarties kartų poreikius, nekeldamas pavojaus būsimų kartų gebėjimui patenkinti savus poreikius.

Nors pati darnaus vystymosi koncepcijos esmė yra pakankamai aiški, bet tikslus darnaus vystymosi sampratos apibrėžimas yra problemiškas ir sukelia daug diskusijų. Tiek ekonominėje, tiek aplinkosauginėje literatūroje yra pateikiama gausybė apibrėžimų sietinų su darniu vystymusi. (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Darnaus vystymosi sąvokų įvairovė

Autorius (- iai), leidinio metai	Darnaus vystymosi samprata
Čiegis R. (2004)	darnumas apibūdinamas kaip „mobilus tinklas“, kurio uždaviniai ir priemonės priklauso nuo įgytų žinių, visuomenės ir asmeninių vertybių, aplinkos kokybės, ateities technologijų vertinimo, požiūrio į riziką ir galimybių neapibrėžtumo.
Dasgupta P. (2007)	darnus vystymasis traktuojamas kaip tam tikra ekonominė programa, kurioje dabartinės ir ateinančios kartos gerovė tampa vis svarbesnė ir aktualesnė.
Grabažienė A., Klimavičienė V., Piligriminė V. (2010)	darnus vystymasis yra suvokiamas kaip žmogaus siekis vykdyti plėtrą, kuri padarytų kuo mažesnę žalą aplinkai ir žmogui bei keltų kuo mažesnę susipriešinimą.
Lydeka Z., Levišauskaitė K. (2007) p. 299	darnus vystymasis – tai toks vystymasis, kuris patenkina dabartinio laikmečio poreikius, nesudarydamas pavojaus būsimoms kartoms tenkinti savuosius.
Misiūnas A., Balsytė I. (2008)	darnus vystymasis tai raida, kuri užtikrina nemažėjančią ekonominės visuomenės gerovę, atsižvelgiant į esamus technologinius, ekologinius ir socialinius visuomenės veiklos apribojimus.

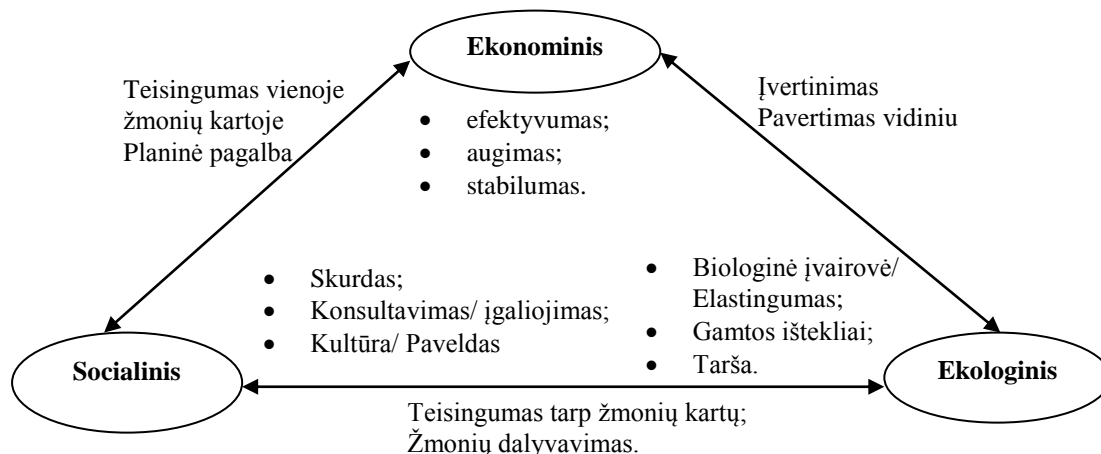
Nacionalinė darnaus vystymosi strategija	darnus vystymasis tai kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių, socialinių visuomenės tinklų, kuris sudaro galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, tuo pačiu neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų.
Petkevičiūtė N., Svirskaitė I. (2011)	darnus vystymasis gali būti suprantamas kaip ekonomikos plėtimo procesas bei struktūriniai pokyčiai, padedantys plėsti žmogaus galimybes, tai yra nulemtas žinių apie vystymąsi galios ir geriausiai matomas per darnų ir subalansuotą žmonių galimybių plėtimą bei gebėjimą būti socialiai atsakingiems už save, visuomenę ir ateinančias kartas.
Tarptautinis darnaus vystymosi institutas	darnus vystymasis traktuotinas kaip aplinkos, ekonomikos ir socialinės gerovės palaikymas šiandien ir ateityje.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis lentelėje nurodyta literatūra

Darnus ekonomikos vystymasis pasižymi, stabiliu ūkio augimu, menka tarša ir neigiamu poveikiu aplinkai (Business dictionary, 2011). Dar vieną darnaus vystymosi apibrėžimą pateikia pedagogų profesinės raidos centras, jie darnų vystymąsi akcentuoja kaip plėtrą, kuri tenkina žmonijos reikmes dabar, neapribojant galimybių ateities kartoms tenkinti savąsias. Regioninės plėtros samprata artimai siejama su subalansuoto, arba darnaus vystymosi samprata. Darni regionų plėtra skatina žmonijos ekonominę ir socialinę progresą, tuo pačiu atkreipiant dėmesį, jog toks progresas būtų lydimas ir kitų sričių pažangos, tačiau būtina priminti, kad šis vystymasis neturėtų pažeisti leistinų poveikio aplinkai ribų.

Darnus vystymasis yra ilgalaikė, nuolatinė visuomenės plėtra, kurios tikslas — visame pasaulyje ir kiekvienoje atskiroje valstybėje, visose socialinio gyvenimo srityse užtikrinti geras gyvenimo sąlygas ne tik dabartinei, bet ir būsimoms kartoms, sudarant kompromisą tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų.

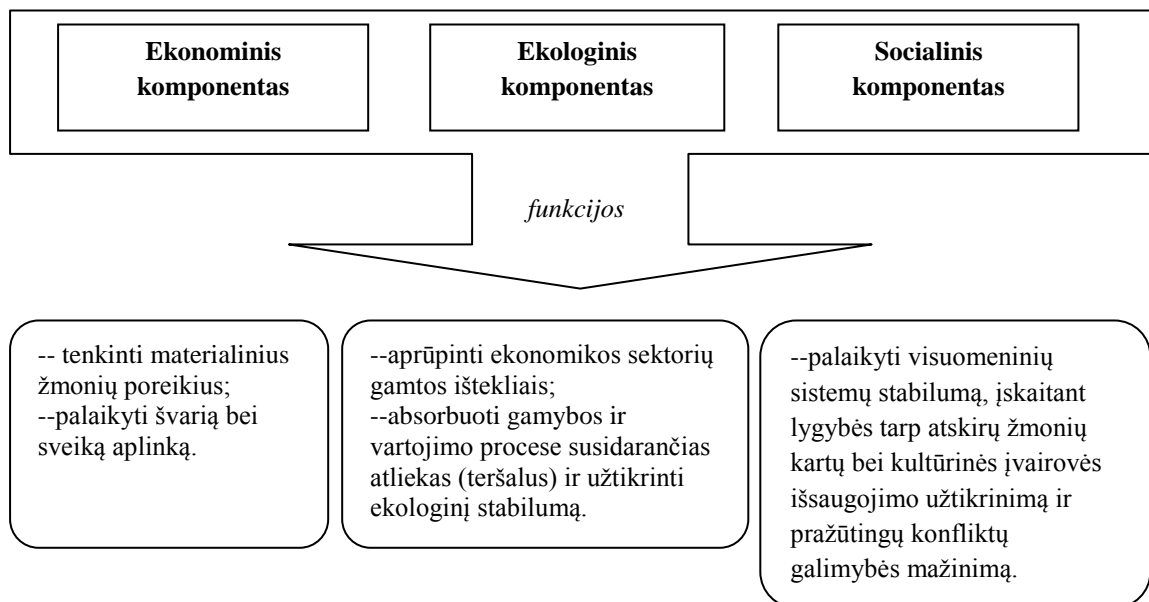
Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro trys lygiaverčiai komponentai – aplinkos apsauga, ekonominė plėtra ir socialinis vystymasis. Norint tiksliau suvokti ir įsigilinti į darnaus vystymosi koncepcijos reikšmę, svarbu suprasti visus tris pagrindinius koncepcijos komponentus, jų reikšmes bei sąveikas ir tarpusavio poveikius. Darnaus vystymosi koncepcijos komponentai vaizduojami 6 paveiksle.

6 pav. Darnaus vystymosi komponentai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Čiegis, (2004)

Šiomis dienomis kalbant apie darnų vystymąsi vis dažniau akcentuojama visų trijų darnumo komponentų integravimo svarba. Svarbiausia yra matyti ir gebėti suderinti visus komponentus visose veiklose ir srityse. Darnaus vystymosi požiūriu itin svarbus klausimas – koks yra optimalus ekonomikos sektoriaus dydis, kad būtų kuo geriau patenkinami žmonių poreikiai ir efektyviai sprendžiamos skurdo problemos, tačiau neviršijami leistini poveikio aplinkai mastai. Ekonominė darnumo traktuotė apima pakankamo ir stabilaus ekonominio augimo reikalavimus, tokius kaip finansinio stabilumo išsaugojimas, žemi ir pastovūs infliacijos tempai, gebėjimas investuoti ir novatoriškumas, kalbama apie teisingą gamtos išteklių paskirstymą erdvėje tarp regionų ir laike tarp dabarties ir ateities, reikalauja suderinti ūkinę veiklą bei ekosistemų produktyvumą (Čiegis R., Gavėnauskas A. ir kt. 2008). Ekonominio, ekologinio ir socialinių komponentų funkcijos pateikiamos 7 paveiksle.

7 pav. Darnaus vystymosi komponentų funkcijos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Čiegis, (2004)

Pasak T. Ivanauskaitės (2012), aplinką labiausiai veikia ekonomikos sektorius, kuris aplinkai grąžina gamybos atliekas ir taip ją užteršia. Norint pasiekti darnaus vystymosi, gamtos išteklius reikia naudoti itin efektyviai, kad iš to paties kiekio išteklių būtų gaunama gerokai didesnė ekonominė nauda. Gamtinės aplinkos poveikis ekonomikai daugiausia pasireiškia per tiekiamus gamtos išteklius. Laikantis ekologinio darnaus vystymosi požiūrio daugiausiai dėmesio skiriama biologinių ir fizinių sistemų stabilizavimui, kuris grindžiamas kanadiečių ekologo C. Hollingo ir jo kolegų darbais. Pagal šį požiūrį pirminis ekonominės plėtros uždavinys yra išsiaiškinti įvairiai ekonominei veiklai svarbių gamtinių sistemų ribas. (Lydeka Z., Levišauskaitė K. 2007). Biologinės įvairovės išsaugojimui ypač svarbus klimato stabilumas, maistinių medžiagų pakartotinis panaudojimas, upių baseinų apsauga, ekologinių sistemų elastingumas globaliniu mastu, sugebėjimas adaptuotis prie vis spartesnių pokyčių.

Aplinka aprūpina visuomenę gyvybiniais ištekliais (vandeniu, oru ir t.t.), kurie yra gyvybės palaikymo sistema bei rekreaciniais ištekliais.

Visuomenės švietimas darnumo klausimais yra itin svarbus, nes padeda visuomenei įsitraukti į bendrą darnaus vystymosi koncepciją. „Socialinė kultūrinė darnumo koncepcija atspindi ryšį tarp plėtros ir vyraujančių socialinių normų ir siekia palaikyti visuomeninių sistemų stabilumą, įskaitant lygybės tarp atskirų žmonių kartų bei kultūrinės įvairovės išsaugojimo užtikrinimą ir pražūtingų (griaunamųjų) konfliktų galimybės sumažinimą. (Lydeka Z. Levišauskaitė K. 2007. p. 299).

Socialinis komponentas yra ne ką mažiau svarbus ekonomikai, nei anksčiau paminėti komponentai, nes jis aprūpina žmogiškaisiais ištekliais, t.y., intelektu, mokslinėmis žiniomis, informacija. Socialinė – kultūrinė subalansuotumo koncepcija parodo ryšį tarp plėtros bei vyraujančių socialinių normų ir siekia palaikyti visuomeninių sistemų stabilumą. Teigiama, kad socialinis komponentas atsirado vėliausiai, tik susiformavus ekonomikai ir ekologijai. Socialinis komponentas dar yra vadinamas žmogiškuoju kapitalu, nes čia svarbu žmonių išsilavinimas, gebėjimai, kadangi visuomenės vaidmuo darnaus vystymosi procese yra lemiamas ir itin svarbu, kad žmogus, besirūpindamas savo poreikiais, reikiamą dėmesį skirtų ne tik ekonomikos vystymuisi, bet ir aplinkos apsaugai.

Darnaus vystymosi požiūriu pagrindinė ekonomikos sektoriaus funkcija yra tenkinti materialiuosius žmonių poreikius, todėl itin svarbu, kad vykdant šią funkciją būtų daromas kuo mažesnis neigiamas poveikis žmonių sveikatai. (Jakutis A., Petraškevičius V., Stepanovas A., ir kt. 2005). Taipogi labai svarbu suprasti, kad veiksmingesnis žmogiškųjų išteklių naudojimas (aukštesnis darbo našumas) daro teigiamą poveikį ne tik ekonomikai, didindamas jos konkurencingumą, bet padeda spręsti ir aplinkos bei socialines problemas.

Pastebima, kad dauguma autorių pateikia iš esmės tas pačias darnaus vystymosi apibrėžtis, akcentuojančias ilgalaikę šalies ūkio plėtrą, siekiant racionaliai suderinti visuomenės ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius interesus. Apibendrinant darnaus vystymosi komponentus, pažymėtina, kad ypač svarbu yra gebėti visus komponentus suderinti visose veiklose ir srityse. Šiomis dienomis kalbant apie darnų vystymąsi vis dažniau akcentuojama visų trijų darnumo komponentų: ekonominio, ekologinio, socialinio integravimo svarba. Taigi, ekonominė darnaus vystymosi dimensija apibūdina tokį vystymąsi, kuris sudaro sąlygas ilgalaikiam stabiliam ekonomikos augimui, ekologinė – kai naudojama tiek gamtinių išteklių, kad jų liktų ir ateities kartoms, o socialinė darnumo dimensija reikalauja, kad būtų patenkinti žmogaus pagrindiniai poreikiai, kuriamas visapusiškai kokybiškas gyvenimas. Visi trys sektoriai yra vienodai reikšmingi ir svarbūs, todėl pereiti prie integruotos, visus sektorius apimančios darnaus vystymosi politikos yra ypatingai sudėtinga.

1.3.1 Regionų darnaus vystymosi rodikliai

Daugiau nei prieš dvidešimt trejus metus (1992 m). vykusiame pasaulio viršūnių susitikime, Rio de Žaneire buvo suformuluotos pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos, o pats darnus vystymasis įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija. Rio de Žaneiro priimtoje deklaracijoje ir subalansuotos veiksmų plėtros programoje buvo išskirti pagrindiniai darnaus vystymosi principai ir komponentai.

Lietuvos darnaus vystymosi rodiklių sąrašas buvo parengtas atsižvelgus į ES dokumentuose siūlomus rodiklius ir Lietuvos nacionalinę specifiką. Lietuvos parengtoje darnaus vystymosi strategijoje, nustatyti 78 darnaus vystymosi rodikliai yra grupuojami į tris pagrindinius sektorius: aplinkos būklė, ekonominis ir socialinis vystymasis. Išskiriamų aplinkos rodiklių sąrašas pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė

Aplinkos būklės rodikliai

1.	Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija CO ₂ ekvivalentu iš viso (mln. tonų) ploto vienetui (kv. kilometrui) ir BVP vienetui (iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis).
2.	Miestų oro kokybė (dienų skaičius per metus, kai azoto dioksido, kietųjų dalelių ir pažemio ozono koncentracijos viršija leistinus normatyvus).
3.	Užteršto vandens nuotėkų kiekis (tūkst. tonų) iki ES normatyvų išvaloma nuotėkų (procentais).
4.	Požeminio vandens kokybė - nitratų, amonio koncentracija (mg/l).
5.	Saugomų teritorijų plotas (tūkst. hektarų ir viso Lietuvos teritorijos ploto, procentais).
6.	Miškų plotas (tūkst. hektarų ir viso Lietuvos teritorijos ploto, procentais, hektarais vienam gyventojui).
7.	Komunalinių atliekų kiekis – bendras (tūkst. tonų), kilogramais vienam gyventojui ir santykis su vidutinėmis žmogaus vartojimo išlaidomis.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Darbotvarkė 21(Subalansuotos plėtros veiksmų programa) ir Nacionaline darnaus vystymosi strategija (2003).

Iš viso išskiriama 18 aplinkos būklės rodiklių. (pilnas aplinkos rodiklių sąrašas pateikimas 1 priede). Šių rodiklių pagalba atskleidžiamos ne tik pasiektos teigiamos permainos, bet ir išryškinamos esminės problemos, kurios padeda iš naujo performuluoti aktualiausius šalies ir kiekvieno regiono uždavinius.

Lietuvos bei atskirų regionų ekonominę padėtį išryškinantys rodikliai pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė

Ekonomikos vystymosi rodikliai

1.	BVP lyginamosiomis kainomis (mln. eurų), BVP prieaugis, procentais (bendras ir pagal ekonomines veiklos rūšis).
2.	BVP vienam gyventojui (eurais).
3.	Investicijos į skirtingų rūšių transporto plėtrą (mln. tonų ir procentais pagal transporto rūšis).
4.	Kelių tinklas (kilometrais kelių, tenkančių 100 kv. kilometrų).
5.	Švaresnės gamybos metodus įdiegusių įmonių skaičius (vienetais ir visų įmonių procentais).
6.	Ekologinių ūkių plotas (tūkst. hektarų ir viso naudmenų ploto, procentais).
7.	Tiesioginės užsienio investicijos (mln. eurų., investicijos tenkančios vienam gyventojui).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Bivainis, Tamošiūnas (2007) ir Zaicev (2007)

Iš viso išskiriama net 30 ekonomikos vystymosi rodiklių (žr. 2 priedas). Šie rodikliai parodo visos šalies bei kiekvieno regiono ekonominį potencialą augti. BVP rodikliai atskleidžia kurie regionai šalyje yra silpniau ekonomiškai išsivystę, kuriuose ekonomikos augimas vyksta greitais tempais. Per investicijas atskleidžiamas regiono patrauklumas verslui plėtoti.

Išskirti socialinio vystymosi rodikliai, remiantis Lietuvos nacionaline darnaus vystymosi strategija, pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė

Socialinio vystymosi rodikliai

1.	Ekonominio aktyvumo ir užimtumo lygis (darbingo amžiaus asmenų procentais).
2.	Nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygis (darbo jėgos, procentais).
3.	Gyventojų pajamų skirtumų rodiklis - pajamų diferenciacijos koeficientas.
4.	Švietimui ir mokslui skiriamų lėšų (BVP procentas).
5.	Investicijos į mokslą ir technologijų plėtrą (mln. eurų).
6.	Tarptautinė migracija (emigrantų, imigrantų skaičius).
7.	Vidutinės disponuojamos pajamos.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Čiegis (2008) ir Nacionaline darnaus vystymosi strategija (2003)

Išskiriami 22 socialinio vystymosi rodikliai (žr. 3 priedas), atspindi situaciją smulkesniuose administracijos teritoriniuose vienetuose, investicijas į gyventojų žinias, gebėjimus, aktyvumą, verslumo skatinimą. Nuo 2004 metų duomenys apie darnaus vystymosi rodiklius, jų pokyčius skelbiami Lietuvos statistikos metraštyje, Aplinkos ministerijos bei Statistikos departamento internetiniuose puslapiuose.

Siekiant įvertinti regione įvykusius pokyčius, nustatyti koks augimas regione vyksta, ar įvyko socialinės – ekonominės veiklos pagerėjimas, regioninis vystymasis analizuojamas pagal jį išreikšančių rodiklių analizę. Lietuvos Respublikos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje yra pateikti regiono plėtrą įvertinantys rodikliai. 6 lentelė.

6 lentelė

Regionų plėtrą įvertinantys rodikliai

<i>Rodikliai</i>
Regiono BVP, tenkantis vienam gyventojui, ir santykis su šalies vidurkiu procentais
Materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui, mln. eurų, ir santykis su šalies vidurkiu, procentais
Gyventojams, kuriems regiono teritorijoje centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo, skaičius, procentais, palyginti su bendru gyventojų skaičiumi pagal deklaruojamą gyvenamąją vietą.
Gyventojų, kurie regiono teritorijoje prijungti prie centralizuotų nuotakų tinklo, skaičius, procentais, palyginti su bendru gyventojų skaičiumi pagal deklaruojamą gyvenamąją vietą.
Regiono teritorijoje centralizuotai pateikto geriamojo vandens kiekis, vidutiniškai kub. metrais vienam gyventojui per parą.
15 – 64 metų gyventojų užimtumo lygis, procentais, ir santykis su šalies rodikliu.
Nedarbo lygis, procentais, ir santykis su šalies vidurkiu
Regionų teršalų emisija į orą, tonomis 1 kv. kilometrui, ir santykis su šalies vidurkiu
Regiono miškingumas, procentais.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Nacionaline darnaus vystymosi strategija

BVP – tai vienas iš pagrindinių rodiklių, kuris parodo visos šalies ir atskirų regionų ekonomikos išsivystymo lygį. Bendrasis vidaus produktas yra apibrėžiamas kaip galutinė prekių ir paslaugų sukurtų šalyje rinkos vertė per tam tikrą laiko tarpą. *Tiesioginės užsienio investicijos (toliau TUI)*, apibūdinamos, kaip užsienio fizinių ir juridinių asmenų šalyje arba šalies fizinių ir juridinių asmenų užsienyje įsigyjamas ilgalaikis turtas: turtas, žemė, pastatai, veikiančios įmonės. (Verslo žinių žodynas, 2010). Iki šiol vyrauja įsitikinimas, kad tiesioginės užsienio investicijos yra ekonominio augimo pagrindas. TUI ypač reikalingos silpniems, besivystantiems regionams. *Materialinės investicijos* atskleidžia regiono ekonominį potencialą ir joje įsikūrusių įmonių plėtros potencialą. Materialinių investicijų rodiklio pagalba atskleidžiama regionų verslo aplinkos būklė. *Veikiančių įmonių skaičius* regionuose atskleidžia ne tik ekonominę bet ir socialinę padėtį vyraujančia regione, mažas veikiančių įmonių skaičius gali neigiamai paveikti regiono socialinius rodiklius - padidinti nedarbo lygį, susilpninti žemo gyvenimo lygio tendenciją. *Nedarbo lygis*, vienas svarbiausių socialinio vystymosi rodiklių. Nedarbo lygis – nedirbančių asmenų, kurie galėtų ir norėtų dirbti, tačiau neturi tokios galimybės, santykis su visais darbingais asmenimis, išreikštas procentais. Nedarbo rodiklis yra glaudžiai susijęs su BVP, kuo didesnis darbuotojų skaičius, tuo daugiau produkcijos ekonomika gali pagaminti. Nuo nedarbo rodiklių priklauso ir investicijos, kadangi nedarbas parodo kokia šiuo metu verslo ciklo fazė vyrauja tam tikrame regione. *Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis* – tai ikimokestinis darbo užmokestis (neatskaičius gyventojų pajamų mokesčio ir valstybinio socialinio draudimo įmokų, kurias moka darbuotojas).

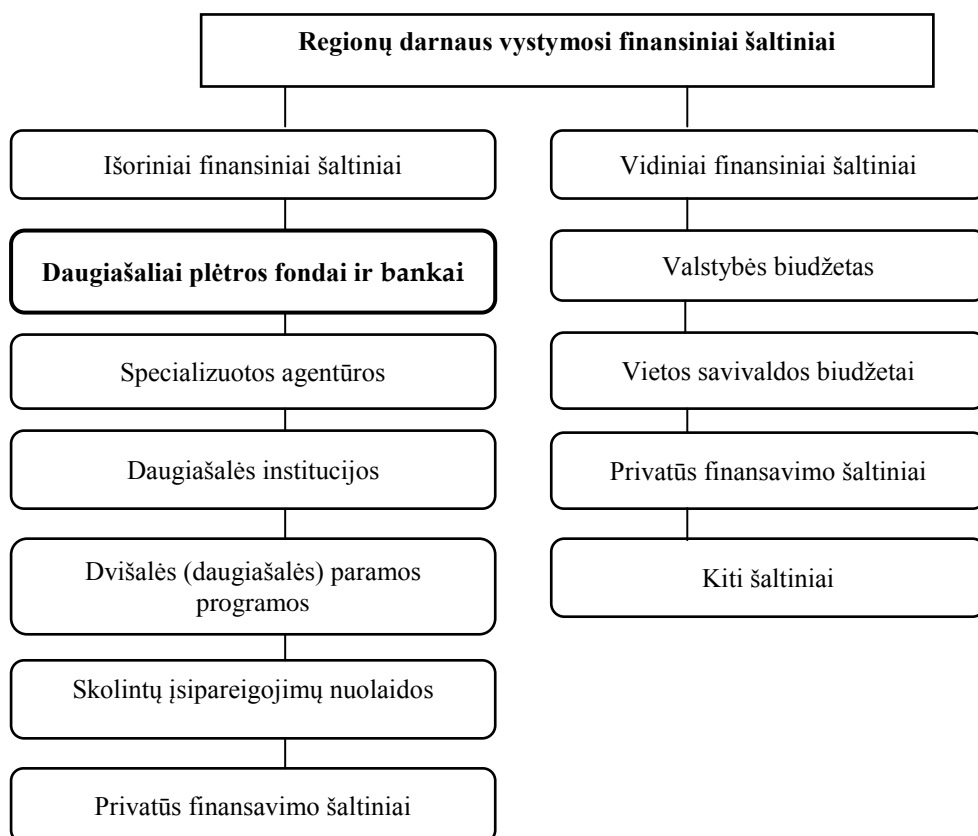
Šio rodiklio pasirinkimas nulemia tai, kad juo galima išmatuoti teritorinę socialinę sanglaudą šalyje. *Migracija* yra asmenų persikėlimas santykinai ilgam laikui, gana dideliu atstumu; gyvenamosios vietos keitimas visam ar tam tikram laikui kertant teritorines ribas. Viena iš neigiamų migracijos pasekmių, kvalifikuotos darbo jėgos sumažėjimas šalyje. *Regionų teršalų emisijos* rodiklis parodo vyraujančią aplinkos būklę, atskleidžiami įvairių teršalų išmetimai į aplinką (vandens užterštumas, oro užterštumas, šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimai, dėl žmonių veiklos. *Regionų miškingumo* rodiklis parodo, kokia procentinė dalis tam tikros teritorijos ploto užima miškai. Miškingumas yra vienas svarbiausių biosferos elementų, kuris gamina deguonį ir sulaiko atmosferos teršalus, mažina šiltnamio efekto poveikį, sudaro galimybes poilsiui, turizmui.

Apibendrinant būtina paminėti, kad Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje ypatingas dėmesys skiriamas ekologinio veiksmingumo rodikliams, kurie atspindi santykį tarp ekonomikos, gamtos išteklių naudojimo ir aplinkos būklės pokyčių, tuo tarpu Tauragės strateginiame plėtros plane pagrindiniu tikslu nurodomas socialinės – ekonominės atskirties mažinimas, nes pagal daugelį ekonominės ir socialinės plėtros rodiklių Tauragės regionas atsilieka nuo šalies vidurkio, o efektyviai panaudojus ES gaunamą paramą Tauragės regioną paversti turizmo ir kultūros traukos centru.

1.3.2 Regionų darnaus vystymosi finansiniai šaltiniai

Bendriausiu ir siauriausiu požiūriu finansų sąvoka apibrėžiama kaip lėšų visuma, kuri priklauso įmonei, organizacijai ar valstybei. *Plačiąją prasme* – tai įmonių, organizacijų ar valstybės lėšų sudarymo, paskirstymo ir naudojimo sistema. Dažniausiai finansai yra traktuojami kaip piniginiai santykiai, kurie atsiranda bendrojo nacionalinio produkto vertės ir dalies nacionalinių pajamų pasiskirstymo ir perskirstymo procese. Tuo tarpu L. Juozaitienė (2007) finansus traktuoja ne tik kaip piniginius, bet ir kaip ekonominius santykius, kurie yra susiję su nacionalinio ir bendrojo vidaus produkto paskirstymu, perskirstymu sudarant, paskirstant ir panaudojant piniginių lėšų fondus, reikalingus visuomenės poreikiams tenkinti.

Kadangi finansų formulavimo procesas yra aktualus sprendžiant regionų darnaus vystymosi klausimus, finansų sampratą tikslinga papildyti regionine dimensija. Norint išspręsti regionų darnaus vystymosi klausimus kyla problema pasirenkant finansinį šaltinį iš esamų alternatyvų, tačiau dar sunkiau gautas lėšas tikslingai panaudoti ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių tikslų įgyvendinimui. Darnaus vystymosi finansiniai šaltiniai pateikiami 8 pav.

8 pav. Regionų darnaus vystymosi finansiniai šaltiniai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionaline darnaus vystymosi strategija (2003)

Regionų darnus vystymasis skatinamas naudojant tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus finansinius resursus. Remiantis Nacionaline darnaus vystymosi strategija (2003) regionų darnaus vystymosi finansavimo šaltinius tikslinga klasifikuoti į dvi grupes: išorinius bei vidinius finansavimo šaltinius.

Išoriniams darnaus vystymosi finansavimo šaltiniams priklauso:

Daugiašaliai plėtros fondai ir bankai.

I. *Tarptautinė plėtros asociacija (TPA)* – tai viena iš penkių Pasaulio banko grupės organizacijų, kuri siekia užtikrinti neturtingiausių pasaulio valstybių ekonomikos vystymąsi ir sumažinti jų atsilikimą. (Pasaulio bankas, 2011). Tarptautinė plėtros asociacija teikia ilgalaikes beprocentines paskolas ir dotacijas programoms, kurios skatina ekonomikos augimą bei gerina žmonių gyvenimo sąlygas.

II. *Regioniniai ir subregioniniai plėtros bankai ir fondai.* Būtent šiai kategorijai galima priskirti Europos Sąjungos struktūrinius fondus. ES fondų lėšomis yra palaikoma Europos Bendrijos iniciatyva, formuojamos specialiosios paramos priemonės, kurių pagalba siekiama subalansuotos ir darnios plėtros visoje Europoje. (Europos Komisija, 2011).

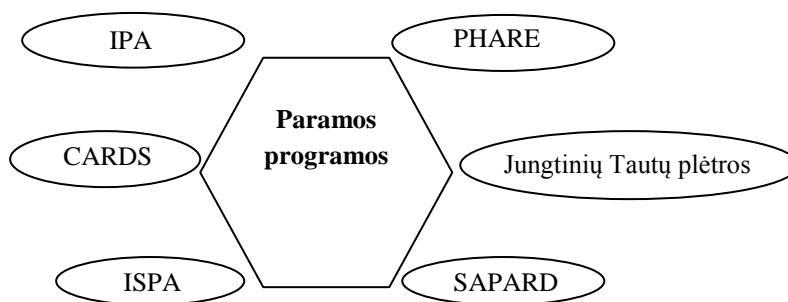
III. *Pasaulio aplinkos fondas (The Global Environmental Facility, GEF)* – tai nepriklausoma tarptautinė organizacija, kuri sprendžia pasaulines aplinkos apsaugos problemas. Ši organizacija teikia dotacijas besivystančių ir pereinamosios ekonomikos šalių

darnaus vystymosi projektams įgyvendinti. Pasaulio aplinkos fondas artimai bendradarbiauja su Jungtinių Tautų Vystymosi programa, Jungtinių Tautų Aplinkos apsaugos programa, Pasaulio banku, Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacija bei kitomis tarptautinėmis organizacijomis.

Specializuotos agentūros. Jungtinių Tautų ir kitos tarptautinės organizacijos remiančios šalių vyriausybes įgyvendinančias darnaus vystymosi strategiją. Kiekviena agentūra kasmet atsiskaito Ekonominėi ir socialinei tarybai. (Lietuvos Nacionalinė UNESCO komisija).

Daugiašalės institucijos. Šios institucijos palaiko šalių potencialo kūrimą ir techninį bendradarbiavimą.

Dvišalės (daugiašalės) paramos programos. Šias programas apima įvairūs valstybių susitarimai, strateginės partnerystės sandėriai skatinantys stiprinti darnų vystymąsi. (žr. 9 pav.).

9 pav. Daugiašalės paramos programos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Europos Komisija (2011)

Jungtinių Tautų plėtros programa (angl. United Nations Development Programme, UNDP) - siekiama padėti visuomenei kurti geresnę ateitį, mažinant skurdą tuo pačiu užtikrinant žmogaus teises, išnaudojant ekonominį potencialą, užtikrinti aplinkos apsaugą. Prie daugiašalių paramos programų priskiriama Europos Sąjungos ekonominės pagalbos PHARE (angl. Poland and Hungary Aid for Restructuring the Economy) programa, kurios tikslas – skatinti investicijas į ekonominę – socialinę ES regionų plėtrą. SAPARD (angl. Special Pre – accession Programme for Agriculture and Rural Development) – specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programa. ISPA (angl. Instrument for Structural Policies for Pre – accession Programme) – tai Europos Sąjungos finansinė priemonė, siekiant užtikrinti aplinkos apsaugą ir transporto modernizavimo projektų įgyvendinimą. CARDS (angl. Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation) – ši programa taikoma Vakarų Balkanų šalims, šių šalių plėtrai ir stabilizavimui. IPA (angl. Instrument for the Pre – Accession Assistance) programa, skirta tarpvalstybiniam bendradarbiavimui, regionų vystymuisi, žmogiškųjų išteklių bei kaimo plėtrai. (Europos Komisija, 2011).

Prie išorinių darnaus vystymosi finansinių šaltinių priskiriamos ir skolintų įsipareigojimų nuolaidos, šios nuolaidos taikomos tuomet kai norima padėti besivystančioms šalims, padidinti šių šalių darnaus vystymosi resursus. Viena iš skolintų įsipareigojimų nuolaidų programos priemonė yra Paryžiaus klubas, kur kreditoriai priima sprendimus siekiant stabilizuoti šalių, kurios turi didelių finansinių įsipareigojimų, finansinę padėtį. (Paryžiaus klubas, 2012).

Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų pajamas sudaro visos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sukaupiamos lėšos. Valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamos ir asignavimai gali būti tik piniginės lėšos. Lėšos skiriamos regioninės bei nacionalinės politikos prioritetams finansuoti, t.y., visuomenės poreikių tenkinimui, ekonominiam stabilumui palaikyti.

Apibendrinant nagrinėtas darnaus vystymosi finansavimo alternatyvas galima teigti, kad materialinė bazė subalansuotai darniai regionų plėtrai yra viena esminių finansinės sistemos elementų. Iš analizuotų regionų darnaus vystymosi finansavimo šaltinių derėtų išskirti išorinį finansavimo šaltinį – Europos Sąjungos struktūrinius fondus. ES struktūriniai fondai yra pagrindinis Lietuvos ir jos regionų plėtros stimulas. Europos Sąjungos teikiama struktūrinių fondų parama yra didelių lėšų finansinis šaltinis, kuris Lietuvai padeda siekti ilgalaikės ūkio plėtros suderinant ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius visuomenės interesus.

1.4 Europos Sąjungos struktūriniai fondai Lietuvoje

Lietuvai vienas svarbiausių darnaus regionų vystymosi finansinių šaltinių yra Europos Sąjungos struktūriniai fondai, kurių pagalba siekiama sumažinti regionų išsivystymo skirtumus ir skatinti menkiau išsivysčiusių regionų plėtrą. Pirmasis ES struktūrinių fondų paramos teikimo laikotarpis Lietuvai prasidėjo 2004 m., kuris tęsėsi iki 2006 metų gruodžio 31 dienos. ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004 - 2006 m. laikotarpiu buvo teikiama pagal **Lietuvos 2004 - 2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą** (toliau - BPD), patvirtintą LR Vyriausybės ir Europos Komisijos. Jame išdėstyti ES struktūrinių fondų ir Lietuvos veiksmų tikslai, plėtros strategija, nurodyti ES struktūrinių fondų ir kitų finansavimo šaltinių įnašai. Pasibaigus pirmajam Europos Sąjungos teikiamos paramos laikotarpiui, prasidėjo antrasis 2007 – 2013 metų laikotarpis, kur Lietuva Europos Sąjungos struktūrinę paramą gavo pagal **2007 – 2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją** bei atskiras veiksmų programas. Lietuvos 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje nustatytas pagrindinis ES struktūrinės paramos panaudojimo tikslas – sparčiai

gerinti sąlygas, investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus. Iš esmės 2007 – 2013 metų Lietuvos plėtros strategija pratęsia ankstesnio laikotarpio, 2004 – 2006 m. bendrajame programavimo dokumente (BPD) suformuluotą viziją – iki 2015 metų pasiekti kai kurių ES – 15 priklausančių šalių socialinio ir ekonominio išsivystymo lygį. Pirmojo ir antrojo ES struktūrinių fondų paramos laikotarpių siektini tikslai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė

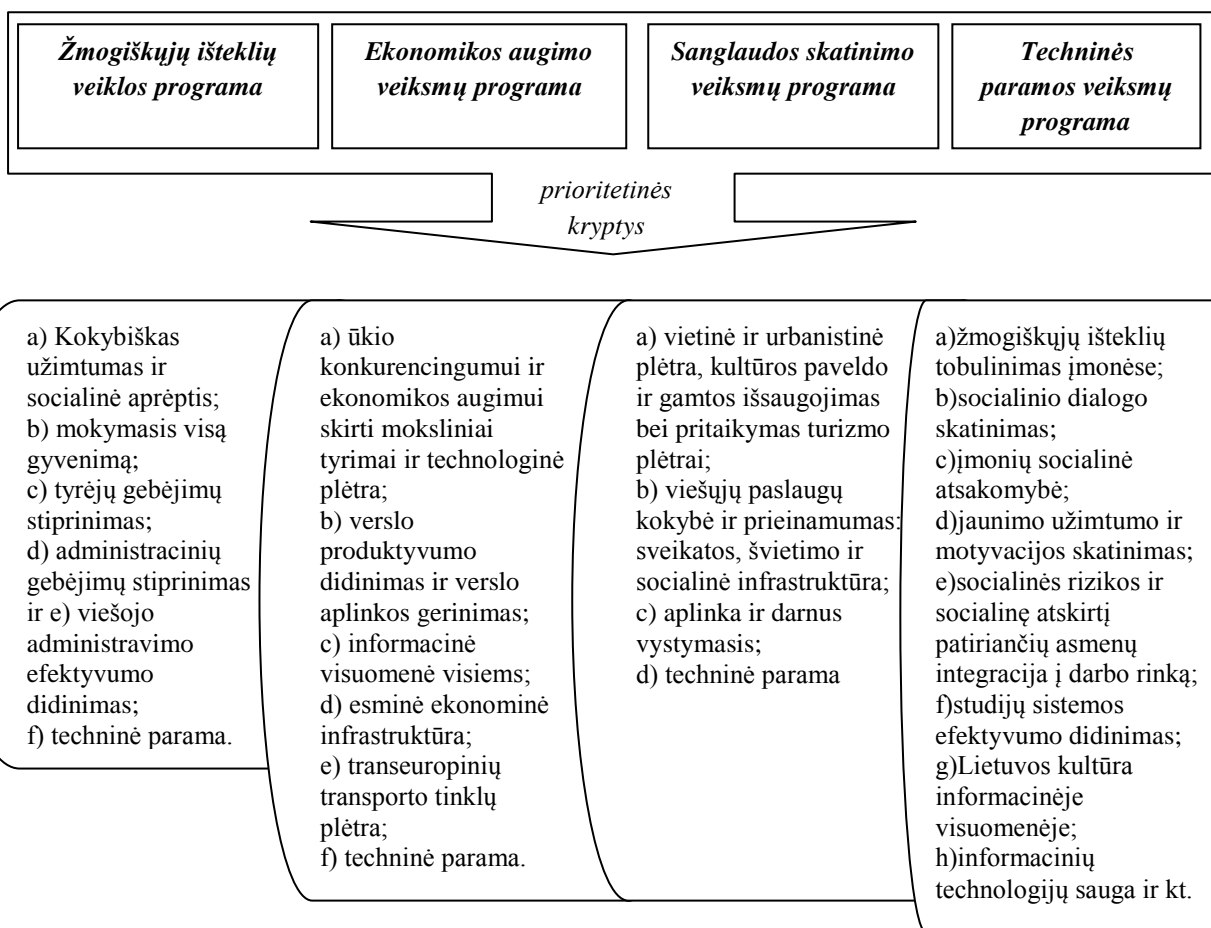
2004 – 2006 m. Bendrojo programavimo dokumento ir 2007 – 2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos tikslų palyginimas

Pagrindinis tikslas	Pagrindinis tikslas
<i>Sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę.</i>	<i>Sparčiai gerinti sąlygas, investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus.</i>
Prioritetinės kryptys	
Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra.	Produktyvūs žmogiškieji ištekliai žinių visuomenei.
Žmogiškųjų išteklių plėtra.	
Gamybos sektoriaus plėtra.	Konkurencinga ekonomika.
Kaimo plėtra ir žuvininkystė.	Gyvenimo kokybė ir sanglauda.
Horizontalios prioritetinės kryptys	
Informacinė visuomenė.	Informacinė visuomenė.
Darnus vystymasis.	Darnus vystymasis.
Lygios galimybės.	Lygios galimybės.
Regioninis aspektas.	Regioninė dimensija.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis BPD ir 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija

Tiek bendrajame programavimo dokumente, tiek nacionalinėje ES paramos panaudojimo strategijoje yra atlikta esamos būklės ir tendencijų analizė bei išskiriamos įgyvendinimo prioritetinės kryptys bei nuostatos. Skirtumas tik tas, kad strategijoje iškeltus tikslus ir uždavinius padės įgyvendinti keturios veiksmų programos (pagal BPD buvo 5 programos), atitinkančios kiekvieną prioritetą. Toliau darbe bus nagrinėjama tik 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija, jos veiksmų programos, prioritetinės kryptys.

2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje yra išskiriamos keturios veiksmų programos, kuriomis siekiama sumažinti regionų išsivystymo skirtumus ir skatinti menkiau išsivysčiusių regionų darnią plėtrą. (žr. 10 pav.)

10 pav. 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos veiksmų programų prioritetinės kryptys

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija

Žmogiškųjų išteklių veiklos programa skirta visų darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų mobilizavimui, nes investicijos į Lietuvos žmonių žinias, gebėjimus ir aktyvumą, verslumą patikimai garantuoja ilgalaikį ūkio augimą. *Ekonomikos augimo veiksmų programa* siekiama didinti aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamąją dalį Lietuvos ūkyje, sudaryti palankią aplinką smulkiąjam ir vidutiniam verslui bei inovacijoms ir efektyvinti ekonominę infrastruktūrą. *Sanglaudos skatinimo veiksmų programos* pagalba siekiama geriau išnaudoti vietos potencialą, teikti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas, išsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę. *Techninės paramos veiksmų programa* skirta visų teminių veiksmų programų (žmogiškųjų išteklių plėtros, ekonomikos augimo, sanglaudos skatinimo) administravimui, bendriems ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės sistemos aspektams (ES Parama portalas, 2014).

2007 – 2013 m. ES struktūrinių fondų parama Lietuvai buvo teikiama pagal tris pagrindinius fondus. Europos Sąjungos struktūriniai fondai pagal kuriuos, Lietuvai teikiama ES parama pavaizduota 8 lentelėje.

Europos Sąjungos struktūriniai fondai teikiantys paramą Lietuvai

ES struktūrinis fondas	Teikiama parama
Europos regioninės plėtros fondas (ERPF)	Investicijos gamybos sektoriui, infrastruktūrai, vietos plėtrai, parama smulkiam ir vidutiniam verslui, technologijų plėtrai.
Europos socialinis fondas (ESF)	Nacionalinių užimtumo veiksmų planų įgyvendinimas, tarp jų aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, socialinė integracija, švietimas ir mokymas, kt. Be to, teritoriniai užimtumo paketai, informacinės visuomenės priemonės bei lygių galimybių priemonės.
Europos sanglaudos fondas (SF)	Parama skiriama dideliems transporto ir aplinkos apsaugos projektams.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES parama internetiniu portalu www.esparama.lt

Europos regioninės plėtros fondas teikia regionams įvairią finansinę paramą. Šio fondo lėšos sudaro apie pusę visų struktūrinių fondų biudžeto. Tuo tarpu Europos socialinis fondas remia projektus, kurie sprendžia socialines (pirmiausia užimtumo) problemas. ESF išlaidos sudaro maždaug 10% viso ES biudžeto. Sanglaudos fondo lėšos yra skiriamos ne mažesnių kaip 10 mln. (eurų) aplinkosaugos bei transporto infrastruktūrų finansavimui.

Apibendrinant, galima daryti išvadą, kad Europos Sąjungos struktūrinė parama suteikia galimybę kiekvienam regionui sustiprinti savo prioritetus ir identiškumą, skatindama decentralizaciją ir efektyvumą. Struktūrinė parama padeda sunkumus išgyvenantiems regionams prisitaikyti prie besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų, nepamirštant vykdyti ir aplinkosauginius įsipareigojimus. ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimas priklauso, nuo šalies pasirengimo pasinaudoti gautomis lėšomis.

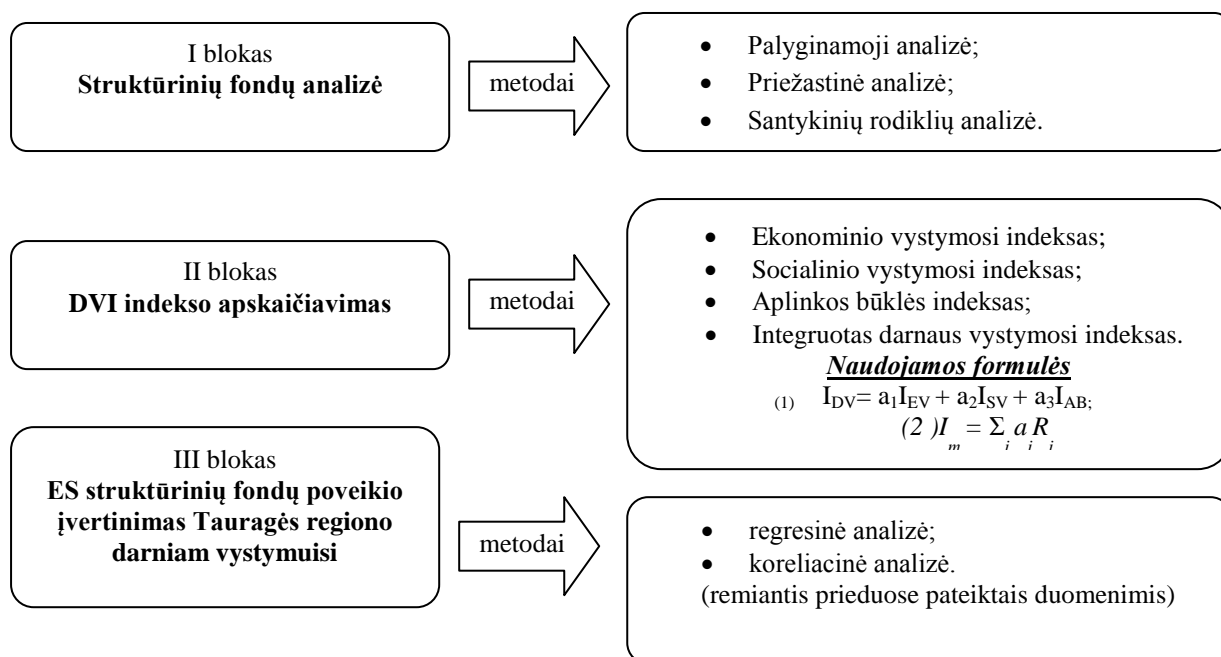
2. EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PARAMOS POVEIKIS DARNIAM TAURAGĖS REGIONO VYSTYMUISI

2.1 ES struktūrinės paramos poveikio darniam Tauragės regiono vystymuisi vertinimo metodika

Teorinėje magistro darbo dalyje buvo analizuota lietuvių ir užsienio šalių autorių ekonominė – socialinė, aplinkos apsaugos mokslinė literatūra, straipsniai, monografijos, konferencijų pranešimų medžiaga, Lietuvos Respublikos įstatymai, teisės aktai ir panašiai. Taikyti metodai yra abstrahavimas, dedukcija, indukcija, interpretavimas, analizė, sintezė, apibendrinimas.

Iki šiol daugelis Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos poveikio Lietuvai tyrimų buvo atliekami Europos Komisijos ir kitų institucijų vykdančių įsipareigojimus ES užsakymu. Tačiau pastebėta, kad daugelis tyrimų buvo parengti esant sparčiam ekonomikos augimui, todėl ekonominės krizės kontekstas juose nėra paliestas, be to ES fondų paramos poveikis nagrinėjamas tik visos šalies suvokiamo kaip vieno regiono mastu, poveikį atskiriems šalies regionams nagrinėjo tik nedaugelis Lietuvos tyrėjų (M. Morkūnaitė 2010, N. Gudaitytė, K. Batutytė, I. Žalienė, 2009), kurie gilinosi į Lietuvos viduje esančių regionų skirtumus.

Tiriamojame magistro darbo dalyje atliekamas 2006 – 2013 metų daugiakriterinis ES struktūrinių fondų paramos poveikis kiekvienam šalies regionui, išskiriant mažiausio šalies – Tauragės regiono ypatumus ir skirtumus lyginant su kitais šalies regionais. Tyrimas bus atliekamas, išskiriant tam tikrus tiriamuosius blokus. (žr. 11 pav.).

11 pav. ES struktūrinių fondų paramos poveikio darniam Tauragės regiono vystymuisi tyrimo modelis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Čiegis (2008); Pabedinskaitė (2008)

I blokas: Pirmiausia bus atliekama Lietuvos, šalies regionų įsisavinamų ES struktūrinių fondų lėšų statistika, dinaminiai bei struktūriniai pokyčiai, atliekama lyginamoji analizė, išskiriami regioniniai skirtumai, kitimo tendencijos.

II blokas: Tauragės regiono darniam vystymuisi įvertinti, tiriami darnaus vystymosi rodikliai. ES darnaus vystymosi procesą sąlygoja daugiau kaip 100 rodiklių. Tauragės regiono darnaus vystymosi įvertinimui iš darnaus vystymosi rodiklių sistemos pasirenkami esminiai regionų darnaus vystymosi indikatoriai, kurie yra išskiriami Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003): a) bendras vidaus produktas tenkantis vienam gyventojui; b) tiesioginės užsienio investicijos tenkančios vienam gyventojui; c) materialinės investicijos tenkančios vienam gyventojui; d) veikiančių įmonių skaičius; e) lengvųjų automobilių skaičius tenkantis 1000 – čiu gyventojų; f) nedarbo lygis; g) natūrali gyventojų kaita; h) migracija; i) vidutinis neto darbo užmokestis; j) socialinių pašalpų gavėjų skaičius 1000 - čiu gyventojų; k) teršalų išmetimas į atmosferą; l) regionų miškingumas; m) išvalytų iki normos nuotekų išleidimas į paviršinius vandenis; n) miško kirtimo atliekos; p) požeminio vandens sunaudojimas.

Tauragės regiono darnaus vystymosi procesui įvertinti pasirinkta integruoto darnaus vystymosi indekso skaičiavimo metodika. Standartiškai integruotas darnaus vystymosi indeksas I_{DV} apima tris darnaus vystymosi aspektus – ekonominį, socialinį ir ekologinį, sumuojant ekonominio vystymosi, socialinio vystymosi ir aplinkos būklės indeksus.

(R. Čiegis ir kt., 2010):

$$I_{DV} = a_1 I_{EV} + a_2 I_{SV} + a_3 I_{AB}$$

čia: I_{EV} , I_{SV} ir I_{AB} – ekonominio vystymosi, socialinio vystymosi ir aplinkos būklės indeksai; a_1 , a_2 , a_3 – ekonominio vystymosi, socialinio vystymosi ir aplinkos būklės indeksų svoriai, I_{DV} – integruotas darnaus vystymosi indeksas.

Kiekvienas iš šių trijų indeksų (I_{EV} , I_{SV} ir I_{AB}) savo ruožtu susideda iš eilės rodiklių, ką bendra forma galima išreikšti taip:

$$I_m = \sum_i a_i R_i$$

čia: R_i – atitinkamą indeksą sudarantis rodiklis; a_i – atitinkamą indeksą sudarančio rodiklio svoris (galioja sąlyga: $\sum_i a_i = 1$), I_m – atitinkamas indeksas.

Tauragės regiono darnaus vystymosi padėčiai įvertinti baziniais metais pasirinkti 2006 metai, kurie bus atskaitos taškas nagrinėjant integruoto darnaus vystymosi indekso kitimo tendencijas, analizei - pasirenkamas septynerių metų laikotarpis. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas lygių bazinių svorių indekso metodas, t.y., bazinių metų indeksas lygiomis dalimis buvo paskirstytas kiekvienam iš trijų (ekonominiam, socialiniam, aplinkos) blokų, kuriuose rodikliai taip pat buvo įvertinti vienodai (buvo daroma prielaida, kad baziniai darnų vystymąsi atspindintys rodikliai yra lygiaverčiai). Apskaičiuojant darnaus vystymosi indeksą buvo pasirinkti ir teigiamą, ir neigiamą poveikį darniam vystymuisi darantys rodikliai, atitinkamai pagal jų reikšmę buvo koreguojama bazinio indekso reikšmė.

III blokas: Išanalizavus Tauragės regiono darnaus vystymosi situaciją ir ES struktūrinės paramos įsisavinimą tikslinga nustatyti jų tarpusavio ryšį, jo glaudumą. ES struktūrinių fondų paramos poveikis darniam vystymuisi nustatomas remiantis regresine analize, atliekamas dviejų minėtų reiškinių tarpusavio ryšių statistinis tyrimas. Skaičiavimai atliekami SSPS statistinės analizės ir duomenų apdorojimo programa remiantis K. Pukėno (2005) rekomendacijomis, šiais etapais: 1) stebinių aibės fiksavimas; 2) regresijos modelio tipo pasirinkimas; 3) regresijos modelio parametrų įvertinimas; 4) sudaryto modelio reikšmingumo tikrinimas, 5) regresinio modelio taikymas priklausomojo kintamojo reikšmių prognozavimui. Koreliacinės analizės metu bus vertinamas ryšio kryptis ir stiprumas tarp ES struktūrinių fondų ir darnaus vystymosi. Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė pateikiama 9 lentelėje.

9 lentelė

Koreliacijos koeficiento reikšmių skalė

Ryšio stiprumas	Tiesioginė priklausomybė	Atvirkštinė priklausomybė
Labai stiprus ryšys	[0,90;1,00]	[-0,90;-1,00]
Stiprus ryšys	[0,70;0,89]	[-0,70;-0,89]
Vidutinis ryšys	[0,40;0,69]	[-0,40;-0,69]
Silpnas ryšys	[0,20;0,39]	[-0,20;-0,39]
Labai silpnas ryšys	[0,01;0,19]	[-0,01;-0,19]
Nėra ryšio	0,00	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Cohen J., Cohen P. West S.G., Aiken L.S. (2003)

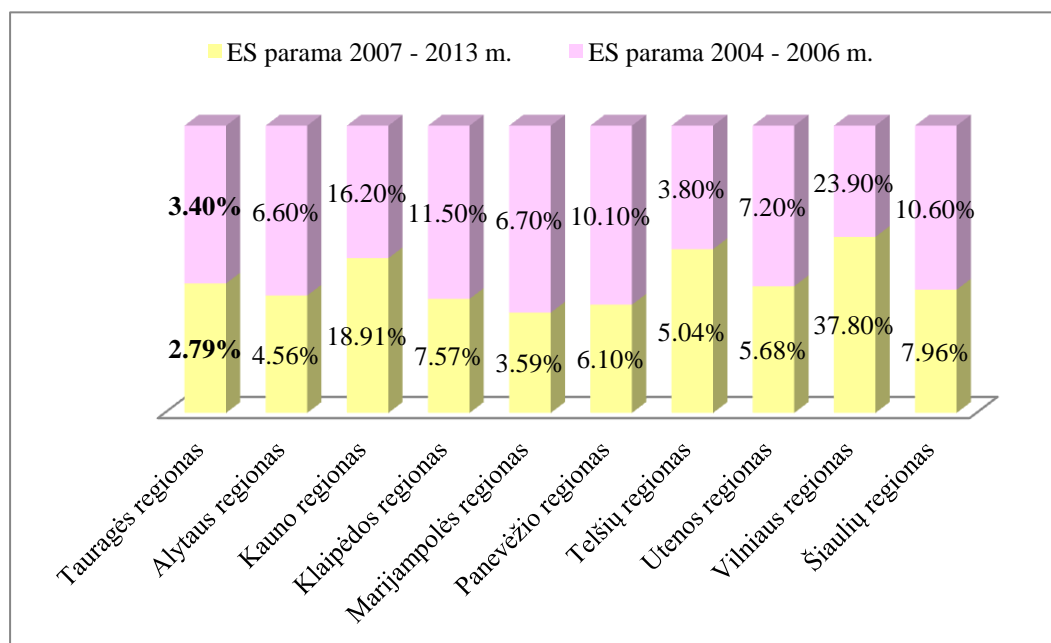
9 lentelėje pateikti ryšio glaudumo rodikliai parodo ryšio (sąsajos) stiprumą. Iš to, kad dviejų kintamųjų koreliacijos koeficientas nelygus nuliui, galima daryti išvadą, jog tarp kintamųjų egzistuoja statistinis ryšys.

2.2 Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama ir jos įsisavinimas Tauragės regione 2006 – 2013 m. laikotarpiu

2004 – aisiais metais gegužės 1 dieną Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare atsirado galimybė sumažinti regioninį atsilikimą lyginat su kitomis ES šalimis. Europos Sąjungos sukurta regioninė politika ir jos instrumentai – struktūriniai fondai, sukurti sumažinti regioninius skirtumus ne tik tarp ES šalių, bet ir šalies viduje, t.y., tarp atskirų Lietuvos regionų. ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004 - 2006 m. laikotarpiu buvo teikiama pagal *Lietuvos 2004 - 2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą* (toliau - BPD), patvirtintą LR Vyriausybės ir Europos Komisijos. Jame išdėstyti ES struktūrinių fondų ir Lietuvos veiksmų tikslai, plėtros strategija, nurodyti ES struktūrinių fondų ir kitų finansavimo šaltinių įnašai. Pasibaigus pirmajam Europos Sąjungos teikiamos paramos laikotarpiui, prasidėjo antrasis 2007 – 2013 metų laikotarpis, kur Lietuva Europos Sąjungos struktūrinę paramą

gavo pagal 2007 – 2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją bei atskiras veiksmų programas.

Lietuvai numatytas ES struktūrinės paramos finansavimas per 2007 – 2013 m. finansinį periodą siekė 23,8 mlrd. Lt arba 6,913 mlrd. eurų (be Lietuvos Respublikos biudžeto lėšų sumos). Žemiau pateiktame 12 paveiksle matyti, kiek ES struktūrinės paramos lėšų gavo kiekvienas šalies regionas I ir II paramos teikimo laikotarpiu.

12 pav. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas šalies regionams

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES paramos portalu (www.esparama.lt)

Daugiausiai Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos lėšų atiteko didžiausiam šalies regionui, Vilniui. Šiam regionui atiteko trečdalis visų gautų ES struktūrinių fondų lėšų, t.y., 3,081 mlrd. eurų paramos. Tokį pasiskirstymą lėmė Vilniaus regiono geografinė, socialinė – ekonominė padėtis. Šio regiono įmonės, įstaigos ar organizacijos turi geresnius administracinius gebėjimus ir patirtį rengti bei įgyvendinti projektus. Vilniaus regionas daugiausiai gautų lėšų, net 45,66 proc. skyrė ekonomikos augimo veiksmų programai, iš viso regionas įvykdė net 1935 projektus. Kauno regionas 2007 – 2013 metais pritraukė 2,9 proc. daugiau ES lėšų, palyginti su 2004 – 2006 metų laikotarpiu ir iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų gavo 1,109 mlrd. eurų, kur pagrindinės lėšos taip pat buvo skiriamos ekonomikos augimo veiksmų programai. Net 5 proc. mažiau struktūrinių Europos Sąjungos lėšų 2007 – 2013 metais pritraukė Klaipėdos regionas. Anksčiau daugiausiai lėšų skyręs socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtrai, regionas 2007 – 2013 metų laikotarpiu stengėsi pakelti Lietuvos ekonomiką, atsižvelgdamas ir į ekologiją, daugiausiai gautų lėšų, t.y., 46,2 proc. skirdamas sanglaudos skatinimo veiksmų programai įgyvendinti. (4 priedas). Alytaus ir Tauragės regionai išliko mažiausiai ES struktūrinių fondų lėšų pritraukiantys

regionai, kuriems atitinkamai teko 4 proc., ir 3 proc., ES struktūrinės paramos. Beje, mažiausiai Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų pritraukiantis Tauragės regionas – 198 mln. eurų, daugiausiai dėmesio skiria darniam ekonomikos vystymuisi. Net 62,66 proc. gautų lėšų skiria sanglaudos skatinimo veiksmų programos įgyvendinimui.

Kiek lėšų buvo skirta kiekvienai programai, kiek projektų buvo planuota įgyvendinti bei kiek buvo įgyvendinta, Tauragės regione, pateikiama 10 lentelėje.

10 lentelė

Tauragės regione įgyvendintų ir įgyvendinamų projektų skaičius ir finansavimas pagal veiksmų programas

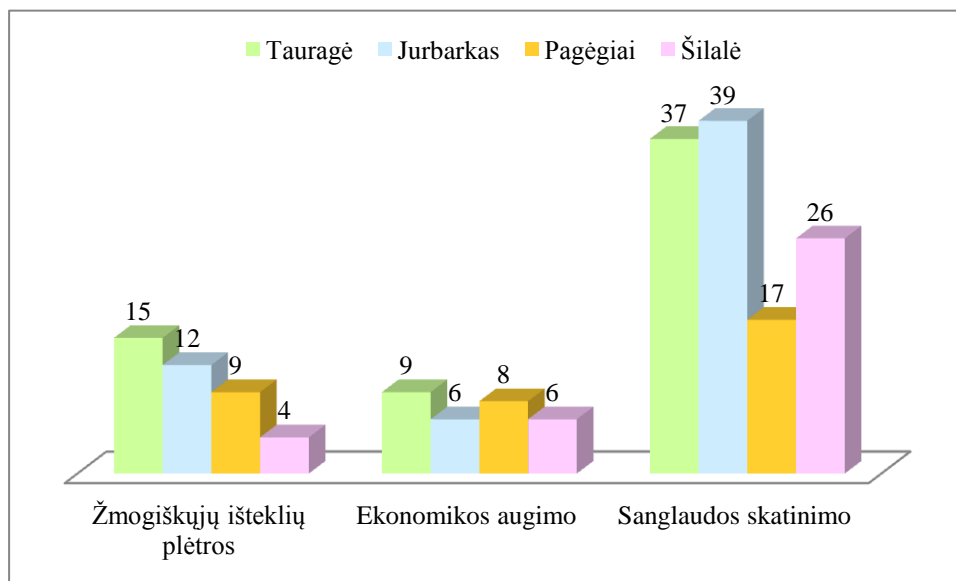
Veiksmų programa	Visų projektų skaičius	Skirtas finansavimas (EUR)	Baigtų projektų skaičius	Skirtas finansavimas (EUR)	Išmokėta lėšų
Žmogiškųjų išteklių plėtros	49	6.995.022,96	40	4.194.034,64	6.517.880,18
Ekonomikos augimo	35	81.177.062,60	29	75.552.535,13	75.940.435,92
Sanglaudos skatinimo	141	110.689.642,47	119	7.902.074.285	101.461.441,91
Techninės paramos	0	0,00	0	0	0
Viso	225	198.861.728.03	188	158.767.312,16	183.919.758,01

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis www.esparama.lt

Tauragės regione 2007 – 2013 m. laikotarpiu, remiantis ES struktūrinių fondų lėšomis, buvo planuota įgyvendinti 225 projektus. Iš jų daugiausiai projektų, net 141 buvo planuota įgyvendinti sanglaudos veiksmų programos prioritetų priemonėms remti, kur didžiausias dėmesys skiriamas gyvenimo kokybės bei aplinkos gerinimui. Šiai programai buvo skirta net 110 mln. eurų, iš jų Tauragės regionas, iki 2013 m. gruodžio 31 d. sugebėjo įsisavinti net 101 mln. eurų. Iš planuotų 35 ekonomikos augimo veiksmų programai skirtų projektų buvo įgyvendinti 29 projektai, kuriems buvo skirta 75 mln. eurų. Žmogiškųjų išteklių veiklos programos projektams, kurie nukreipti į žmonių žinias, gebėjimus, aktyvumą, verslumą įgyvendinti buvo skirta beveik 7 mln. eurų, iš jų 40 – čiai baigtų projektų buvo skirta 4 mln., eurų, o iki 2013 m. pabaigos bendra įgyvendintiems ir vykdomiems projektams išmokėta suma siekė – 6,5 mln. eurų.

Iš planuotų 225 projektų, Tauragės regionas iki 2013 m. gruodžio 31d. sugebėjo įgyvendinti 188 projektus, likusius 37 projektus, regionas įsipareigojo baigti iki 2015 m. pabaigos. Tauragės regionas pagal ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimą lenkia visus šalies likusius regionus ir užima pirmaujančias pozicijas, regiono lėšų įsisavinimas siekia 92,45 proc. kai tuo tarpu kitų šalies regionų įsisavinimas svyruoja tarp 80 – 88 proc. (4 priedas).

Apžvelgiant Tauragės regione vykdomų projektų pasiskirstymą pagal veiksmų programas, matyti, kad daugiausiai projektų buvo įgyvendinta Tauragės savivaldybėje. Projektų pasiskirstymas pagal veiksmų programas vaizduojamas 13 paveiksle.

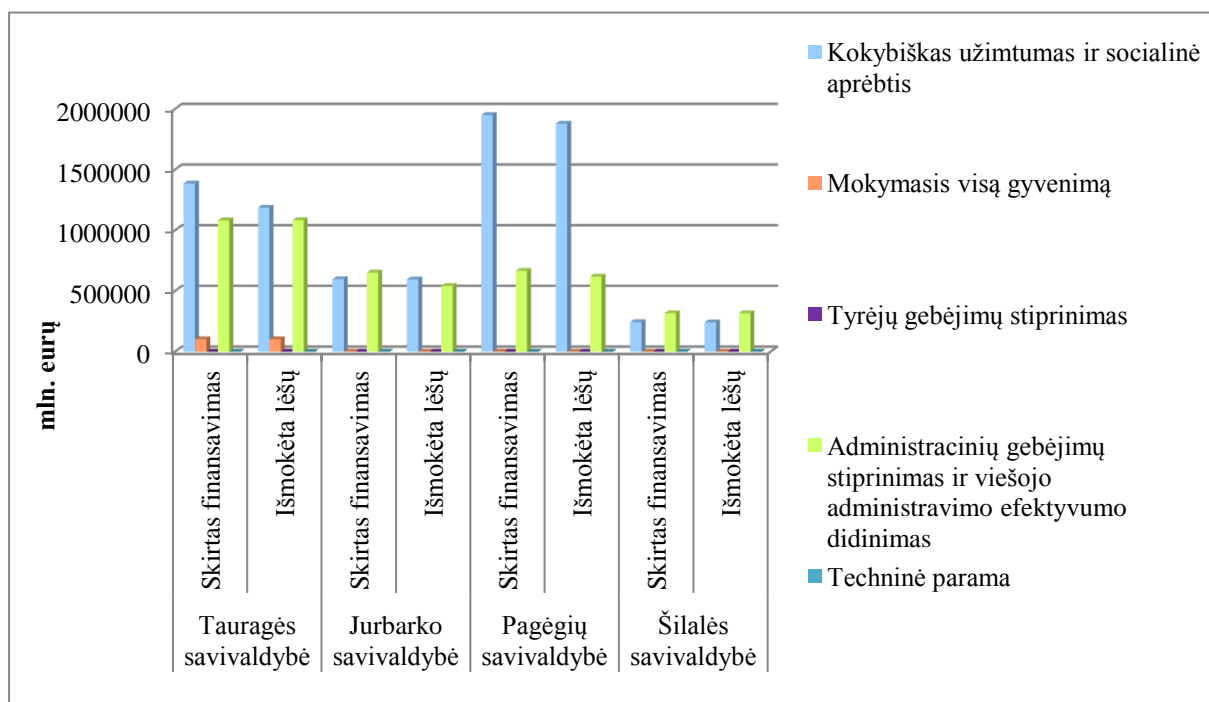
13 pav. Įgyvendintų projektų pasiskirstymas Tauragės regione

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Daugiausiai gyventojų turinti Tauragės regiono savivaldybė iš viso per 2007 – 2013 metų laikotarpį įvykdė 61 projektą, iš jų net 37 projektai buvo skirti sanglaudos skatinimo veiksmų programos įgyvendinimui, siekiant didinti regiono patrauklumą investicijoms, gerinti gyvenimo kokybę ir aplinką. Daugiausiai dėmesio gyvenimo aplinkos ir kokybės gerinimui skyrė Jurbarko savivaldybė, kuri įvykdė 39 projektus ir skyrė net 29,84 mln. eurų iš ES struktūrinių fondų paramos. Mažiausiai lėšų sanglaudos skatinimo programai skyrė Pagėgių savivaldybė, kurios lėšos sudarė tik 8 mln. eurų. Iš visų Tauragės regiono savivaldybių, Šilalės savivaldybė žmogiškųjų išteklių plėtros programai skyrė mažiausiai dėmesio, įvykdė tik 4 projektus, kai tuo tarpu Tauragės regiono savivaldybė įmonių darbuotojų tobulinimui, vadovų kvalifikacijos kėlimui skyrė net 2,570 mln. eurų paramos. Jurbarko ir Šilalės savivaldybės ekonomikos veiksmų programai plėtoti įgyvendino po 6 projektus, tačiau Šilalės savivaldybėje vykdomi projektai dvigubai brangesni, kadangi ši savivaldybė jiems įgyvendinti skyrė 28,23 mln. eurų, kai tuo tarpu Jurbarko savivaldybė tik – 14 mln. eurų. Tauragės regiono savivaldybė siekdama sukurti palankią aplinką smulkiajam ir vidutiniam verslui, bei inovacijoms, efektyvinti ekonominę infrastruktūrą ekonomikos augimo veiksmų programai skyrė 32,73 mln. eurų ES struktūrinių fondų paramos. Techninei paramai, kuri skirta visų teminių veiksmų programų (Žmogiškųjų išteklių plėtros, Ekonomikos augimo, Sanglaudos skatinimo veiksmų programų) administravimui, bendriems ES struktūrinės paramos valdymo ir kontrolės sistemos aspektams, kurie apima veiksmų programų parengiamąjį, valdymo, stebėsenos, vertinimo, informacinę ir kontrolės veiklą, taip pat

veiklą, skirtą stiprinti ES struktūrinių fondų paramos panaudojimo administraciniams gebėjimams, Tauragės regionas lėšų neskyrė.

Žmogiškųjų išteklių veiklos programai lėšos skiriamos iš Europos socialinio fondo. Šios programos įgyvendinimo statistika Tauragės regione pateikiama 14 paveiksle.

14 pav. Žmogiškųjų išteklių plėtros programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika Tauragės regione

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis www.esparama.lt

Kaip matyti iš 14 paveikslo, didžiausias skirtas finansavimas visame Tauragės regione buvo kokybiško užimtumo ir socialinės aprėpties prioriteto priemonėms remti – 4,175 mln. eurų. Daugiausiai lėšų šiam prioritetui skyrė Pagėgių savivaldybė, kurios sudarė beveik 47 proc., visų gautų lėšų. Tikimasi, kad investicijos į žmogiškuosius išteklius, padės visam Tauragės regionui geriau prisitaikyti prie išorės konkurencijos ir įgyti naujų konkurencinių pranašumų tarp kitų šalies regionų. ES struktūrinių lėšų įsisavinimas pagal minėtą prioritetą visame regione vyko labai greitu tempu, greičiausiai ES fondų lėšas įsisavino Jurbarko savivaldybė, kuri įgyvendino visus planuose buvusius projektus, Pagėgių savivaldybės, kuri skyrė prioritetui daugiausiai paramos, lėšų įsisavinimas buvo – 96 proc., kas siekė – 1,878 mln. eurų, o Tauragės savivaldybės, kuri buvo numačiusi įgyvendinti daugiausia šio prioriteto projektų, lėšų įsisavinimas siekė – 85 proc. (1,186 mln. eurų). Bendras visas Tauragės regiono lėšų įsisavinimas kokybiško užimtumo ir socialinės aprėpties prioriteto priemonėms stiprinti buvo labai aukštas, ir sudarė 93 proc.. iš 4,175 mln. eurų, Tauragės regionas įsisavino 3,901 mln. eurų. Šis prioritetas yra ypač svarbus Tauragės regionui, kur vyrauja pigi darbo jėga, nes siekiant žmones pritraukti bei išlaikyti darbo rinkoje, būtina ieškoti naujų, novatoriškų sprendimų, būtent minėtas prioritetą yra orientuotas į novatoriškų sprendimų paiešką bei jų

nuoseklų diegimą. Šiam prioritetui skirta lėšų suma buvo didžiausia lyginat su kitais žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos prioritetais – 59,68 proc., todėl, manytina, kad paraiškos buvo parengtos kruopščiau ir atsakingiau nei pagal kitus prioritetus. Taip pat pažymėtina, kad šio prioriteto paraiškų teikėjų ratas yra labai platus, kadangi paraiškas gali teikti tiek privataus, tiek viešojo sektoriaus subjektai (valstybės ir savivaldybės biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, asociacijos, uždarnosios akcinės bendrovės, akcinės bendrovės ir kt.). (7 priedas).

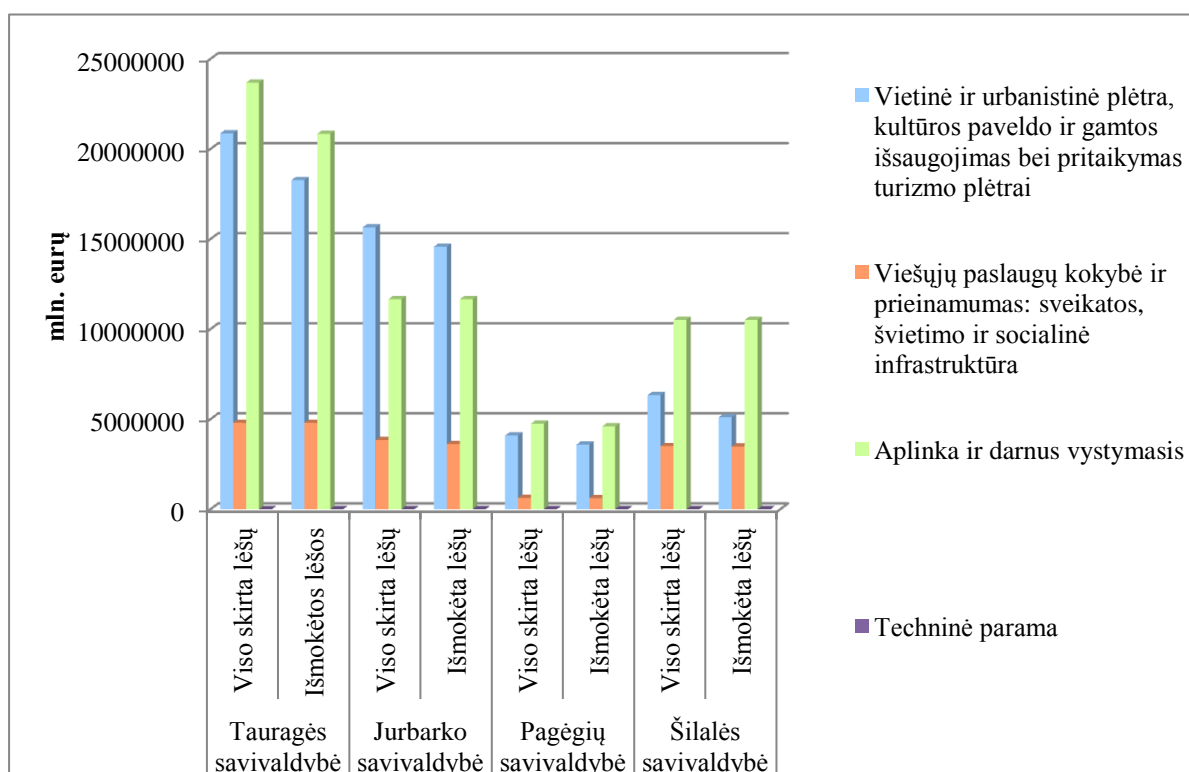
Prioritetas mokymasis visą gyvenimą yra skirtas mokymosi visą gyvenimą sistemai ir efektyviam tos sistemos reformavimui, kad ši sistema atitiktų ne tik asmens, bet ir darbo rinkos poreikius, taip pat šios sistemos pagalba būtų tobulinamos švietimo sistemoje dirbančių asmenų kompetencijos. Regioninis plėtros aspektas, pagal šį prioritetą orientuotas į įvairius mokymosi visą gyvenimą kokybės ir prieinamumo didinimo veiksmus. 14 paveiksle matyti, kad Tauragės regionas mokymosi visą gyvenimą paslaugų prieinamumui kaimo vietovėse didinti, taip pat kvalifikuotiems specialistams rengti ar jų kvalifikacijai tobulinti skiria labai mažai ES struktūrinių fondų lėšų palyginti su kitais šios programos prioritetais. 2007 – 2013 m. laikotarpiu Tauragės regionas šio prioriteto priemonėms remti skyrė tik 102,4 tūkst. eurų., t.y., 2 proc. visos gautos paramos. Visi projektai paremti šio prioriteto priemonės buvo įgyvendinti Tauragės savivaldybėje, kiti Tauragės regionui priklausančios savivaldybės mokymosi visą gyvenimą prioritetų lėšų iš ES struktūrinių fondų neskyrė. Tokį mažą įgyvendintų projektų skaičių galėjo lemti tai, kad šiam prioritetui paraiškas gali teikti tik švietimo įstaigos.

Kurti, atnaujinti, plėsti, telkti aukščiausios kvalifikacijos specialistus skirtas tyrėjų gebėjimo stiprinimo prioritetas. Šis prioritetas skirtas suvienodinti mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros sektoriaus darbo jėgos ir šio sektoriaus poreikius, tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu aspektu. Kaip matyti pateiktame 14 paveiksle, Tauragės regionas šio prioriteto įgyvendinimui lėšų iš ES struktūrinių fondų neskyrė. Tai, kad šiam prioritetui įgyvendinti nebuvo gauta paraiškų, galėjo lemti tai, kad šio prioriteto pareiškėjų ratas labai mažas, paraiškas gali teikti tik švietimo įstaigos ir kai kurios kitos viešosios įstaigos.

Tauragės regionas 39 proc., (2,717 mln. eurų) ES struktūrinių fondų paramos, kuri buvo skirta žmogiškųjų išteklių plėtros programai, skyrė administracinių gebėjimų stiprinimo ir viešojo administravimo efektyvumo didinimo prioritetui. Prioritetas skirtas užtikrinti efektyvią Tauragės regiono institucijų ir įstaigų veiklą bei valstybės tarnautojų kvalifikacijos ir kompetencijos atitiktį besikeičiantiems poreikiams. Pagal šį prioritetą numatyta – teritorijų planų, regioninių plėtros ir savivaldybių planų rengimas, vietos ir regionų partnerių dalyvavimas viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė. Tauragės regione, administracinių

gebėjimų stiprinimo ir viešojo administravimo efektyvumo didinimo prioritetu remiantis, įgyvendinta net 31 projektas iš numatytų 35 projektų. Iš viso visiems projektams įgyvendinti buvo skirta 2,717 mln. eurų, Tauragės regionas sugebėjo įsisavinti 94 proc., šios paramos ir įgyvendintiems bei dar įgyvendinamiems projektams jau skyrė daugiau kaip 2,55 mln. eurų. 2007 – 2013 m. laikotarpiu visas skirtas ES paramos lėšas įsisavino Tauragės savivaldybė įgyvendinus visus planuose numatytus projektus, Jurbarko savivaldybė iki 2015 m. pabaigos turi dar įgyvendinti 3 projektus ir įsisavinti likusius 110 tūkst. eurų. Nors ši priemonė yra skirta tik viešajam sektoriui (valstybės ir savivaldybės institucijos), tačiau ji sulaukė didžiulio paraiškų teikėjų dėmesio.

Detali sanglaudos skatinimo veiksmų programos įgyvendinimo statistika Tauragės regione pavaizduota 15 pav., ši programa yra finansuojama iš Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo (aplinkos apsaugai).

15 pav. Sanglaudos skatinimo veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis www.esparama.lt

Vietinės ir urbanistinės plėtros, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo bei pritaikymo turizmo plėtrai prioritetas yra skirtas gamtos ir kultūros paveldo, gamtos išteklių pritaikymo turizmui bei viešųjų poreikių, sukuriant sąlygas ir išplėtojant kultūrinio turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatingumo, ekologinio turizmo, dalyko turizmo veiklų sritis. Šio prioriteto įgyvendinimui buvo skirta 46,9 mln. eurų, per septynerių metų laikotarpį Tauragės regionas sugebėjo įsisavinti net 88 proc. šios paramos ir savo projektams skyrė net 41,5 mln. eurų.

Siekiant pagerinti Tauragės regiono kaip turistinio regiono įvaizdį, didelis dėmesys buvo skirtas turizmo informacijos sklaidos plėtrai.

Tikimasi, kad projektų įgyvendinimui skirti ES investicijų srantai leis sumažinti vyraujančius socialinius, ekonominius ir teritorinius netolygumus ne tik tarp atskirų regionų, bet ir regionų viduje, tarp miestų ir kaimo vietovių. Šio prioriteto įgyvendinimui mažiausiai lėšų 4 mln. eurų - skyrė Pagėgių savivaldybė, kiek daugiau lėšų šiam prioritetui – 6,33 mln. eurų buvo skirta Šilalės savivaldybėje, Jurbarko savivaldybė, kuri įgyvendino daugiausiai šio prioriteto projektų skyrė 15,6 mln. eurų, o Tauragės savivaldybėje šio prioriteto vykdomi projektai buvo brangiausi visame regione, kadangi skirta lėšų suma projektams įgyvendinti viršijo 20 mln. eurų sumą. Apžvelgiant lėšų įsisavinimą Tauragės regione, pagal vietinės ir urbanistinės plėtros, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo bei pritaikymo turizmo plėtrai prioritetą, matyti, kad daugiausiai skirtų ES struktūrinių fondų lėšų įsisavino Jurbarko savivaldybė, kuri per septynerių metų laikotarpį sugebėjo įsisavinti net 9,13 proc. gautos paramos, Pagėgių ir Tauragės savivaldybės lėšų įsisavinimą pasiskirsto tolygiai, po 87 proc., gautos paramos, todėl galima teikti, kad projektai yra parengti kokybiškai, o jų įgyvendinimas vyksta didesniu nei vidiniu tempu. (8 priedas).

Viešųjų paslaugų kokybės ir prieinamumo: sveikatos, švietimo ir socialinės infrastruktūros prioritetu siekiama paskatinti socialinę integraciją, plėtojant įvairią socialinę infrastruktūrą, skatinant neįgaliųjų ir socialinės atskirties žmonių grupių integraciją į darbo rinką ir visuomenę. Naudojantis šio prioriteto priemonėmis remiama švietimo sistemos reforma bei plėtra, gerinama teikiamų švietimo, sveikatos ir socialinių paslaugų kokybė. Iš sanglaudos skatinimo veiksmų programos šis prioritetas Tauragės regione sulaukė mažiausiai investicijų, išskyrus techninės paramos prioritetą, kuriam lėšų nebuvo skirta visai. Sanglaudos skatinimo veiksmų prioritetams iš viso visame regione buvo skirta 55,2 proc. visų ES struktūrinių lėšų, iš jų 12 proc. buvo skirta viešųjų paslaugų kokybės ir prieinamumo prioritetui - 12,5 mln. eurų. Daugiausiai lėšų šiam prioritetui skyrė Tauragės savivaldybė, kuri buvo numaciusi įgyvendinti 10 projektų bei panaudoti 4,79 mln. eurų, iki 2013m. pabaigos savivaldybės ES struktūrinių lėšų įsisavinimas buvo didžiausias visame regione (100 proc.), Tauragės savivaldybė įgyvendino visus numatytus projektus ir įsisavino visas ES skirtas lėšas. Bendras regionų ES lėšų įsisavinimas stiprinant viešųjų paslaugų kokybės ir prieinamumo prioritetą buvo 98 proc., kas parodo, kad paruošti projektai buvo aukštos kokybės ir yra įgyvendinami ypač greitu tempu.

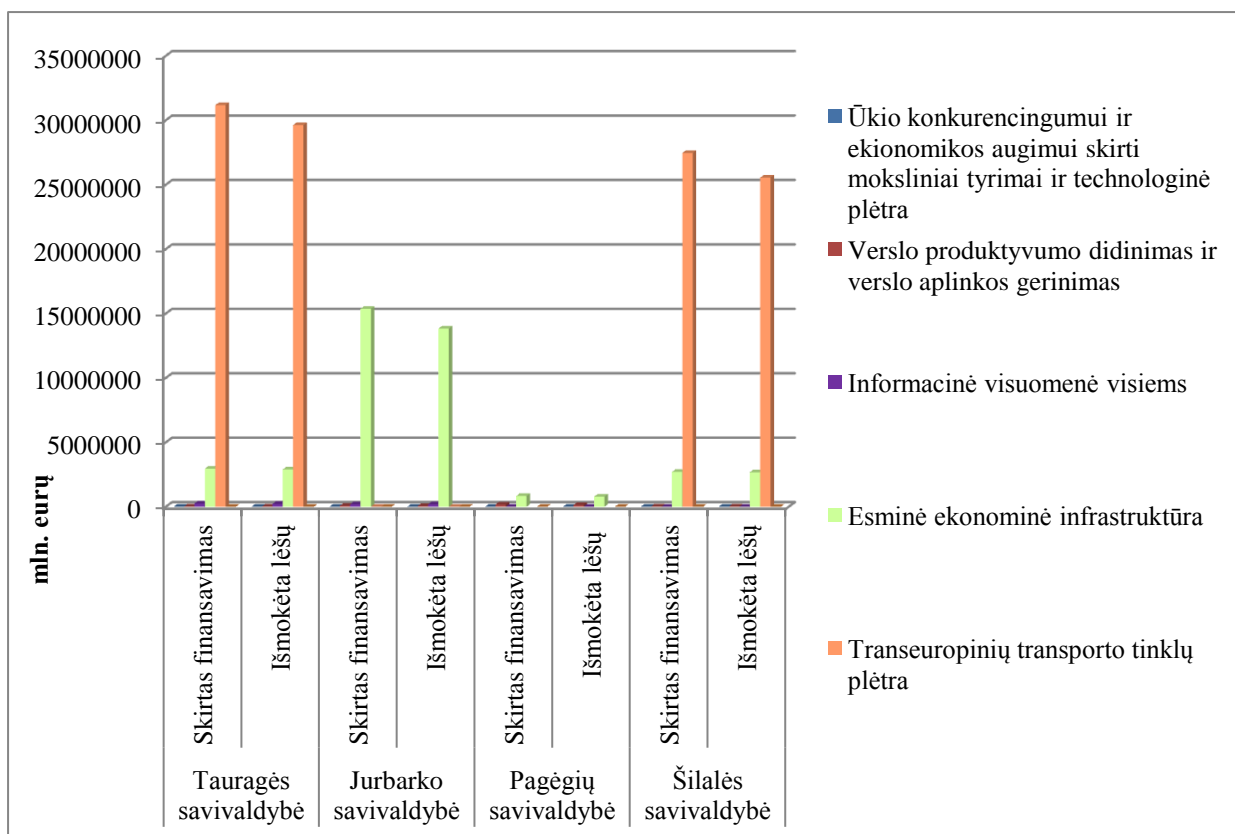
Kaip matyti iš 15 paveikslo, daugiausiai ES struktūrinių fondų lėšų buvo skirta aplinkos ir darnaus vystymosi prioritetui, atsižvelgiant į užregistruotų paraiškų dėl paramos gavimo skaičių. Šios programos prioriteto įgyvendinimui buvo prašoma skirti 50,7 mln. eurų. Iš

prašomų 50,7 mln. eurų, Tauragės regionas gavo 50,6 mln. eurų, o projektų vykdytojams ir rangovams iki 2013 metų pabaigos, buvo išmokėta 93,8 proc. visos gautos paramos, kuri siekė 47,59 mln. eurų. Tauragės regionas skirdamas daugiausiai lėšų šiam prioritetui visų pirma siekia ilgalaikio darnaus ūkio vystymosi, pagerinti aplinkos kokybę bei racionaliai naudoti vietinius gamtos išteklius. Net du kartus daugiau, nei Jurbarko ir Šilalės savivaldybės, Tauragės savivaldybė skiria aplinkai ir darniam Tauragės rajono vystymuisi. Tauragės savivaldybė šiam prioritetui skirdama 23,684 mln. eurų siekia išvalyti užteršto vandens nuotekas iki ES normatyvų, sumažinti paviršinių vandens telkinių užterštumą, pagerinti geriamojo vandens kokybę. Pagėgių savivaldybė šio prioriteto įgyvendinimui skiria tik 4,7 mln. eurų.

Tauragės regione sanglaudos skatinimo veiksmų programos projektų įgyvendinimas vyko didesniu nei vidiniu tempu, kadangi regionas iki paramos teikimo termino pabaigos sugebėjo įsisavinti beveik 93 proc. gautos ES struktūrinių fondų paramos. Geriausiai ES struktūrinių fondų lėšas sanglaudos veiksmų programoje įsisavino Jurbarko savivaldybė, kuri iš 31 mln. eurų, sugebėjo įsisavinti 29,8 mln. eurų, o Tauragės savivaldybė pirmąją pagal lėšų įsisavinimą viešųjų paslaugų kokybės ir prieinamumo prioritate, kur lėšų įsisavinimas buvo 100 proc.

Ekonomikos augimo veiksmų programa finansuojama Europos regioninės plėtros ir Sanglaudos fondo. Šios programos įgyvendinimo statistika, labiausiai finansuojami programos prioritetai pateikiami 16 pav.

Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui, skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra skirta skatinti jaunimo verslumą, sudarant palankias sąlygas verslo pradžiai ir tolimesnei įmonių plėtrai, taip pat stiprinant tarptautinį konkurencingumą. Šis prioritetas gali būti naudojamas kai norima paskatinti kūrybinius verslus, prioriteto dėka remiamos klasterizacijos, technologinės partnerystės bei kitos panašios bendros iniciatyvos, kurios siekia sustiprinti verslo – verslo bei verslo – mokslo institucijų partnerystę. Atsižvelgiant į tai, kad Tauragės regione šis prioritetas nebuvo finansuojamas, galima daryti išvadą, kad šiame regione nėra remiamas verslas jaunimui, moksliniai bei technologinei plėtrai skiriami pinigai tik iš Valstybės biudžeto.

16 pav. Ekonomikos augimo veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis www.esparama.lt

Siekiant glaudesnio verslo ir mokslo bendradarbiavimo naudojamas verslo produktyvumo didinimo ir verslo aplinkos gerinimo prioritetas. Šiuo prioritetu taip pat siekiama suaktyvinti mokslo rezultatų pritaikymą versle. Tuo tikslu remiama MTTP bazės, tiesiogiai susijusios su ūkio konkurencingumo stiprinimu, plėtra, technologijų perdavimas, žinių ir technologijų klaidos terpės gerinimas ir naujų, su MTTP susijusių įmonių kūrimasis. Pagal šį projektą pareiškėjais gali būti privatūs juridiniai asmenys, mažos ir vidutinės įmonės, viešosios, finansų įstaigos ir kt. Anksčiau minėtos prioriteto priemonės skirtos verslui aktyvinti, tačiau Tauragės regione šios programos įgyvendinimas vyko gana pasyviai. Šiam programos prioritetui įgyvendinti Tauragės regione buvo skirta tik 271,3 tūkst. eurų ES struktūrinės paramos. Minėtas prioritetas labiausiai akcentuojamas buvo Pagėgių savivaldybėje, kur buvo planuojama įgyvendinti 5 projektus ir skirti 170,8 tūkst. eurų, 2013 m. gruodžio 31d. paskelbus regiono ES lėšų įsisavinimo rezultatus, paaiškėjo, kad savivaldybė įgyvendino 4 projektus, o lėšų įsisavinimas siekė – 74 proc., likusiam projektui įgyvendinti skirta 42,7 tūkst. eurų. Projektų įgyvendinimo laikotarpiu iš planuojamų įgyvendinti 9 projektų, visame Tauragės regione buvo įgyvendinti 7 projektai, kuriems skirta – 215 tūkst. eurų, kas lėšų įsisavinimo procese sudarė 79 proc. (5 priedas).

Siekiant plėtoti informacinių technologijų ir elektroninių ryšių infrastruktūrą į pagalbą yra pasitelkiamas informacinės visuomenės visiems prioritetas. Skirtas finansavimas šiam

prioritetui iš ekonomikos augimo programos yra šiek tiek didesnis nei anksčiau minėtam verslo produktyvumo didinimo ir verslo aplinkos gerinimo prioritetui. Informacinė visuomenė visiems prioritetui įgyvendinti buvo skirta 436 tūkst. eurų, iki 2013 m. gruodžio 31 d., įgyvendinant šio prioriteto projektus buvo panaudota 89,5 proc., gautos paramos. Šio prioriteto priemonėms remti lėšas skyrė tik dvi Tauragės regiono savivaldybės, Jurbarko ir Tauragės savivaldybės.

Esminės ekonominės infrastruktūros prioritetą skirtas plėtoti ir atnaujinti elektros, gamtinių dujų bei centralizuoto šilumos tiekimo tinklus ir sistemas, kuriuo siekiama užtikrinti energijos tiekimo saugumą ir patikimumą. Prioritetas skirtas specifinei sričiai, tačiau Tauragės regione ekonomikos augimo programoje, šis prioritetą vienas iš lyderiaujančių prioritetų pagal ES struktūrinių fondų finansavimą. Šio prioriteto įgyvendinimui buvo skirta 21,85 mln. eurų, iš kurių Tauragės regionas sugebėjo įsisavinti net 92,3 proc. gautos paramos, kas sudarė – 20,17 mln. eurų. Daugiau nei pusę, t.y., 15,365 mln. eurų ES lėšų esminei ekonominei infrastruktūrai skyrė Jurbarko savivaldybė, Tauragės savivaldybė – 2,894 mln. eurų, Pagėgių savivaldybė šio prioriteto įgyvendinimui skyrė kiek mažiau nei 1 mln. eurų. Neįgyvendintiems projektams įgyvendinti pagal šį prioritetą iki 2015 m. pabaigos liko 1mln. 680 tūkst. eurų. (9 priedas).

Transeuropinių transporto tinklų plėtros prioritetų dėmesys skiriamas subalansuoto transporto infrastruktūros tinklo, atitinkančio mobilumo poreikius bei sudarančio palankias sąlygas tranzitui, plėtrai. Transeuropinių transporto tinklų plėtros prioritetų pagalba siekiama tobulinti susisiekimo įvairiomis transporto rūšimis sąlygas, plėtoti nepakankamos sausumos transporto jungtis su kitomis ES valstybėmis. Tikimasi, kad Europos Sąjungos paramos lėšos, Tauragės regione padės padidinti transporto paslaugų eksporto apimtį. Tauragės regione, transeuropinių transporto tinklų plėtros prioritetui skiriamas didžiausias dėmesys. Šio prioriteto įgyvendinimui 2007 – 2013 m. laikotarpiu buvo skirta 58,6 mln. eurų, o išmokėta lėšų suma – 55,1 mln. eurų, taigi šio prioriteto lėšų įsisavinimas siekė – 94 proc. Jurbarko ir Pagėgių savivaldybės ES struktūrinių lėšų šio prioriteto priemonėms remti neskyrė, tuo tarpu Tauragės savivaldybė transeuropinių transporto kelių plėtros įgyvendinimui skyrė net 90 proc. visos gautos paramos sanglaudos veiksmų programai. Apžvelgus ES struktūrinių fondų paramos lėšų įsisavinimą Tauragės regione, galima daryti išvadą, kad regionas sugeba greitai ir efektyviai panaudoti gautas lėšas, įgyvendinti programose numatytus projektus. Tauragės regione greičiausiai įsisavinamos lėšos, kurios skirtos sanglaudos skatinimo veiksmų programai bei žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programai, kurių lėšų įsisavinimas viršija 93 proc., o ekonomikos skatinimo veiksmų programoje cirkuliuojančios lėšos įsisavinamos 92 proc. tikslumu.

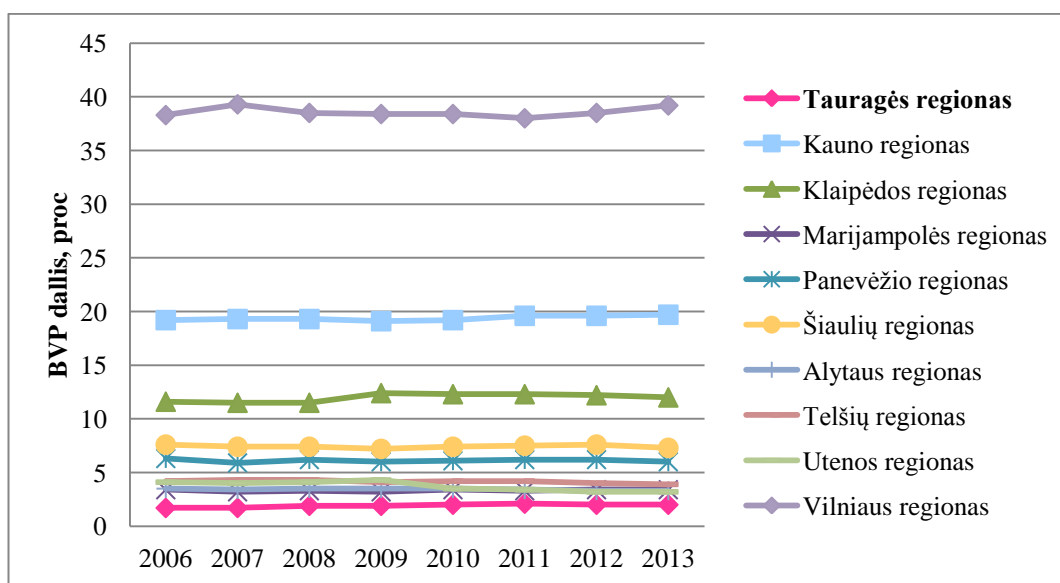
Apibendrinant, galima teigti, kad taikant valstybinę ir regioninę projektų atranką bei kitų paramos administravimo pakeitimų dėka, buvo pasiektas efektyvesnis ir tolygesnis ES struktūrinių fondų paramos pasiskirstymas, o investicijos buvo planuojamos atsižvelgiant į valstybės strateginius tikslus bei atskirų regionų ekonominę padėtį bei specifinius poreikius. Mažiausias Tauragės regionas, BPD laikotarpiu gavo tik 2 proc., - 30,69 mln. eurų ES struktūrinės paramos, tuo tarpu 2007 – 2013 m. laikotarpiu gavo 6 kartus didesnę paramą – 198,86 mln. eurų. Daugiausiai lėšų Tauragės regionas skyrė sanglaudos skatinimo ir ekonomikos augimo veiksnių programų įgyvendinimui, tuo tarpu techninei paramai regionas lėšų neskyrė visai. Pagal ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimą, Tauragės regionas šalyje užima pirmąją poziciją, regiono lėšų įsisavinimas net 93 proc.

2.3 Tauragės regiono darnaus vystymosi rodiklių analizė

2.3.1 Ekonominio vystymosi rodikliai

Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama, iš esmės, yra skirta mažinti regioninius skirtumus, todėl tikslinga išanalizuoti Tauragės regiono socialinę – ekonominę būklę palyginimui su kitais šalies regionais. Taip pat bus vertinama įsisavintos ES struktūrinių fondų paramos lėšų įtaka kiekvienam rodikliui. Tyrime bus naudojami Lietuvos statistikos departamento prie LR, Vyriausybės, LR Finansų ministerijos, LR Aplinkos apsaugos ministerijos statistiniai duomenys.

Bendrasis vidaus produktas. Vienas pagrindinių ir plačiausiai naudojamų rodiklių, kuris parodo ne tik bendrą šalies, bet ir kiekvieno regiono ekonomikos išsivystymo lygį. Lietuvos regionų sukurto BVP dinamika 2006 – 2013 m. pavaizduota 17 paveiksle.

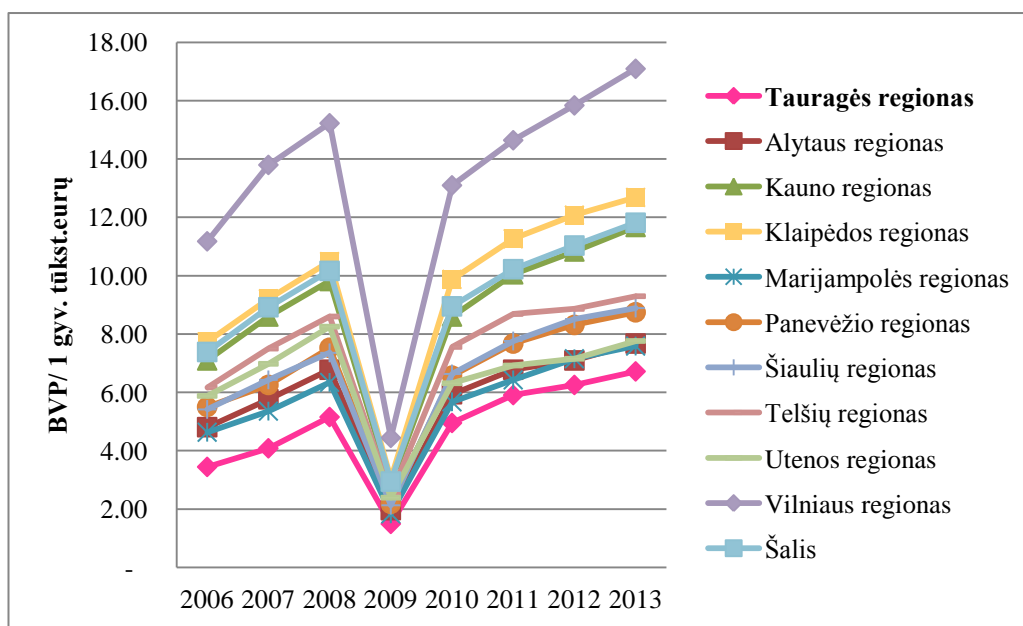
17 pav. Bendrojo vidaus produkto dinamika Lietuvos regionuose 2006 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Nagrinėjama laikotarpiu BVP augimo tempai šalies regionuose buvo nevienodi, tačiau nuo pat laikotarpio pradžios išryškėja aiški BVP augimo tempų regionuose tendencija – didžiausią BVP dalį sukūrė Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionai. 2006 metais mažiausią dalį visos šalies sukuriama BVP sudarė Tauragės – 1,7 proc., Marijampolės – 3,4 proc. ir Alytaus – 3,5 proc., regionų BVP, o didžiausią – Vilniaus 38,3 proc., Kauno – 19,2 proc., ir Klaipėdos 11,6 proc. (10 priedas).

2007 – aisiais metais, kuomet buvo pradėta teikti ES struktūrinių fondų parama, Tauragės regiono sukuriama BVP išliko toks pat – 1,7 proc., o didžiausio šalies Vilniaus regiono BVP išaugo 1 proc. ir siekė 39,3 proc. Mažiausių pagal plotą šalies regionų Alytaus ir Marijampolės sukuriama BVP viršijo po 3 proc., o Utenos regiono BVP, buvo du kartus didesnis nei Tauragės regiono. Iš pateikto 17 paveikslu matyti, kad pasibaigus ES struktūrinių paramos lėšų teikimo periodui, prasčiausia ekonominė situacija išliko Tauragės regione, kur sukuriama BVP sudarė tik 2 proc., per nagrinėjamą septynerių metų laikotarpį, BVP šiame regione padidėjo tik 0,03 proc., tačiau palyginus su kitų regionų BVP padidėjimu, tai geras rezultatas, nes tik 5 regionų BVP per analizuojamą laikotarpį kilo, tuo tarpu kitų regionų BVP sumažėjo. Labiausiai sumažėjo Utenos regiono BVP, kuris nuo 4,1 proc., sumažėjo iki 3,2 proc. Skirtumas tarp sukurto Tauragės regiono BVP – 2 proc., ir Vilniaus regiono BVP – 39,2 buvo daugiau nei 19 kartų mažesnis.

Bendras vidaus produktas, tenkantis vienam gyventojui ir santykis su šalies rodikliu. Siekiant objektyviai nustatyti regionų ekonomikos kitimo tendencijas ir atlikti lyginamąją analizę pagal regionų sukuriamą bendrąjį vidaus produktą, įvertinamas gyventojų skaičiaus kitimas, apskaičiuojama BVP dalis tenkanti vienam gyventojui. (18 pav.)

18 pav. Lietuvos regionų BVP vienam gyventojui (tūkst. EUR), dinamika 2006 - 2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Iš pateikto grafiko (žr. 18 pav.) matyti, kad šis bendrojo vidaus produkto tenkančio vienam gyventojui rodiklis analizuojamu laikotarpiu, išskyrus 2009 metus, didėjo. Paveiksle matomas ir didžiulis atotrūkis tarp Vilniaus ir kitų šalies regionų, didžiausias atotrūkis egzistuoja tarp Tauragės ir Vilniaus regionų. Vilniaus regione šis rodiklis 2007 m. sudarė 11,18 tūkst. eurų, o Tauragės regione – 3,45 tūkst. eurų. Paveiksle matoma, kad per visą analizuojamą laikotarpį, Vilniaus regiono atotrūkis nuo kitų regionų nemažėjo. Taip pat pažymėtina, kad Vilniaus ir Klaipėdos regionai, vieninteliai regionai Lietuvoje, kurių BVP, tenkantis vienam gyventojui buvo didesni už Lietuvos vidurkį. Akivaizdus BVP tenkančio vienam gyventojui rodiklio sumažėjimas visuose regionuose matyti 2009 metais, tačiau atotrūkis tarp sparčiausiai besivystančių Vilniaus, Kauno, Klaipėdos regionų ir lėčiausiai – Tauragės, Marijampolės ir Alytaus išliko. Nuo 2009 metų, Tauragės regiono BVP tenkančio vienam gyventojų rodiklis tendencingai kilo aukštyn, pamažu vydamasis kitus šalies regionus. Skirtumas tarp BVP, tenkančio vienam gyventojui, didžiausiam (Vilniaus 17,09 tūkst. eurų), ir mažiausiam (Tauragės – 6,72 tūkst. eurų), regione buvo 2,5 karto. (13 priedas). Visumoje, 2013 m. BVP, vienam gyventojui, palyginus su šalies vidurkiu, buvo mažesnis aštuoniuose šalies regionuose, tarp jų ir Tauragėje, šis rodiklis išliko mažiausias tarp visų šalies regionų.

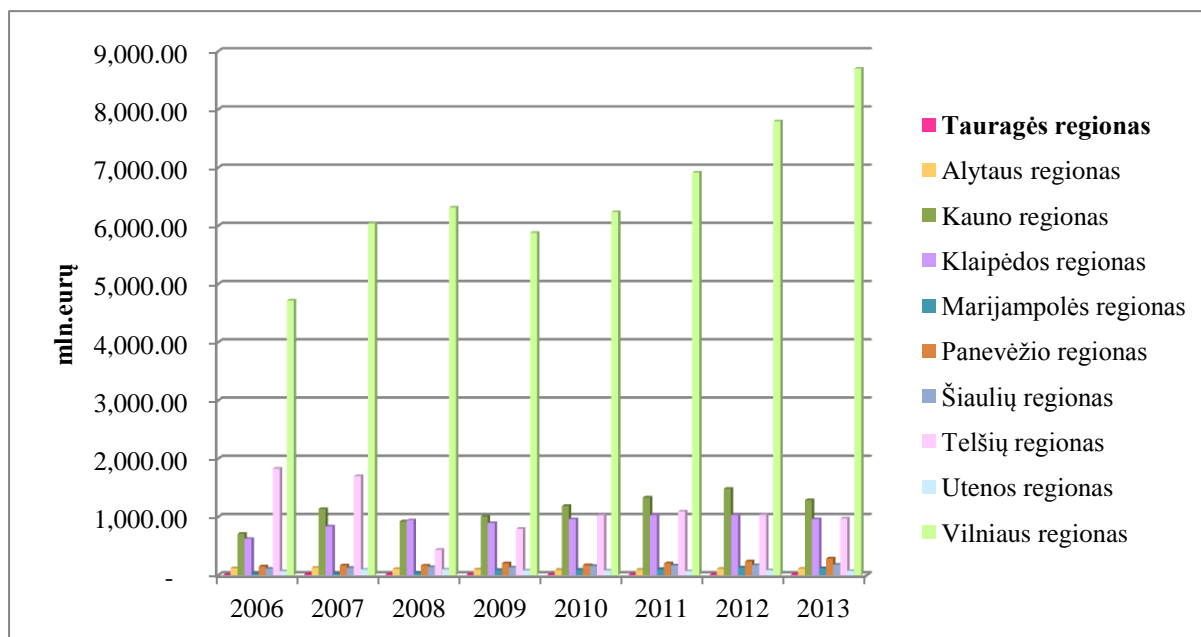
Regioniniai skirtumai nagrinėjamo rodiklio požiūriu per tiriamąjį laikotarpį pakito tinkama linkme, silpniausias Tauragės regionas sumažino savo atotrūkį iki 2,5 karto lyginant su Vilniaus regionu, ir 1,4 karto lyginant su Alytaus ir Marijampolės regionais. Sukuriama mažesnė nei kituose šalies regionuose BVP dalis tenkanti vienam gyventojui Tauragės regioną charakterizuoja kaip ekonomiškai silpnesnį šalies regioną, pasižymintį ekonominės – socialinės atskirties augimu, žemesne vidaus paklausa, nepakankamu kapitalo kaupimo lygiu bei verslo subjektų investiciniu potencialu. Ekonomiškai silpno regiono įvaizdis mažina Tauragės regiono, kaip gyvenamosios ir verslo vietovės patrauklumą, užsienio investuotojams Tauragės verslo aplinka atrodo nepatraukli, todėl regionas sulaukia mažai investicijų verslo plėtrai.

Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvos regionuose. Tiesioginės užsienio investicijos yra vienas svarbiausių ūkio plėtros rodiklių Tauragės regione, kur vyrauja žemas darbo našumas, gamybos technologijos ir technika atsilieka nuo didžiausių šalies regionų. TUI investicijų pasiskirstymas regionuose pavaizduotas 19 paveiksle.

Remiantis 2006 – 2013 m. statistiniais duomenimis pateiktais 19 pav., matyti, kad visu laikotarpiu mažiausiai TUI pritraukia Tauragės regionas, kurio visos šalies pritraukiamos tiesioginės užsienio investicijos sudaro tik 0,15 proc. Mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų buvo pritraukta 2006 – aisiais metais, kuomet jos siekė vos 8 mlrd. eurų. Tauragės

regionas tais metais pritraukė 3 kartus mažiau TUI, nei tokie šalies regionai kaip Marijampolė bei Utena.

Daugiausiai užsienio investuotojų Tauragės regionas pritraukė 2007 – aisiais metais, kuomet investicijos buvo daugiau nei 18 mln. eurų.

19 pav. Tiesioginių užsienio investicijų kitimo dinamika šalies regionuose 2006 – 2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Remiantis TUI kitimo tendencijomis, pateiktomis 19 pav., nustatyta, kad Vilniaus regionas buvo patraukliausias užsienio šalių investuotojams, per visą analizuojamą laikotarpį Vilniaus regionas pritraukdavo daugiausiai tiesioginių užsienio investuotojų. Telšių regionas, kuris pagal plotą yra mažiausias šalyje, pagal tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą buvo antrasis šalyje, šis regionas aplenkė net didžiausius šalies Kauno ir Klaipėdos regionus. Lyginant 2007 ir 2013 metų laikotarpius, matyti, kad Tauragės regiono užsienio investicijos sumažėjo 1,68 mln. eurų, tačiau nuo 2010 – ūjų metų pastebėtas šių investicijų didėjimas. Sparčiausiai TUI Tauragės regione kilo 2013 – aisiais metais, kur lyginant su 2012 m. jos išaugo 1,29 karto ir siekė 16,71 mln. eurų. Prasti Tauragės regiono užsienio investicijų pritraukimo rodikliai rodo, kad vyrauja silpnas regiono konkurencingumas kitų regionų atžvilgiu, o rajono potencialas ir pastangos pritraukti užsienio šalių investuotojus yra nepakankami. (12 priedas)

Remiantis Jungtinių Tautų TUI pritraukimo skaičiavimo metodika, buvo apskaičiuotas kiekvieno Lietuvos regiono potencialas pritraukti užsienio šalies investuotojų lėšas. Pagal apskaičiuotą regiono TUI pritraukimo indeksą, mažiausias šalies Telšių regionas užėmė pirmaujančias pozicijas. Gana aukštą tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksą turi Vilniaus bei Klaipėdos regionas. Mažiausiai užsienio šalies investicijų sugeba pritraukti ekonomiškai silpniausias Tauragės regionas, kurio investicijų pritraukimo potencialas 3 kartus

mažesnis nei tokių regionų kaip Alytus, Utena ar Marijampolė, kurie panašūs su Tauragės regionu plotu bei gyventojų skaičiumi (24 priedas).

Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančiam vienam gyventojui. Pagal tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymą vienam gyventojui regionuose, pastebėta didėjimo tendencija, išskyrus 2009 metus. Per analizuojamą laikotarpį TUI vienam gyventojui šalyje padidėjo nuo 2,596 tūkst. eurų/ gyv. 2006 metais iki 12,71 tūkst. eurų/ gyv. 2013 metais, t.y., 10,12 tūkst. eurų/ gyv. Lietuvos regionų TUI vienam gyventojui kitimo dinamika pavaizduota 20 paveiksle.

20 pav. Lietuvos regionų TUI vienam gyventojui (eurai) dinamika 2006 – 2013 metais

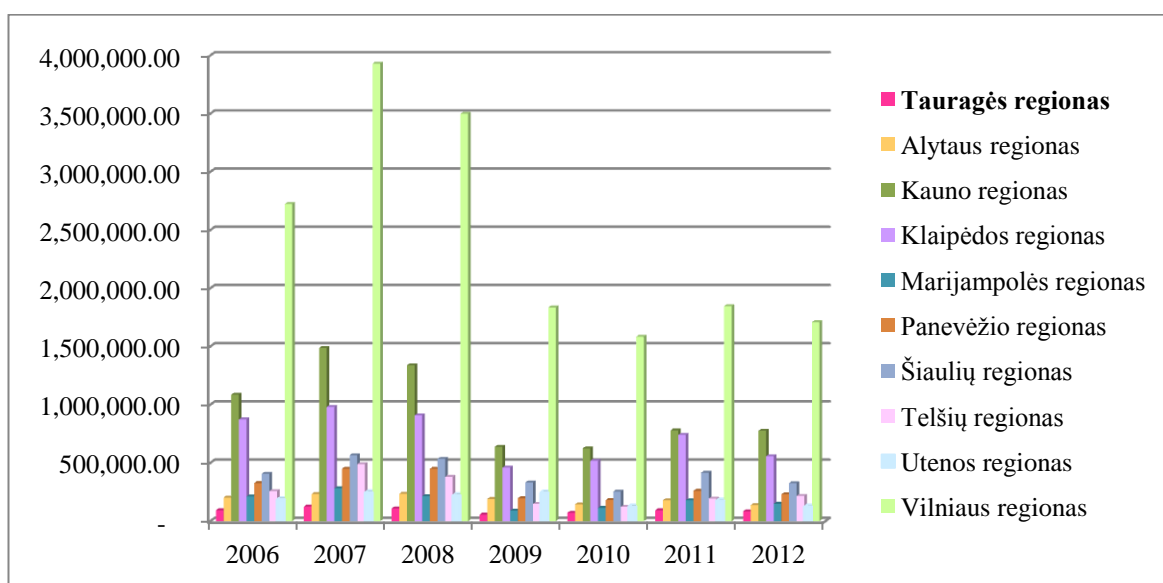
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Iš pateikto grafiko matyti, kad pagal pastarąjį rodiklį lyderio pozicijas užima Vilniaus regionas, išskyrus 2006 – 2007 metus, kuomet lyderio pozicijose puikavosi Telšių regionas. Šis regionas pasižymi išskirtine rodiklio kitimo tendencija, TUI vienam gyventojui šiame regione kiekvienais metais pasiskirstė labai netolygiai, tai buvo labai aukštas – 2006 metais, tai staigiai krito (2009 m). nuo 11 tūkst. eurų iki 2 tūkst. eurų. Mažiausiai tiesioginių užsienio investicijų dalis Tauragės regione buvo 2006 m. – 77,33 eurų, didžiausia šių investicijų dalis siekė – 158,58 eurų – 2013 metais. Nors nuo 2010 m. Tauragės regione TUI vienam gyventojui tendencingai kilo, tačiau šios investicijos išliko pačios mažiausios visoje šalyje.

Apžvelgiant tiesioginių užsienio investicijų tenkančiam vienam gyventojui Tauragės regione rodiklius, matyti, kad didžiausias investicijas visu analizuojamu 2006 – 2012 m. laikotarpiu sugebėjo pritraukti Tauragės savivaldybė, kuri vidutiniškai pritraukia 83 proc., visų regiono TUI. Ši savivaldybė pritraukė 5 kartus daugiau lėšų nei Jurbarko savivaldybė, kuri pagal TUI lėšų įsisavinimą Tauragės regione užima antrąją vietą. Pagal tiesioginių užsienio investicijų rodiklį, tenkantį vienam gyventojui, Tauragės savivaldybė pirmauja tarp kitų

Tauragės regiono savivaldybių, tačiau gerokai atsilieka nuo šalies vidurkio. Mažiausiai patraukli užsienio šalių investuotojams atrodė Šilalės savivaldybė, kurios investicijos vienam gyventojui siekė tik 1,45 euro, kai tuo tarpu Tauragės rajono gyventojui teko 30,80 eurų. Didžiausios užsienio šalių investicijos vienam gyventojui 324,66 eurų atiteko Tauragės savivaldybei - 2013 m., kai tuo tarpu Jurbarko savivaldybėje tais metais šios investicijos sumažėjo net 93 proc. ir siekė vos 6,95 eurų/gyv. (14 priedas).

Įmonių materialinės investicijos – tai įmonių investicijos ilgalaikiam materialiam turtui sukurti, įsigyti arba jo vertei padidinti. Šio rodiklio analizė atskleis Tauragės regiono ekonominį potencialą ir joje įsikūrusių įmonių plėtros potencialą, šios investicijos parodo ir regionų verslo aplinkos būklę. Materialinių investicijų pasiskirstymas regionuose, vaizduojamas 21 paveiksle.

21 pav. Materialinių investicijų dinamika Lietuvos regionuose 2006 – 2012 metais

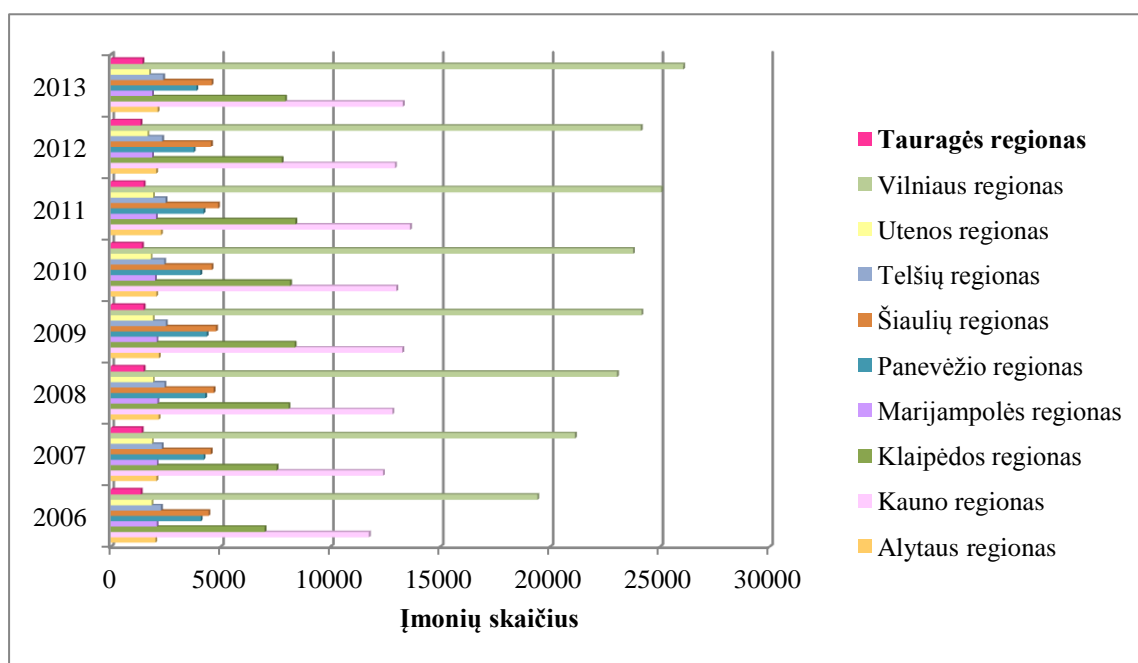
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Remiantis 21 paveiksle pateiktais statistiniais duomenimis, Tauragės regiono įmonių materialinės investicijos vidutiniškai sudarė apie 1,6 proc., visų šalies įmonių materialinių investicijų. Lyginant su kitais regionais, Tauragės regionas pagal materialines investicijas užėmė paskutinę vietą. Nors Tauragės regiono investicijos buvo mažiausios šalyje, tačiau jos visą analizuojamą laikotarpį kito nežymiai ir išliko gana pastovios, kai tuo tarpu Vilniaus regione 2009 m., materialinės investicijos sumažėjo net 888,75 tūkst. eurų lyginant su 2008 m., kuomet jos siekė – 3,499 mln. eurų. Du kartus sumažėjusios Vilniaus regiono materialinės investicijos, taip ir nesugebėjo pasiekti aukščiausio savo rodiklio, kuris buvo 2007 metais. Tauragės regiono investicijos 2013 – aisiais metais sumažėjo 9,2 proc. t.y., 8,7 tūkst. eurų, ir siekė tik 85 tūkst. eurų.

Kaip matyti iš 21 paveikslo (15 priedas), 2009 m., mažiausios materialinės investicijos vienam gyventojui buvo Tauragės regione (489,75 eurai), o didžiausios – Vilniaus regione

(2,224 eurai). 2009 metais ženkliai pasikeitė materialinių investicijų tenkančių vienam gyventojų padėtis: Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio regionuose šis rodiklis nukrito net žemiau nei 2006 m. lygio. Per visą analizuojamą laikotarpį Tauragės regiono materialinės investicijos vienam gyventojui tik 2007 m., buvo didesnės nei 1000 eurų, visu kitu laikotarpiu šios investicijos vienam gyventojui buvo mažesnės nei vienas tūkstantis eurų.

Veikiantys ūkio subjektai (veikiančios mažos ir vidutinės įmonės). Vyraujantis žemas materialinių investicijų rodiklis Tauragės regione, sąlygoja santykinai žemą regione veikiančių įmonių vystymosi potencialą susijusį su materialinės bazės plėtra, bei vidutines įmonių plėtros galimybes. Materialinių įmonių investicijų rodiklių kaitos tendencijos, rodo kad Tauragės regiono įmonės labai paveikė ekonominis sunkmetis, o Tauragės regiono ūkio struktūra ekonomiškai jautri globaliniams ekonominiams pokyčiams. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius šalies regionuose pateikiamas 22 paveiksle.

22 pav. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus kitimo dinamika šalies regionuose
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius 2006 – 2009 metų laikotarpiu Lietuvos regionuose didėjo nuo 56 430 iki 65 236 įmonių. Tik 2010 m. veikiančių subjektų skaičius šalyje sumažėjo iki 63 451, arba 5,5 proc., lyginant su 2009 metais. Iki 2009 m. Tauragės regione, kaip ir visoje šalyje, veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius taip pat padidėjo. Didžiausias veikiančių įmonių skaičiaus sumažėjimas buvo 2012 m., - kuomet veikė 62 589 įmonės, kai tuo tarpu 2011 m.- 66 537 įmonės. Per šį vienerių metų laikotarpį veiklą nutraukė net 3 948 įmonės, iš kurių 218 įmonių buvo Tauragės regione, būtent 2012 m. Tauragėje veikė mažiausiai įmonių per visą nagrinėjamą laikotarpį, o didžiausias veikiančių įmonių skaičius siekė 2011 metais, kuomet veikė 1511 įmonių.

Kaip ir pagal ankstesnius rodiklius taip ir pagal veikiančių įmonių skaičių Tauragės regionas užima autsaiderių pozicijas. 2013 m. šiame regione veikė tik 1 450 įmonės, kurios sudarė tik 2,2 proc., visų šalies veikiančių mažų ir vidutinių įmonių.

Analizuojant 12 lentelėje pateiktus Tauragės regiono savivaldybių pateiktus duomenis, matyti, kad daugiausiai veikiančių mažų ir vidutinių įmonių yra Tauragės savivaldybėje, o mažiausias veikiančių įmonių skaičius yra Pagėgių savivaldybėje. Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičiaus pasiskirstymas, Tauragės regione pateikiamas 11 lentelėje.

11 lentelė

Veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius Tauragės regione

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	1373	1420	1506	1505	1429	1511	1361	1450
Jurbarko r. sav.	380	355	363	359	330	359	302	308
Pagėgių sav.	52	53	64	62	54	64	65	85
Šilalės r. sav.	278	300	312	304	288	293	293	315
Tauragės r. sav.	663	712	767	780	757	795	701	742

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

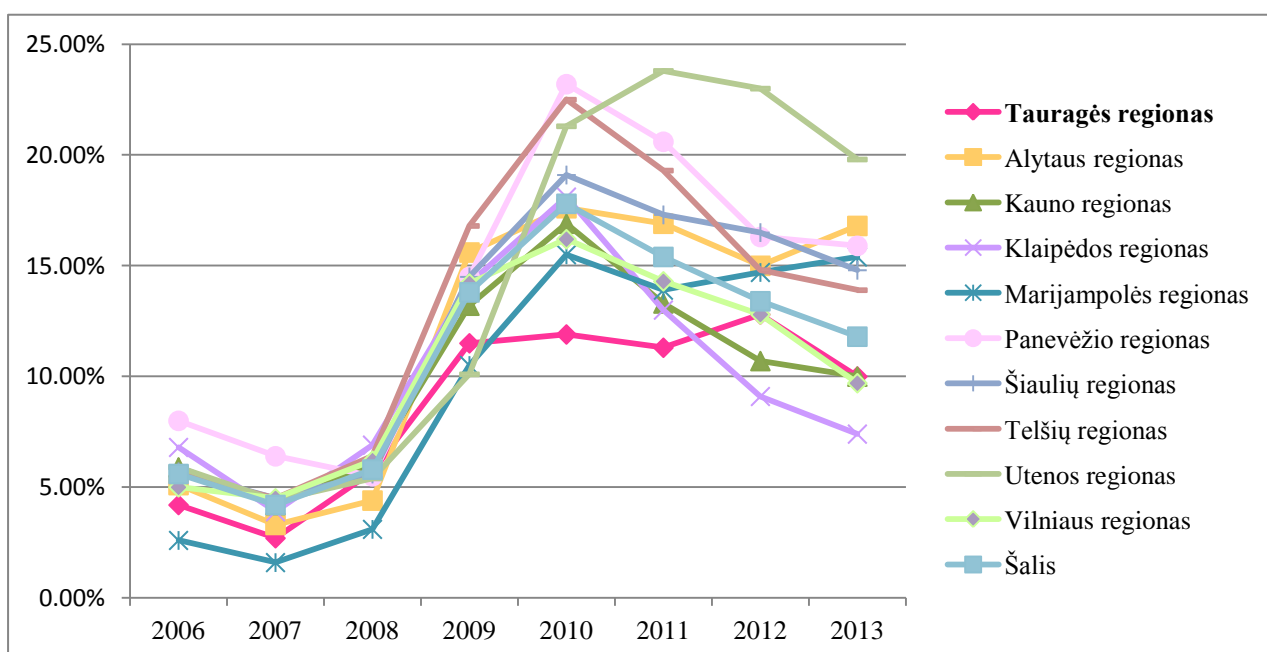
2012 m. Tauragės rajone veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius buvo mažiausias – 1361 įmonės, per visą analizuojamąjį laikotarpį. Tais pačiais metais daugiausiai įmonių savo veiklą nutraukė Tauragės savivaldybėje – 94 įmonės, kai tuo tarpu Šilalės savivaldybėje savo vykdomos veiklos nenutraukė nei viena įmonė. 2013 m. matyti Šilalės savivaldybėje įkuriamų įmonių skaičiaus proveržis, iki tol veikiančių įmonių skaičiumi Jurbarko savivaldybei nusileidusi Šilalės savivaldybė 2013 m., įkūrė 22 įmones, ir pagal veikiančių įmonių skaičių regione puikuoja antroje vietoje. Būtent Jurbarko savivaldybėje matoma, didelė veikiančių įmonių kaita. 2013 m. pabaigoje Tauragės savivaldybėje veikė 742 subjektai ir tai sudarė net 51 proc., regione veikiančių mažų ir vidutinių įmonių.

Apibendrinant atliktą Lietuvos regionų ekonominės raidos analizę, galima pasakyti, kad tam tikri skirtumai, kurie vyrauja tarp regionų yra neišvengiami, kadangi didieji Lietuvos regionai, turintys įvairių išteklių, turi geresnes galimybes pritraukti investicijas, o mažiau išsivystę regionai paliekami merdėti. Tai patvirtino ir atlikta analizė. Pagal ištirtus rodiklius matyti, kad lėčiausiai vystėsi Tauragės regionas – mažiausia sukariamojo BVP dalis, mažiausiai pritraukiama tiesioginių užsienio investicijų, mažiausias veikiančių įmonių skaičius. Apžvelgus Tauragės regiono savivaldybes, pastebėta, kad labiausiai išsivysčiusi yra Tauragės savivaldybė, kurioje veikia beveik puse viso regiono įmonių, vykdoma aktyvi partnerystė su kitais užsienio miestais.

2.3.2. Socialinio vystymosi rodikliai

Regionų darbingo amžiaus gyventojai. Šalies darbingo amžiaus gyventojų skaičius per analizuojamą laikotarpį sumažėjo 181 647 asmenimis arba 10 proc., nuo 2 015 637 2006 metais iki 1 833 990, 2013 metais. Darbingo amžiaus gyventojų skaičius regionuose pasiskirstė gana tolygiai, ir vidutinis Lietuvos darbingo amžiaus gyventojų rodiklis siekė 60 proc. Mažiausias darbingo amžiaus gyventojų skaičius - 64 394 buvo mažiausiame šalies regione – Tauragėje, tuo tarpu didžiausias darbingų gyventojų skaičius vyravo Vilniaus regione – 514 076 gyventojai. Didžiausias darbingo amžiaus gyventojų skaičius vyravo 2006 metais, kuris viršijo 200 tūkst., visoje šalyje, o mažiausiais šių asmenų skaičius buvo 2009 m. – 181 tūkst. gyventojų. Labiausiai darbingo amžiaus gyventojų skaičius 2013 m., sumažėjo laikinojoje sostinėje Kaune – 41 597 gyventojų, Klaipėdoje – 22 261 ir Šiaulių – 28 971 regionuose. Mažiausiame šalies regione Tauragėje darbingo amžiaus asmenų skaičius sumažėjo tik 7 768 gyventojais, tai 2,5 karto mažiau asmenų nei Vilniaus ir 5,3 karto mažiau gyventojų nei Kauno regionuose. (16 priedas).

Nedarbo lygis šalies regionuose. Nedarbo lygio rodiklis atskleidžia tarp regionų vyraujančius socialinius ir ekonominius išsivystymo netolygumus. Nedarbo problema neigiamai veikia regionų vystymąsi. Nedarbo lygis Lietuvos regionuose 2006 – 2013 m. pateiktas 23 paveiksle.

23 pav. Nedarbo lygio dinamika Lietuvos regionuose 2006 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Remiantis statistikos departamento duomenimis, esant sparčiam Lietuvos ekonomikos augimui 2006 – 2008 m., laikotarpiu pastebimas mažėjantis nedarbas ir didėjantis užimtumas net ekonomiškai silpnesniuose šalies regionuose (23 pav.). Šiuo laikotarpiu mažiausias

nedarbo lygis užfiksuotas Marijampolės regione, kuris siekė vos 3,1 proc., o didžiausias rodiklis siekė Klaipėdos regione – 6,9 proc. Apskritai 2007 metais nedarbo rodikliai buvo patys mažiausi per visą nagrinėjamą laikotarpį visuose šalies regionuose. Būtina pastebėti, kad tokius žemus nedarbo lygio rodiklius lėmė vyraujantis ekonomikos augimas ir emigracijos procesai. Tačiau 2009 m., kilus pasaulinei ekonominei krizei nedarbo lygio rodikliai visoje Lietuvoje ženkliai padidėjo. Didžiausias nedarbo lygis 2009 m., buvo užfiksuotas Telšių bei Alytaus regionuose, o mažiausias Utenos regione, kur nedarbo rodiklis viršijo 10 proc., ir lyginant su 2008 m. rodikliu jis buvo 2 kartus didesnis. Nedarbo lygis visoje šalyje kilo iki 2010 m. kuomet ir vyravo didžiausias nedarbas, kuris siekė net 17,80 proc. Nuo 2011 m., nedarbo lygis daugelyje regionų pradėjo mažėti, išskyrus Utenos regioną. 2007 – 2013 m. laikotarpiu Tauragės regione vyraujantis nedarbo lygis buvo vienas mažiausių šalyje, o 2010 – 2011 m. Tauragės regiono nedarbo lygis buvo pats mažiausias šalyje ir siekė 11,90 – 11,30 proc. 2013 m. keturių regionų, tarp jų ir Tauragės nedarbo lygis buvo mažesnis už šalies vidurkį. (17 priedas).

Apibendrinant, galima pastebėti, kad nedarbo lygio kitimo pokyčius lėmė ne tik atskiruose regionuose, bet ir visoje šalyje sustojęs ekonomikos augimas, kuris nuo 2010 m. vėl pradėjo tendencingai augti, taip pat užfiksuoti emigracijos procesai. 2010 m. bedarbystės lygį padidino iškilęs ekonominis sunkmetis. Tačiau Finansų ministerijos teigimu, nedarbo lygis tiek Lietuvoje, tiek atskiruose jos regionuose būtų buvęs daug didesnis, jei ne ES struktūrinių fondų parama. Tai, grindžiama tuo, kad įgyvendinus 2004 – 2006 m., ir 2007 – 2013 m., programas, buvo sukurta daugiau nei 26,8 tūkst. darbo vietų, iš kurių net 13,1 tūkst. – ilgalaikės darbo vietos.

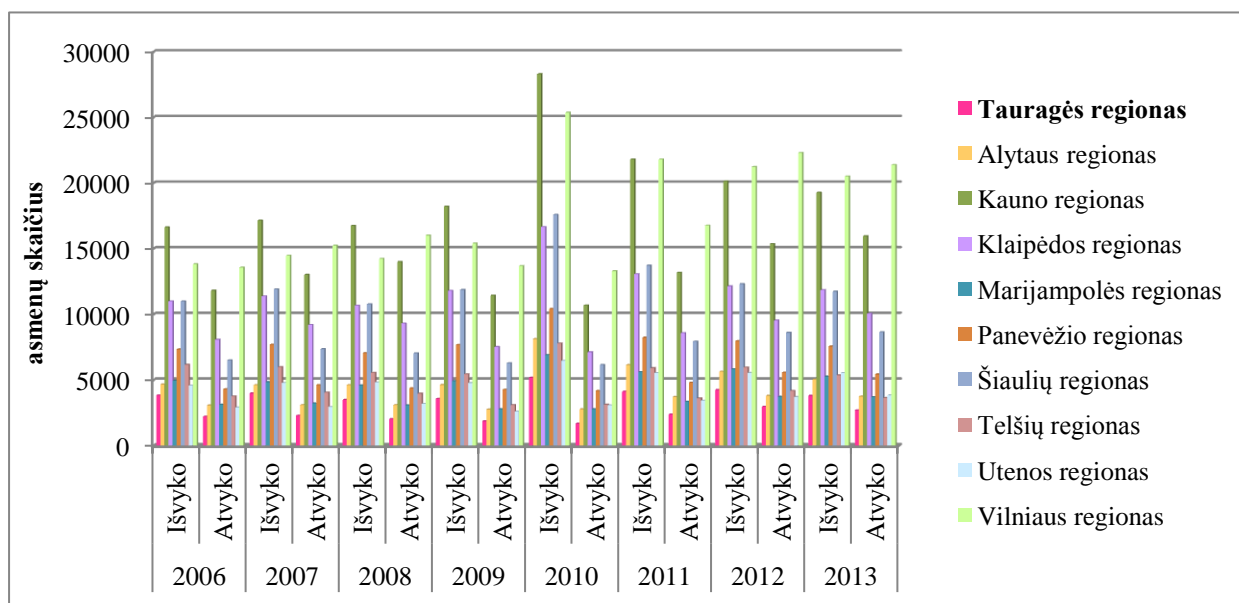
Dėl duomenų stokos apie šių sukurtų darbo vietų pasiskirstymą regionuose, nebuvo galima atlikti išsamesnės analizės, kaip sukurtos darbo vietos prisidėjo prie Tauragės regiono ekonominio – socialinio išsivystymo mažinimo. Nedarbo lygio skirtumas per 2010 – 2013 m. laikotarpį sumažėjo 1,5 karto visoje šalyje ir 1,19 karto Tauragės regione. Lyginant su šalies rodikliu Tauragės regione nedarbo lygio padėtis pagerėjo.

Vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis. Vidutinio darbo užmokesčio rodiklis parodo kiekvieno regiono socialinio išsivystymo lygį. Pagal 18 priede pateiktus duomenis, matyti, kad mažiausias bruto darbo užmokestis visu analizuojamu laikotarpiu buvo Tauragės regione. Nuo 2008 m. visuose šalies regionuose padidėjo bruto darbo užmokestis, tam įtakos turėjo kad 2008 m. buvo priimtas įstatymas, kuriuo metu buvo padidinta minimali alga ir minimalus valandinis atlygis bei bazinė minimali alga. Vis dėlto 2009 m. minimalus bruto darbo užmokestis sumažėjo, dėl visame pasaulyje vyraujančios pasaulinės finansų krizės. 2009 m. daugiausiai uždirbo Vilniaus regiono gyventojai – 675,42 eurų, Klaipėdos – 595,34 eurų ir

Kauno – 571,74 eurų, o mažiausiai Tauragės – 467,74 eurų ir Marijampolės – 478,16 eurų regionų gyventojai. Lyginant 2009 – 2012 m., laikotarpį, matyti, kad lėčiausiai darbo užmokestis augo Klaipėdos ir Šiaulių regionuose, Tauragės regionas buvo tarp regionų kur darbo užmokestis kilo sparčiausiai, tačiau 2012 m. šiame regione vidutinis mokamas bruto darbo užmokestis išliko mažiausias.

Tikėtina, kad darbo užmokesčio skirtumus regionuose labiausiai lėmė šalyje egzistuojantys regioniniai išsivystymo skirtumai, o ne gaunamos ir įsisavinamos ES struktūrinių fondų lėšos. Taip pat pastebėta tendencija, kad atlyginimai potencialą augti turi didesniuose šalies miestuose, tokiose kaip Vilniaus, Kaunas, Klaipėda, kadangi čia vyrauja didesnė kvalifikuotų darbuotojų paklausa, labiau išvystytas paslaugų sektorius, o regionai, kuriuose didesnę darbo dalį sudaro pramonės įmonių darbuotojai, atlyginimų augimas yra gana pasyvus.

Vidinė ir tarptautinė migracija šalies regionuose. Gyventojų skaičiaus mažėjimas šalies regionuose siejamas su mažėjančiu gimstamumu, didėjančiu mirtingumu bei didėjančia migracija. Migracija iššaukia daug neigiamų pasekmių: šalyje mažėja gyventojų, vyksta struktūriniai pokyčiai (protų nutekėjimas, darbo jėgos trūkumas, amžiaus struktūros deformacija), atsiranda kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, sumažėja gamybos apimtys. Vidinis ir tarptautinės migracijos kitimas pateikiamas 24 paveiksle.

24 pav. Vidinės ir tarptautinės migracijos dinamika 2006 – 2013 metais šalies regionuose

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

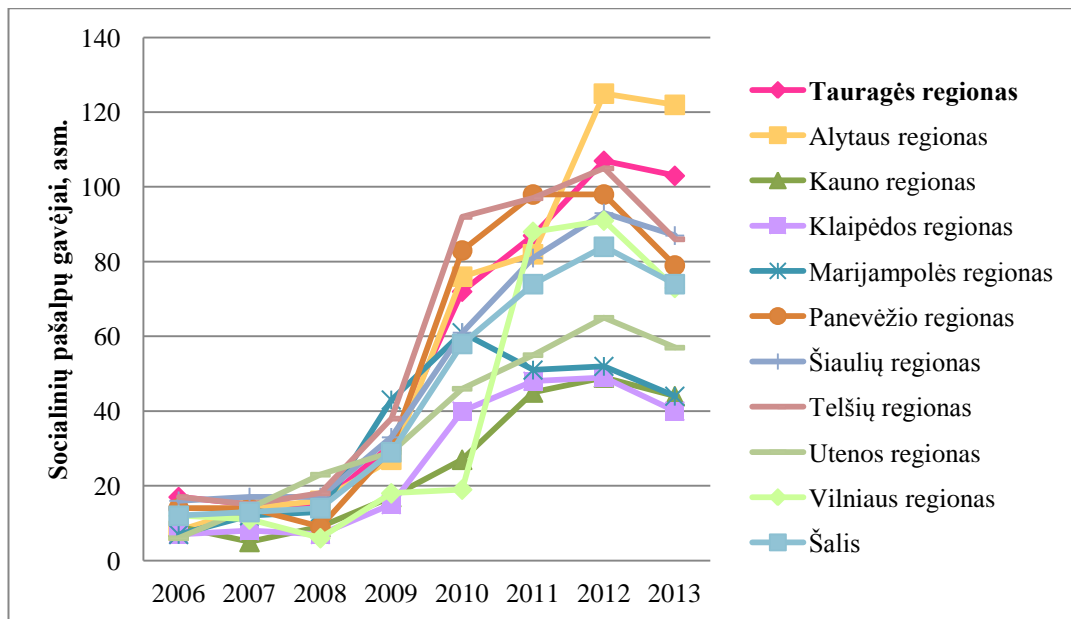
Kaip matyti iš 24 paveikslo intensyviausias migracijos srautas užfiksuotas 2010 m., kuomet sumažėjus tiesioginėms užsienio investicijoms, buvo sukuriama mažiau darbo vietų, vyraujant pasaulinei finansų krizei, daugelis įmonių nutraukė savo veiklą, taip sumažindamos nedarbo lygį ir padidindamos migracijos srautus. Mažiausias migracijos skaičius užfiksuotas Tauragės regione, kur iš regiono išvyko 3 503 gyventojai, kai tuo tarpu iš Vilniaus regiono

išvyko daugiau nei 12 tūkst. gyventojų. Nuo 2011 m. migracijos rodikliai sumažėjo, mažiausiai išvykstančiųjų buvo Tauragės regione, o daugiausiai – Vilniaus bei Kauno regionuose, nors atvykusiųjų asmenų skaičius šiose regionuose taip pat buvo didžiausias. Nors iš migracijos saldo sunku spręsti apie regiono patrauklumą, tačiau Šiauliuose 2013 m., vyraujantis didelis išvykusiųjų skaičius 3 089, leidžia daryti apie šio regiono nepatrauklumą kitų išsivysčiusių regionų atžvilgiu. 2007 – 2013 m. laikotarpiu mažiausi migracijos rodikliai buvo užfiksuoti Tauragės regione, taip pat suaktyvėjo atvykstančiųjų skaičius į šį regioną, šie rodikliai parodo didėjančią susidomėjimą regionu.

Apibendrinant, galima konstatuoti, kad dėl migracijos saldo 2007 – 2013 m. laikotarpiu labiausiai nukentėjo labiausiai išsivystę didžiausi šalies regionai, mažuosius šalies regionus tai įtakojo šiek tiek mažiau. Didžiulė migracija stabdo regionų augimą, kadangi regionai netenka aukštos kvalifikacijos specialistų, sukeliamas „protų nutekėjimas“.

Natūrali gyventojų kaita. 2006 – 2013 m. laikotarpiu, Tauragės regione natūrali gyventojų kaita buvo neigiama. Blogiausia padėtis, Tauragės regione buvo 2006 – aisiais metais, kuomet mirusiųjų skaičius tūkstančiui gyventojų buvo kur kas didesnis nei gimusiųjų. 2007 m. labiausiai dėl neigiamos natūralios gyventojų kaitos gyventojų sumažėjo Utenos ir Panevėžio regionuose, o mažiausiai įtakos gyventojų skaičiui natūrali gyventojų kaita turėjo Klaipėdos, Vilniaus ir Telšių regionuose. 2007 – 2008 m. natūrali gyventojų kaita stabilizavosi, o keliuose apskrityse Klaipėdos, Telšių ir Tauragės - net pagerėjo. Žemiausia natūrali gyventojų kaita Tauragės regione užfiksuota 2013 m. laikotarpiu, lyginant su 2011 m. kaita sumažėjo net 1,5 proc., tačiau lyginant su šalies vidurkiu, Tauragės regiono natūrali gyventojų kaita yra didesnė 0,9 proc. Gyventojų skaičiaus mažėjimas Tauragės regione siejamas su mažėjančiu gimstamumu, didėjančiu mirtingumu bei didėjančia migracija. Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus regionuose vyrauja mažesnė natūrali gyventojų kaita lyginant su šalies rodikliu. (19 priedas)

Remiantis santykiniais dydžiais, nustatyta, kad nagrinėjamo laikotarpio pradžioje 1000 – čiu šalies gyventojų teko 12 socialinių pašalpų gavėjų, o laikotarpio pabaigoje 74 socialinių pašalpų gavėjų. (žr. 25 pav.). Per 2006 – 2013 metų laikotarpį socialinių pašalpų gavėjų skaičius 1000 – čiu gyventojų išaugo 62 asmenų.

25 pav. Lietuvos regionų socialinių pašalpų gavėjų 1000 - čiu gyventojų (asm.) dinamika 2006 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Regioniniu požiūriu, geriausia socialinė padėtis 2006 – 2010 m. laikotarpiu buvo Kauno ir Vilniaus regionuose. Socialinių pašalpų gavėjų skaičius 1000 – čiu gyventojų didėjo nuo 9 (asm.) 2006 metais iki 27 (asm.) 2010 metais Kauno regione, ir nuo 12 (asm.) iki 19 (asm.) Vilniaus regione. Tuo tarpu, prasčiausia socialinė padėtis 2006 metais buvo Tauragės bei Telšių regionuose, 1000 – čiu regionų gyventojų teko po 17 socialinių pašalpų gavėjų, socialinės būklės indikatorius buvo 5 (asm.) didesnis nei šalies rodiklis. 2010 m. visoje šalyje sustojus ekonomikos augimui, įsivyravus dideliame nedarbe visuose šalies regionuose asmenų gaunančių socialinę pašalpą skaičius išaugo dvigubai lyginant su 2006 m. laikotarpiu. Nors nuo 2011 m. nedarbo lygis šalyje ėmė mažėti, tačiau socialinę pašalpą gaunančių asmenų kiekis su kiekvienais metais didėjo. Per visą analizuojamą 2006 – 2013 metų laikotarpį, didžiausias socialinę pašalpą gaunančių asmenų skaičius buvo 2012 m., kuomet šalies vidurkis siekė net 84 asmenys 1000 - čiu gyventojų. Nuo 2013 metų asmenų gaunančių socialinę pašalpą nežymiai sumažėjo, didžiausias sumažėjimas buvo Telšių ir Panevėžio regionuose, o prasčiausia socialinė padėtis išliko Tauragės ir Alytaus regionuose, kur 1000 – čiu gyventojų teko daugiau nei 100 socialinių pašalpų gavėjų.

Apibendrinant, galima konstatuoti, kad remiantis socialinio vystymosi rodikliais nustatyta, kad Tauragės regione 2006 – 2013 metų laikotarpiu vyravo prasčiausia socialinė padėtis lyginant su kitais šalies regionais. Nors Tauragės regione užfiksuotas vienas mažiausių nedarbo lygio rodiklių lyginant su kitais šalies regionais, tačiau šiame regione darbuotojų vidutinis bruto darbo užmokestis mažiausias, o atlyginimų augimas – pasyvus, tūkstančiui šio regiono gyventojų tenka didžiausias skaičius socialinių pašalpų gavėjų.

Pastaraisiais metais stebima gyventojų skaičiaus sumažėjimo tendencija, dėl spartaus gyventojų senėjimo ir vidinės migracijos į ekonomine – socialine prasme patrauklesnius šalies regionus.

2.3.3 Aplinkos būklės rodikliai

Regiono teršalų emisija (tonomis kv., kilometrui ir santykis su šalies rodikliu). Į aplinką išmetamų teršalų kiekis Lietuvos regionuose per analizuojamą laikotarpį sumažėjo 0,1808 t/km² arba 14 proc., t.y., nuo 1,295 t/km² iki 1,114 t/km².

12 lentelė

Lietuvos regionų teršalų išmetimai į atmosferą

Regionai	Dinamika (t/kv.km) 2006 - 2013 metais							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	0.412	0.365	0.278	0.145	0.161	0.188	0.199	0.179
Alytaus regionas	0.318	0.27	0.244	0.223	0.244	0.28	0.265	0.277
Kauno regionas	1.724	1.845	1.375	1.281	1.295	1.374	1.349	1.351
Klaipėdos regionas	1.961	1.509	1.553	1.522	1.111	0.93	0.941	0.961
Marijampolės regionas	0.4	0.394	0.381	0.38	0.432	0.502	0.461	0.451
Panevėžio regionas	0.311	0.372	0.346	0.333	0.354	0.373	0.426	0.424
Šiaulių regionas	0.966	0.778	0.681	0.566	0.609	0.866	0.846	0.842
Telšių regionas	7.903	5.912	7.205	6.291	6.073	6.455	5.842	5.712
Utenos regionas	0.197	0.205	0.19	0.197	0.271	0.231	0.258	0.267
Vilniaus regionas	0.796	0.84	0.665	0.61	0.749	0.732	0.701	0.678
Šalis	1.295	1.111	1.09	0.988	0.978	1.1931	1.1288	1.1142

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Aplinkos apsaugos ministerijos duomenimis

Analizuojamu laikotarpiu labiausiai aplinką teršė Telšių regionas. Minėto regiono teršalų emisija 2006 metais siekė 7,903 t/km² ir buvo 6,1 karto didesnė nei šalies rodiklis. Lyginant Telšių regiono taršą su mažiausiu šalies regionu Taurage, Tauragės regiono tarša 2006 m., buvo net 19 kartų mažesnė. Tauragės regiono teršalų išmetimai visu nagrinėjamu laikotarpiu buvo vieni mažiausių šalyje, mažiausiai Lietuvos teritoriją 2006 – 2008 m. laikotarpiu teršė Utenos ir Alytaus regionai. Nuo 2009 m. iki 2013 m. Tauragės regiono teršalų išmetimai į atmosferą buvo mažiausi, Tauragės regionas Lietuvos teritoriją teršė mažiausiai. Tauragės regionas mažiausiai teršalų išmetė 2009 m., kuomet visoje šalyje vyravo ekonominė krizė, o Tauragės regione tuo laikotarpiu užsidarė 2 pramoninės įmonės. Kylant ekonomikai visoje šalyje, kilo ir Tauragės regiono išmetamų teršalų kiekis į atmosferą, tačiau išmetimai vis tiek išliko patys mažiausi šalyje. Tauragės regiono tarša 2013 m., lyginant su didžiausiu šalies teršėju Telšių regionu, buvo net 31 kartu mažesnė, kur Tauragės regiono tarša siekė tik 0,179 t/km², kai tuo tarpu Telšių regiono tarša buvo net 5,712 t/km². Lyginant su šalies Tauragės regiono tarša išliko 6 kartus mažesnė. Pagal mažiausiai išmetamų teršalų

kiekį šalyje, 2 vietoje buvo Alytaus regionas, bet šio regiono tarša buvo vis tiek dvigubai didesnė nei Tauragės regiono.

Regionų miškingumas (procentais). Bendras miško plotas 2007 m. siekė 32 proc. šalies teritorijos. Iki 2013 metų miškingumas padidėjo 1,3 procentiniu punktu ir siekė 33,2 proc. Visu analizuojamu laikotarpiu Lietuvos regionų miškingumo rodikliai nežymiai didėjo, išskyrus Alytaus ir Klaipėdos regionus, kur 2013 m., regionų miškingumas lyginant su 2007 m. sumažėjo, bet tik 0,1 proc. punkto.

13 lentelė

Lietuvos regionų miškingumas

Regionai	Dinamika (t/kv.km) 2006 - 2013 metais							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	1.3	33	33	33	33	33	33	33
Alytaus regionas	0.1	49.1	49.1	49.1	49.1	49.1	49	49
Kauno regionas	0.1	29.6	29.6	29.6	29.6	29.6	29.6	29.7
Klaipėdos regionas	1.7	26.5	26.5	26.5	26.4	26.4	26.4	26.4
Marijampolės regionas	0.1	21.7	21.7	21.7	21.7	21.7	21.7	21.7
Panevėžio regionas	1	27.4	28.1	28.2	28.2	28.2	28.2	28.2
Šiaulių regionas	1.5	27.3	27.3	27.3	27.3	27.5	27.5	27.5
Telšių regionas	3.2	36.1	36.1	36.1	36.1	36.1	36.1	36.1
Utenos regionas	0.2	32.8	32.8	33.3	34	34.1	34.1	34.1
Vilniaus regionas	1	42	42	42.4	42	43.7	44	43.9
Šalis	1.1	32.7	32.8	32.9	33.1	32.9	32.96	32.96

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Aplinkos apsaugos ministerijos teikiamais duomenimis

Alytaus regiono miškingumas vidutiniškai siekė 49,1 proc. Tuo tarpu, Kauno regiono vidutinis 2006 – 2013 metų miškų plotas siekė 29,6 proc., Klaipėdos – 26,5 proc., Marijampolės regiono – 21,7 proc., Panevėžio regiono – 27,8 proc., Šiaulių regiono – 26,9 %, Tauragės regiono – 33 proc., Telšių regiono – 35,6 proc., Utenos regiono – 33,2 proc., Vilniaus regiono – 42,4 proc.

Nustatyta, kad didžiausiais miškingumas analizuojamu laikotarpiu buvo Alytaus regione, o mažiausias - Marijampolės regione. Tauragės regiono miškingumas visu analizuojamu laikotarpiu išliko pastovus – 33 proc. regiono teritorijos užėmė miškai. Tauragės regiono miškingumas 1,11 karto didesnis nei Kauno regiono ir 1,25 karto didesnis nei Klaipėdos regiono miškingumas. Pagal regionų miškingumą, mažiausias šalies regionas yra „aukso viduryje“ užima penktąją vietą, mažiausias šalies regionas miškingumo rodikliais lenkia vienus didžiausių šalies regionų: Kauną, Klaipėdą, Šiaulius.

Nuotekų išleidimas į paviršinius vandenis ir jų valymas. Mažiausiai ūkio, buities ir gamybos nuotekų išleistų į paviršinius vandenis šalyje buvo 2011 m. laikotarpiu, kuomet

išleistos nuotekos siekė – 3 017 423,3 tūkst.m³, net 82 proc. visų šių nuotekų sudarė Kauno regiono nuotekos, kai tuo tarpu Tauragės regionas tais metais išleido tik 4 119 tūkst.m³ nuotekų, tačiau per visą analizuojamą laikotarpį šis Tauragės regiono rodiklis buvo didžiausias. (20 priedas). 2011 m. laikotarpiu iš išleistų 4 119 tūkst.m³ nuotekų, Tauragės regionas išvalė net 3 867 tūkst. m³. Išleistų išvalytų iki normos nuotekų kitimo dinamika Tauragės regione pateikta 14 lentelėje.

14 lentelė

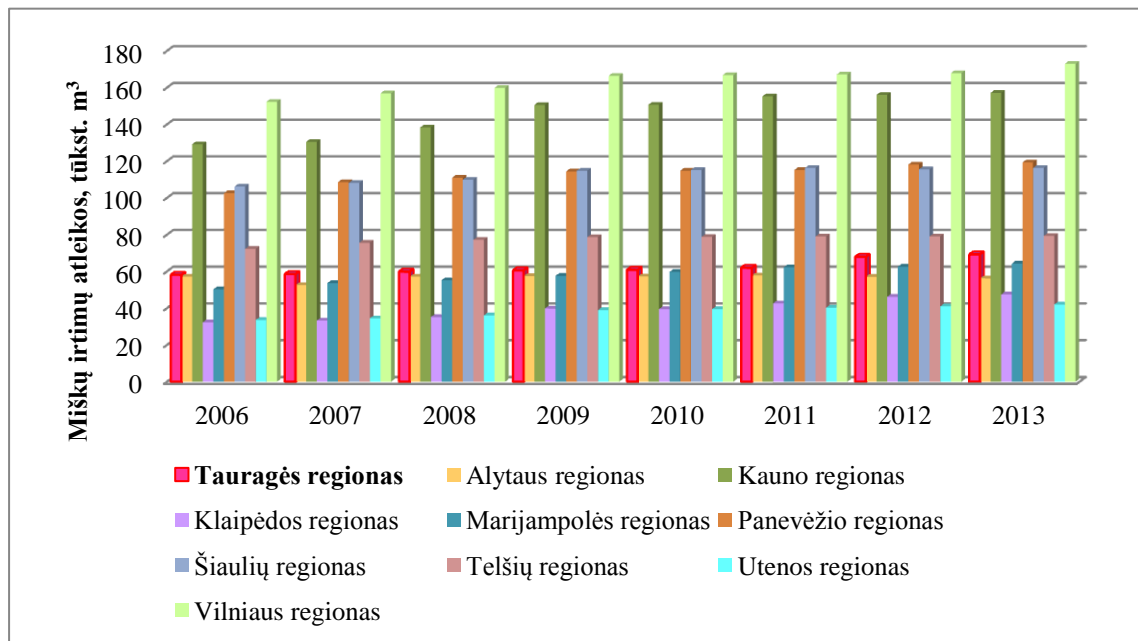
Išleista išvalytų nuotekų iki normos Tauragės regione 2006 – 2013 m.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Išleista nuotekų, (tūkst. kub. metrų)	2 932,0	3 791,0	2 936,0	2 841,0	3 488,0	4 119,0	3 988,0	3 932,0
Išvalyta nuotekų iki normos	2774	3593	2776	2739	3303	3867	3836	3837

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Iki 2007 m. Tauragės regione vyravo išleidžiamų nuotekų didėjimo tendencija – 2007 m. į paviršinius vandenis regione išleista 3 791 tūkst. m³ ūkio, buities ir gamybos nuotekų. 2008 m. nuotekų išleidimas sumažėjo net 22 proc., ir siekė 2 936 tūkst. kubinių metrų. Išleidžiamų ūkio, buities ir gamybos nuotekų didėjimo tendencija 2010 – 2011 m. laikotarpiu pastebėtas ne tik Tauragės regione, bet ir visoje šalyje. Pastebėta, kad visu analizuojamu laikotarpiu didžiausias šalies teršėjas buvo Kauno regionas, o mažiausias teršėjas Tauragės regionas, kurio išleidžiamos nuotekos sudarė tik 0,14 proc. visų išleidžiamų nuotekų. Lietuva 2012 m. laikotarpiu iš išleistų 410 tūkst. m³ nuotekų, sugebėjo išvalyti iki normos ribų tik 11 proc. visų šių nuotekų, kai tuo tarpu Tauragės regionas nuotekas sugeba išvalyti net 96 proc., tam įtakos turėjo pradėtas vykdyti projektas, kurį finansuoja Europos Sąjunga, „Nemuno žemupio baseino I paketas“, kuriuo tikslas išplėsti nuotakyno apimtis, surinkti ir iki normatyvinių rodiklių išvalyti Tauragės regione susidarančių buitinių nuotekų. (20 priedas).

Miško kirtimo atliekos biokuro gamybos panaudojimui. Miško kirtimo atliekos tai: medžio kelmo antžeminė dalis, susmulkinta pjūvių mediena, viršūnės, šakos (išskyrus likvidines šakas), smulkių medžių, kurių skersmuo 1,3 m. aukštyje yra 5 cm ir mažesnis, stiebai, nuopjovos, atsirandančios pjaustant medžių stiebus, degimviečių valymo atliekos. Lietuvoje šiuo metu iš visų atsinaujinančių energijos šaltinių plačiausiai naudojamas įvairių rūšių medienos kuras. Net 92 proc. energijos iš atsinaujinančių šaltinių gaunama kūrenant medieną. Medienos kuras – viena svarbiausių biokuro dalis, kurios pagrindiniai rezervai: miško kirtimų atliekos: smulkūs medeliai bei krūmai, augantys pakelėse, melioracijos griovių pakraščiuose. Miško kirtimo atliekos, kurios tinkamos biokuro gamybai, pavaizduota 26 paveiksle.

26 pav. Miško kirtimo atliekos biokuro gamybos panaudojimui

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Viso per metus Lietuvoje susidaro 2,5 mln. m³ kirtimo atliekų (VMT, 2007). Skirtingų šaltinių duomenimis, potencialiai galimos naudoti miško kirtimo atliekos Lietuvoje sudaro 0,8-1,1 mln. m³. Remiantis Statistikos departamento ir Aplinkos ministerijos duomenimis 2006 – 2013 m. laikotarpiu miškų kirtimo atliekų tinkamų biokuro gamybai apimtys, kiekvienais metais didėjo, ir 2013 m. jos išaugo net 23 proc. lyginant su 2006 m. laikotarpiu. Mažiausiai kirtimo atliekų, kurios tinka biokuro gamybai nagrinėjamu laikotarpiu buvo Alytaus ir Utenos regionuose. Daugiausiai tinkamų kirtimo atliekų biokuro gamybai 2006 – 2013 m. laikotarpiu buvo Vilniaus ir Kauno regionuose. Tauragės regione biokuro gamybai naudojamos kirtimo atliekos sudarė tik 8 proc. visų tinkamų atliekų, tačiau lyginant su mažaisiais šalies regionais tai gana aukštas rodiklis. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje numatyta, kad atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas energetikoje ir transporte nuolat didėtų ir iki 2020 metų sudarytų ne mažiau kaip 15 procentų bendro pirminės energijos balanso.

Sunaudota požeminio vandens. Skirtingai nei kiti gamtos ištekuliai ar naudingos iškasenos, požeminis vanduo yra paplitęs visame pasaulyje. Žmonių gyvenimas ir išgyvenimas priklauso nuo vandens. Užtikrinti saugaus vandens tiekimą gerti, pramonei ir žemės ūkiui būtų neįmanoma be požeminio vandens. Lietuva vidutiniškai per metus sunaudoja 4 319 127 tūkst. kubinių metrų vandens, iš jų 116 149 tūkst. m³ požeminio vandens. Daugiausiai požeminio vandens sunaudoja didžiausi šalies Vilniaus ir Kauno regionai, o mažiausiai Tauragės bei Telšių regionai. Tauragės regionas 2013 m. laikotarpiu sunaudojo tik 2 proc., viso naudojamo požeminio vandens, be to pastebėta tendencija, kad

2006 – 2013 m. laikotarpiu Tauragės regionas sunaudojo 26 proc. mažiau požeminio vandens. Lyginant su 2013 m. laikotarpį Tauragės regionas suvartojo net 15 kartų mažiau požeminio vandens nei Vilniaus regionas ir 2 kartus mažiau nei Alytaus, Utenos ir Telšių regionai. (21 priedas).

Sukuriamas mažesnė nei kituose šalies regionuose BVP dalis tenkanti vienam gyventojui Tauragės regioną charakterizuoja kaip ekonomiškai silpnesnį šalies regioną, pasižymintį ekonominės – socialinės atskirties augimu, žemesne vidaus paklausa, nepakankamu kapitalo kaupimo lygiu bei verslo subjektų investiciniu potencialu. Ekonomiškai silpno regiono įvaizdis mažina Tauragės regiono, kaip gyvenamosios ir verslo vietovės patrauklumą, užsienio investuotojams Tauragės verslo aplinka atrodo nepatraukli, todėl regionas sulaukia mažai investicijų verslo plėtrai. Regione - darbuotojų vidutinis neto darbo užmokestis mažiausias, o atlyginimų augimas – pasyvus. Tauragės regionas mažiausiai aplinką teršiantis regionas Lietuvoje, regionas išvalo net 94 proc. nuotekų iki normos ribų, pagal aplinkos rodiklius Tauragės regionas yra įvertinamas geriausiai.

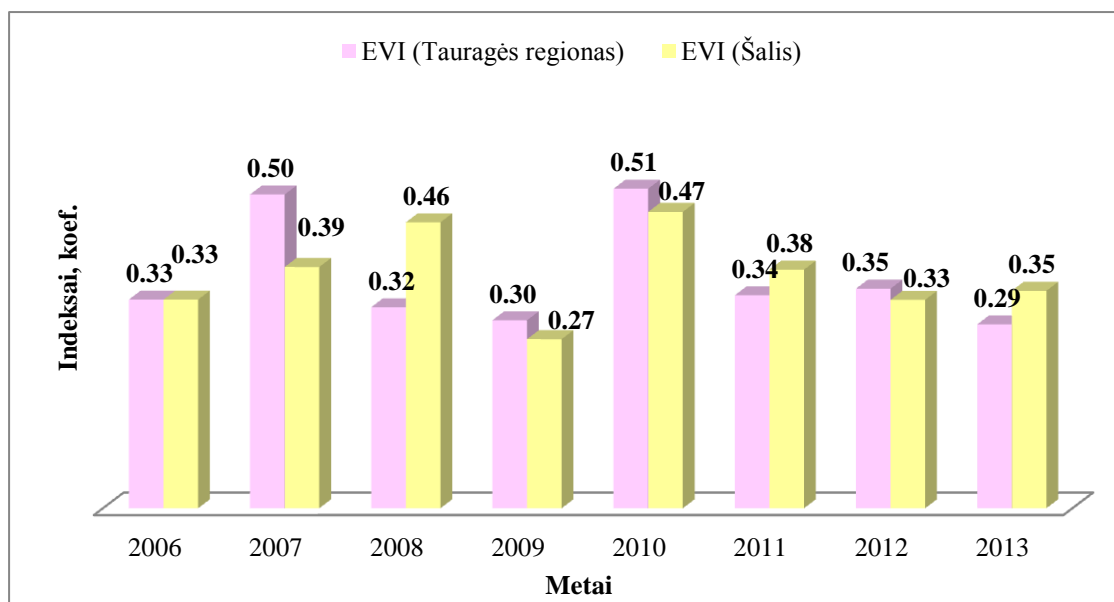
2.4 Tauragės regiono darnaus vystymosi įvertinimas

Darnus regionų vystymasis yra nuosekliai sietinas tikslas, todėl labai svarbu išmatuoti, kaip prie šio tikslo artėjama, kokia daroma pažanga. Siekiant gauti realią Tauragės regiono darnaus vystymosi padėtį atspindinčią situaciją, kaip jau buvo minėta, magistro darbe buvo taikomas integruotas darnaus vystymosi indeksas (DVI), kuris apima ekonominius, socialinius ir ekologinius vystymosi aspektus.

Integruoti ekonominiai, socialiniai ir ekologiniai indeksai parodo tiriamųjų reiškinių įvairias svarbias kokybines savybes ir kartu parodo, kaip šių rodiklių kitimas daro įtaką bendro integruoto indekso kitimo dinamikai laike.

Tauragės regiono ekonominiam vystymuisi atspindėti buvo pasirinkti tokie rodikliai, kaip: BVP, tenkantis vienam gyventojui, tūkst. eurų, TUI, tenkantis vienam gyventojui tūkst. eurų, materialinės investicijos tenkančios vienam gyventojui, tūkst. eurų, veikiančių mažų ir vidutinių įmonių skaičius regione, bei lengvųjų automobilių skaičius tenkantis 1000 – čiu gyventojų.

27 paveiksle pateikti ekonominio vystymosi indekso skaičiavimo rezultatai 2006 – 2013 m. laikotarpiu.

27 pav. Ekonominio vystymosi indeksas (EVI) 2006 – 2013 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Pateiktame paveiksle matyti, kad ekonominio vystymosi indeksas (toliau EVI) Tauragės regione 2006 – 2013 m. laikotarpiu buvo nepastovus. Bazinių metų indeksas (0,33) 2006 – 2007 m. didėjo net 34 proc. ir buvo lygus 0,50 koef. Prasčiausia ekonominė padėtis visoje šalyje buvo užfiksuota 2009 m. kuomet ypač išaugo nedarbas, sumažėjo pridėtinė vertė, o geriausia ekonominė padėtis Tauragės regione, kaip ir visoje Lietuvoje, vyravo 2010 m. laikotarpiu, kuomet EVI didėjo net 42 proc. Tokį spartų ekonomikos augimą sąlygojo, didėjantis bendrasis vidaus produktas, augančios užsienio bei materialinės investicijos.

Socialinio vystymosi indeksą (toliau SVI) sudarantys rodikliai apima nedarbo lygį, natūralią gyventojų kaitą, skurdą ir socialinę atskirtį (socialinių pašalpų gavėjų skaičius 1000 – čiu gyventojų), vyraujančią migraciją, gyvenimo lygį (vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis, euras). 15 lentelėje nurodyti socialinio vystymosi indekso skaičiavimo rezultatai 2006 – 2013 m. laikotarpiu.

15 lentelė

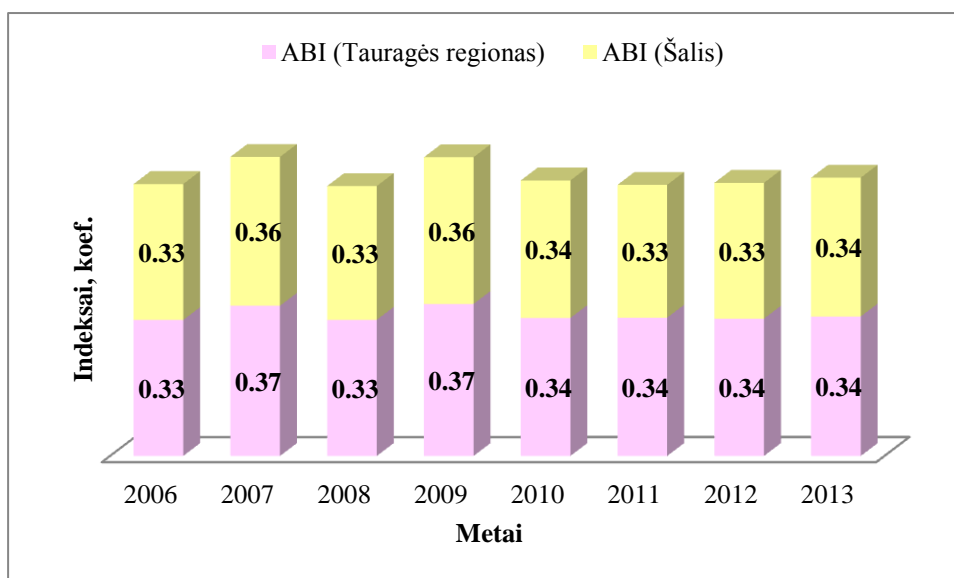
Socialinio vystymosi indeksas (SVI) 2006 – 2013 metais

Regionai	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
SVI (Tauragės regionas)	0.33	0.44	0.42	0.19	0.20	0.34	0.32	0.36
SVI (Šalis)	0.33	0.35	0.30	0.15	0.22	0.33	0.33	0.35

Socialinio vystymosi indeksas nagrinėjamu laikotarpiu taip pat didėjo, tik mažesniu intensyvumu nei ekonominio vystymosi indeksas: 2006 – 2008 m. SVI rodiklis Tauragės regione kasmet didėjo apie 25 proc. o 2009 m. laikotarpiu sumažėjo net 48 proc. dėl besiklostančios sunkios ekonominės situacijos visoje šalyje. Ypatingai neigiamas buvo užimtumo, ilgalaikio ir trumpalaikio nedarbo rodiklių pokytis, dvigubai išaugęs socialinių

pašalpų gavėjų skaičius, kas ženkliai įtakojo socialinio vystymosi indekso sumažėjimą. Tauragės regiono socialinio vystymosi rodiklius lyginant su Lietuvos rodikliais, matyti, kad Tauragės regione 2009 m. laikotarpiu vyravo geresnė socialinė padėtis. Nuo 2011 m. mažėjantys nedarbo lygio rodikliai, mažėjanti migracija, augantis darbo užmokestis įtakojo socialinio vystymosi indekso didėjimą. 2013 m. Tauragės regiono socialinio vystymosi indeksas pasiekė buvusį 2006 m. bazinį indeksą, tačiau pasiekti geriausių buvusių rodiklių dar nepavyksta iki šiol. Apžvelgiant 31 lentelėje pateiktus rodiklius matyti, kad socialinė padėtis tiek Tauragės regione, tiek visoje šalyje lyginant su 2009 m. laikotarpiu, gerėja. Žemam socialinio vystymosi indeksui įtakos turėjo kasmet vis didėjantis socialinių pašalpų gavėjų skaičius, tenkantis 1000 – čiuvi gyventojų ir vis dar egzistuojantys aukšti migracijos srautai.

Lietuvos aplinkos būklei atspindėti pasirinkti oro (teršalų kiekis išmestas į atmosferą), bei vandens (užteršto vandens nuotekų kiekis, išvalytų iki normatyvų nuotekų dalis) rodikliai. Taip pat įtraukti surinktų miško kirtimo atliekų tinkamų biokuro gamybai kiekiai. 28 paveiksle pateikti aplinkos būklės indekso skaičiavimo rezultatai 2006 – 2013 m. laikotarpiu.

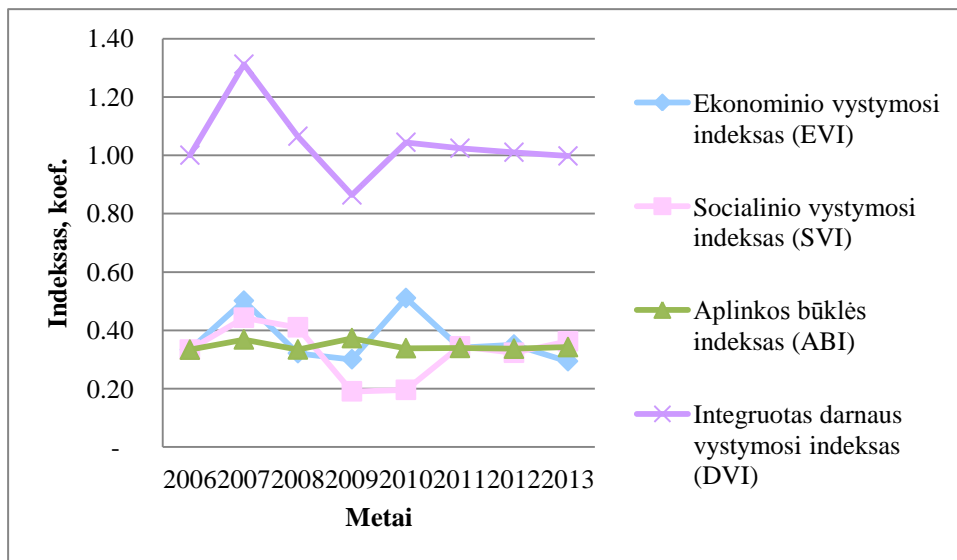
28 pav. Aplinkos būklės indeksas (ABI) 2006 – 2013 m. laikotarpiu

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Aplinkos būklės indeksas (toliau ABI) visu analizuojamu laikotarpiu didėjo gana nežymiai. Ženklesnis indekso padidėjimas tiek Tauragės regione, tiek ir visoje Lietuvoje buvo tik 2007 m. ir 2009 m. kai jis padidėjo 12,12 proc. (nuo 0,33 iki 0,37 koef.). Tokią indekso būklę labai teigiamai veikė ženklus teršalų išmetimo į atmosferą sumažėjimas, išvalytų iki normatyvų nuotekų dalies didėjimas. 2010 – 2013 m. laikotarpiu aplinkos būklė visoje Lietuvoje, tarp jų ir Tauragės regione pablogėjo, aplinkos būklės indeksas sumažėjo 12 proc. ir siekė 0,34 bazinį 2006 m. indeksą. Aplinkos būklės pablogėjimui įtakos turėjo padidėjęs

išmetamų teršalų kiekis į atmosferą, suaktyvėjęs miškų kirtimas, sunaudojami masiški kiekiai požeminio vandens.

29 paveiksle pavaizduotas Tauragės regiono 2006 – 2013 m. laikotarpio apskaičiuotų ekonominio ir socialinio vystymosi, aplinkos būklės bei integruoto darnaus vystymosi indeksų kitimas.

29 pav. Ekonominio, socialinio vystymosi, aplinkos būklės ir integruoto darnaus vystymosi indeksų kitimo dinamika Tauragėje, 2006 – 2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

Iš pateikto paveikslo (žr. 29 pav.) matyti, kad Tauragės regiono integruotas darnaus vystymosi indeksas (DVI), 2013 m. išliko toks pat kaip ir bazinių metų laikotarpiu. Per nagrinėjamą aštuonerių metų laikotarpį DVI rodiklis tik 2009 m. buvo mažesnis nei bazinių metų rodiklis, rodiklis buvo sumažėjęs net 17 proc. ir siekė 0,86 koef. Šį faktą lėmė ženkliai sumažėjęs socialinio vystymosi indeksas (SVI), t.y., 48 proc. nuo 0,33 (koef.) baziniais metais iki 0,19 (koef). Socialinio vystymosi indekso (SVI) mažėjimą lėmė spartus nedarbo augimas (8,6 procentiniais punktais) ir ženkliai išaugęs socialinės paramos poreikis, t.y., socialinių pašalpų gavėjų skaičius tenkantis 1000 – čiuvi gyventojų.

16 lentelė

Lietuvos regionų integruotų darnaus vystymosi indeksų (koef.) dinamika 2006 – 2013 metais

Regionas	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	1	1.31	1.06	0.86	1.04	1.02	1.01	1.06
Alytaus regionas	1	1.04	1.1	0.72	0.93	1.03	0.98	1
Kauno regionas	1	1.16	1.05	0.71	1.05	0.99	1	1
Klaipėdos regionas	1	1.1	1.11	0.65	1.04	1.06	0.98	1
Marijampolės regionas	1	1.02	1.08	0.64	1.06	1.07	0.99	1.01
Panevėžio regionas	1	1.03	1.28	0.67	1.02	1.06	1.03	1.02
Šiaulių regionas	1	1.09	1.08	0.75	1.05	1.08	1.07	1.02

Telšių regionas	1	1.16	1.17	0.74	0.96	1.1	1.06	1.03
Utenos regionas	1	1.09	1.17	0.85	1.06	1.01	1	1
Vilniaus regionas	1	1.12	1.15	0.67	0.98	0.83	1.02	1.04

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktais DVI skaičiavimais

Siekiant įsigilinti į darnaus vystymosi problematiką atsižvelgta ir į šalies regionų darnaus vystymosi tendencijas. Nagrinėjant darnaus vystymosi procesą regioniniu aspektu pastebima analogiška situacija. Pastebima, kad iki 2007 m. visuose šalies regionuose darnaus vystymosi indeksas didėjo, tai reiškia, kad tuo metu buvusiomis normaliomis ūkio augimo sąlygomis, darnus vystymasis kito teigiama linkme. 2008 – 2009 m. laikotarpiu visuose šalies regionuose darnaus vystymosi padėtis pablogėjo, o integruoti darnaus vystymosi rodikliai tapo daug mažesni už bazinių metų lygį. Nuo 2010 m. darnaus vystymosi indeksas visuose šalies regionuose pradėjo didėti, tam įtakos turėjo pradėjusi kilti ekonomika, ir pagerėjusi socialinės padėtis visoje šalyje. (22 priedas).

17 lentelė

**Tauragės regiono integruoto darnaus vystymosi struktūra 2006 – 2013 metais (%)
pagal darnaus vystymosi dimensijas**

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ekonominio vystymosi indeksas (EVI)	33.33	50.12	32.11	30.03	51.04	34.01	35.08	29.66
Socialinio vystymosi indeksas (SVI)	33.33	44.27	41.00	19.05	19.55	34.46	32.26	36.19
Aplinkos būklės indeksas (ABI)	33.33	36.82	33.38	37.28	33.83	33.92	33.67	34.21
Integruotas darnaus vystymosi indeksas (DVI)	100.00	131.21	106.49	86.36	104.43	102.39	101.00	100.06

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktais DVI skaičiavimais

Iš 19 lentelės pateiktų duomenų matyti, kad procentinis kiekvieno bloko rodiklių įnašas į integruotą darnaus vystymosi indeksą parodo, kad nors ir bendras integruotas darnaus vystymosi indeksas Tauragės regione iki 2007 metų didėjo, o nuo 2008 m. iki 2010 m. sumažėjo, apskritai ekonominio, socialinio ir aplinkos būklės aspektų atžvilgiu, darnus vystymasis nebuvo tolygus. 2007 m. integruoto darnaus vystymosi indekso didėjimui iki 130,21 proc., įtakos turėjo aplinkos būklės indekso padidėjimas, kurį sąlygojo ženklus teigiamas išmetamų teršalų į atmosferą dalies pokytis, net 33 proc. padidėjęs ekonominio vystymosi indeksas, kurio kitimui įtakos turėjo padidėjusios užsienio bei materialinės investicijos, sumažėjęs nedarbas. Dėl pasaulinės krizės, suprastėjusi ekonominė ir socialinėje situacija šalyje, ženkliai sumažino integruoto darnaus vystymosi indeksą, kuris 2008 m. siekė

vos 86 proc. Ekonominio vystymosi indekso sumažėjimui didžiausią įtaką padarė sumažėjusios tiesioginės užsienio bei materialinės investicijos, o socialinio vystymosi indeksui – pradėjęs augti nedarbo lygis. Nuo 2010 m. Tauragės regione ekonominė ir socialinė padėtis pagerėjo, kas įtakojo darnaus vystymosi indekso didėjimą, tačiau aplinkos būklės nežymiai suprastėjo padidėjusio išmetamų į atmosferą teršalų kiekio.

Apibendrinant, galima teigti, kad remiantis apskaičiuotais darnaus vystymosi rodikliais, regiono vystymuisi didžiausios įtakos turėjo ekonomikos augimas, tai parodo ekonominio vystymosi indekso (EVI) procentinės dalies didėjimas integruoto darnaus vystymosi indekso struktūroje, nuo 33,33 proc. baziniais metais iki 51,04 proc. 2010 metais. Atitinkamai didėjo ir aplinkos būklės indekso dalis (ABI) nuo 33,33 proc. iki 37,28 proc. Iki 2010 m. vyraujanti sparti ūkio plėtra, nuosaikus aplinkos būklės gerėjimas nustelbė socialinį vystymąsi. Nuo 2010 m. pradėta daugiau dėmesio skirti socialinio vystymosi indekso didėjimui, tačiau šį kartą nustelbtas liko ekonominis vystymasis. Pateikta integruotų darnaus vystymosi indeksų struktūra pagal darnaus vystymosi dimensijas atskleidžia Tauragės regione vyraujanti ekonominių – socialinių – aplinkosauginių interesų nesuderinamumą.

2.5 ES struktūrinės paramos ir darnaus vystymosi koreliacinė ir regresinė analizė

Atlikus ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimo Tauragės regione analizę nustatyta, kad tiriamuoju 2006 – 2013 m. laikotarpiu, panaudojamų ES finansinių išteklių apimtys regione didėjo atitinkamai nuo 8,585 tūkst. eurų iki 81,563 tūkst. eurų. Per pastaruosius septynerius metus įsisavinama ES struktūrinė parama Tauragės regione išaugo net 9,5 karto. Apskaičiuotas integruotas darnaus vystymosi indeksas parodė darnaus vystymosi tendencijas ir jų kitimo priežastis Tauragės regione. Nustatyta, kad Tauragės regiono integruotas darnaus vystymosi indeksas per nagrinėjamą 2006 – 2013 metų laikotarpį, padidėjo 0,06 proc. Pastarojo rodiklio didėjimui didžiausios įtakos turėjo pagerėjusi socialinė regiono situacija bei gerėjantys aplinkos būklės indeksai.

Turint detaliai išnagrinėtus Tauragės regione įsisavintos ES struktūrinių fondų paramos ir regiono integruoto darnaus vystymosi indekso 2006 – 2013 metų rodiklius, siekiama išsiaiškinti ar Europos Sąjungos skiriamos struktūrinių fondų lėšos įtakoja Tauragės regiono darnų vystymąsi. Ryšiui tarp kintamųjų įvertinti atlikta regresinė analizė. Nepriklausomu kintamuoju pasirenkamas Tauragės regione įsisavinamos ES struktūrinės paramos dydis 2009 – 2013 m. (x) laikotarpiu, o priklausomu kintamuoju to paties laikotarpio integruotas darnaus vystymosi indeksas (y). ES struktūrinės paramos teikimas buvo pradėtas 2007 metais, bet kadangi Tauragės regionas pirmuosius pinigus įsisavino tik 2009 metais, tai regresinė analizė atliekama nuo pinigų įsisavinimo pradžios, t.y., 2009 metų.

Regresinei analizei atlikti pasirenkamas porinis tiesinis regresinis modelis, modelio tinkamumą parodo apskaičiuoti determinacijos koeficientų kriterijai. (žr. 18 lentelė).

18 lentelė

Regresinio modelio tinkamumo įvertinimas

Modelis	Tiesinės koreliacijos tarp priklausomojo ir nepriklausomojo kintamojo koeficientas	Determinacijos koeficientas	Pataisytas dedeterminacijos koeficientas	Standartinis nuokrypis
1	.647 ^a	.419	.325	.03661

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis SPSS programos skaičiavimais

Apskaičiuotas determinacijos koeficientas (0,419) ir koreguotas determinacijos (0,325) koeficientas, parodo, kad pasirinktas modelis norint įvertinti ES fondų įtaką darniam Tauragės regiono vystymuisi yra tinkamas tolimesniems skaičiavimams, nes $R^2 \geq 0,25$. (23 priedas).

Remiantis Shapiro – Wilk testu nustatyta, kad stebimą skirstinį galima laikyti normaliuoju ir taikyti analizės metodą, kuris remiasi prielaida, kad duomenys pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį. Kadangi, gauti rezultatai (23 priedas) parodė, kad ES struktūrinių fondų lėšos yra pasiskirsčiusios pagal normalųjį skirstinį, todėl ES struktūrinių fondų įtaka darniam Tauragės regiono vystymuisi apskaičiuojama remiantis koreliacijos koeficientu.

Atlikta koreliacinė analizė parodė statistiškai reikšmingą gana stiprų ryšį ($r = 0,702$) tarp integruoto darnaus vystymosi indekso ir įsisavintų ES struktūrinės paramos lėšų. (priedas 24).

Turint sudarytą analitinę kintamųjų ryšio išraišką tikrinamas jos parametru reikšmingumas. Visų pirma formuluojamos hipotezės:

$H_0: a_n = 0$ (nepriklausomas kintamasis (x) nedaro įtakos priklausomajam kintamajam, t.y., koeficientas prie x gali būti lygus 0).

$H_1: a_n \neq 0$ (nepriklausomojo kintamojo (x) poveikis priklausomam kintamajam yra reikšmingas, t. y. regresijos koeficientas prie x nelygus 0).

Apskaičiuotas ir patikrintas determinacijos koeficiento statistinis reikšmingumas, parodė, kad F (2,73) reikšmė yra mažesnė už Fišerio kritinę reikšmę (4,28), todėl nulinė hipotezė atmetama, todėl su 95 proc. tikimybe galima teigti, kad sudarytas regresijos modelis yra statistiškai reikšmingas bei tinkamas naudoti tolimesnėje analizėje. Determinacijos koeficientas parodo, kokią dalį visos rezultatinio požymio variacijos nulemia analizuojamasis požymis (ES fondai). Kadangi apskaičiuotas determinacijos koeficientas lygus 0,702 tai reiškia, kad regresijos modelis paaiškina 70,2 proc. ES struktūrinių fondų įtaką darnumui, o likę 19,7 proc. neįvertinti veiksniai.

Atlikus visus skaičiavimus, remiantis turimais duomenimis, galutiniame etape sudaromas tiesinis regresijos modelis. Sudarytas regresijos modelis, t.y., jo lygtis parodo kaip ES struktūrinių fondų lėšos įtakoja Tauragės regiono vystymąsi.

Regiono integruotas darnaus vystymosi rodiklis pagal regresijos lygtį $y=1,001+0,702x$ 2014 – 2020 m. ES paramos teikimo laikotarpiu turėtų keistis teigiama linkme, rodiklis turėtų didėti, nes didėjančios investicijos skatina darnų vystymąsi, o 2014 – 2020 m. laikotarpiu numatoma ES finansinė parama – 8,351 mln., eurų, kai tuo tarpu 2007 – 2013 m. – 6,913 mln.eurų.

Atlikta ES struktūrinių fondų paramos lėšų panaudojimo analizė, darnaus vystymosi indeksų skaičiavimas, atlikta koreliacinė, regresinė analizė vertinant ES fondų paramos poveikį galima daryti išvadas, apie jų teikiamą naudą.

ES struktūrinių fondų nauda Lietuvai:

- lėšos gali būti naudojamos investuojant ir pertvarkant dalinai arba visiškai valstybės valdomus sektorius (švietimo, viešojo administravimo, socialinės apsaugos), mažinant tiek dabartinį mokesčių mokėtojų lėšų poreikį, tiek ateities našta mokesčių mokėtojams;

- parama suteikia galimybę privačiame sektoriuje atsirasti investicijoms, kurios arba išvis negalėtų atsirasti be ES paramos, arba būtų mažiau atsiperkančios dėl didesnės jų kainos. Tai leidžia įmonėms daugiau investuoti, didinti produktyvumą, ugdyti žmogiškuosius išteklius, plėsti kapitalo bazę.

- tikslingas lėšų naudojimas leidžia pertvarkyti valstybės sektorių, mažinti mokesčių našta, investuoti ir kelti produktyvaus sektoriaus produktyvumą, prisideda prie kiekvieno regiono ir visos šalies konkurencingumo didinimo, sukuria prielaidas spartesniam ekonomikos augimui.

- socialinių – ekonominių skirtumų mažinimas silpnesniuose šalies regionuose.

Lietuvai negaunant ES struktūrinių fondų paramos sumažėtų jos galimybės šalies viduje sumažinti esančius ekonominio – socialinio išsivystymo netolygumus, sulėtėtų ekonomikos augimo tempai, negalėtų tiek daug dėmesio skirti darniai regionų plėtrai, sumažėtų šalies konkurencingumas, kitų šalių atžvilgiu.

Atlikta ES struktūrinių fondų įtakos darniam Tauragės regiono vystymuisi analizė parodė, kad darnus Tauragės regiono vystymasis tiesiogiai priklauso nuo įsisavinamų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų, t.y., Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų įsisavinimui padidėjus, turėtų gerėti ir Tauragės regiono darnaus vystymosi rodikliai. Apskaičiuojant vidutinę procentinę paklaidą MAPE buvo įvertinta modelio kokybė. Nustatyta, kad sudarytas regresijos modelis yra kokybiškas, kadangi apskaičiuota MAPE reikšmė (1,78 proc.) patenka į [0 – 20 proc.] intervalą, o tai reiškia, kad pagal sudarytą modelį formuojamos išvados, nustatomos prognozės pakankamai tiksliai nusako priklausomojo kintamojo kitimą.

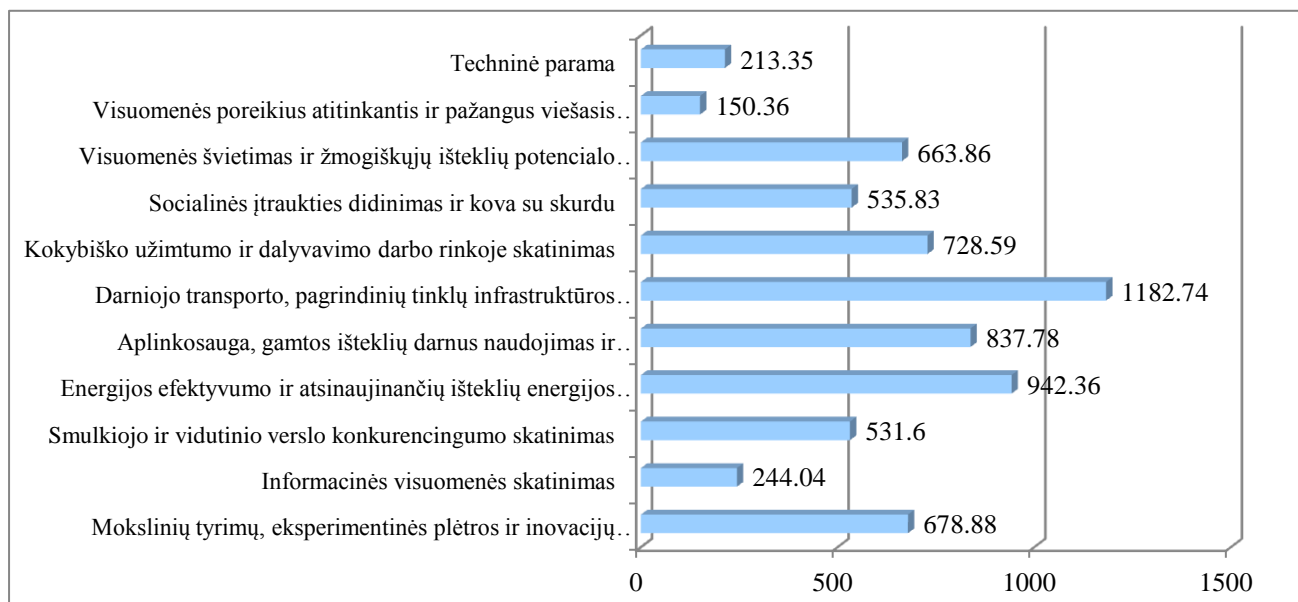
3. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PANAUDOJIMO GERINIMO KRYPTYS IR PRIEMONĖS, PROGNOZĖS 2014 – 2020 METAMS

2013 m. vasario mėn. Europos Sąjungos valstybės narės, tarp jų ir Lietuva, po ilgu derybų pasiekė susitarimą dėl 2014 – 2020 metų ES finansinės programos, kuriai liepos pradžioje pritarė ir Europos Parlamentas. Pagal šią programą Lietuvai 2014 – 2020 m. programavimo laikotarpiu numatytas finansavimas siekia 12,74 mlrd. eurų iš jų 8,351 mlrd. eurų sudaro penkių ES struktūrinių ir investicinių fondų lėšos:

- ✓ Europos regioninės plėtros fondas – 3,501 mlrd. eurų;
- ✓ Europos socialinis fondas – 1,127 mlrd. eurų;
- ✓ Sanglaudos fondas – 2,049 mlrd. eurų;
- ✓ Europos žemės ūkio fondas ir kaimo plėtra – 1,613 mlrd. eurų;
- ✓ Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas – 63 mln. eurų.
- ✓ 31,8 mln. eurų numatyta skirti pagal jaunimo užimtumo iniciatyvą.

Pagrindiniai 2014 – 2020 m. programavimo laikotarpio dokumentai nacionaliniu lygmeniu yra Partnerystės sutartis ir Veiksmų programa. Lietuva įgyvendindama 2014 – 2020 m. ES sanglaudos politiką su Europos Komisija sudarė Partnerystės sutartį, kurioje yra aiškiai apibrėžta integruota plėtros strategija, nurodoma kur bus investuojamos ES struktūrinių fondų lėšos, kokie planuojami siektini rezultatai. Partnerystės sutartyje yra numatyta 11 teminių prioritetų, kuriems bus skirstomos ES struktūrinių fondų lėšos. 1) mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų skatinimas; 2) informacinių ir ryšių technologijų prieinamumo ir naudojimo didinimas bei kokybės gerinimas; 3) mažųjų ir vidutinių įmonių, žemės ūkio sektoriaus ir žuvininkystės bei akvakultūros sektoriaus konkurencingumo didinimas; 4) perėjimo prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomikos visuose sektoriuose rėmimas; 5) prisitaikymo prie klimato kaitos, rizikos prevencijos ir valdymo skatinimas; 6) aplinkosauga ir išteklių naudojimo veiksmingumo skatinimas; 7) tvaraus transporto skatinimas ir kliūčių pagrindinėse tinklo infrastruktūros dalyse šalinimas; 8) užimtumo skatinimas ir darbo jėgos judėjimo rėmimas; 9) socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu; 10) investicijos į švietimą, įgūdžius ir mokymąsi visą gyvenimą; 11) institucinių pajėgumų stiprinimas ir veiksmingas viešasis administravimas.

2014 – 2020 m. ES struktūrinių fondų veiksmų programoje nurodoma kokių socioekonominių pokyčių Lietuva sieks, investuojant šaliai skirtas ES struktūrinių fondų lėšas. ES struktūrinių fondų planuojamas lėšų pasiskirstymas pagal veiksmų programos prioritetus, Lietuvoje pateikiamas 30 paveiksle.

30 pav. ES struktūrinių fondų lėšų prognozuojamas pasiskirstymas pagal veiksmų programos prioritetus 2014 – 2020 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis prie LR Vyriausybės

2014 – 2020 m. laikotarpiu Lietuva panaudodama skirtas ES struktūrinių fondų lėšas (8,351 mlrd. eurų) sieks nedidinant finansinių išteklių kuo efektyviau kurti pridėtinę vertę. Lietuvos tikslas nauju finansavimo laikotarpiu – skatinti ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą, tikintis kryptingai artėti pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo link. Lietuvoje 2014 – 2020 m. finansiniu laikotarpiu didelis dėmesys numatomas skirti į aukštą pridėtinę vertę orientuotai ekonomikai. Apie 10 proc. planuojama skirti mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų skatinimui, apie 8 proc. – smulkių ir vidutinių įmonių skatinimui. Tikimasi, kad investicijos į technologinę plėtrą bei inovacijų skatinimą prisidės prie sąlygų vietinių ir užsienio investicijų pritraukimui pagerinimo, didins konkurencingumą ir sudarys prielaidas spartesniam ekonomikos augimui. Taip pat labai svarbios yra investicijos į energetinio efektyvumo bei atsinaujinančios energetikos sritis, kurioms numatoma skirti apie 14 proc. 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšų.

Pirmoji Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama Lietuvai pradėta teikti, pagal bendrąjį programavimo dokumentą 2004 – 2006 m. laikotarpiu, antrasis etapas 2007 – 2013 m. laikotarpis, kuriuo parama teikiama remiantis nacionaline ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija. Analitinėje - tiriamojoje dalyje atlikta analizė atskleidė, kad 2004 – 2006 m. struktūrinė parama atiteko didesniems, ekonomiškai labiau išsivysčiusiems regionams, o 2007 – 2013 m. laikotarpio įsisavinamos paramos pasiskirstyme jau matyti tolygesnio lėšų pasiskirstymo tendencija, tačiau vis dar išlieka šalyje nemažėjančių regioninių skirtumų problema. Pastarojo laikotarpio paramai taikoma N+2 taisyklė, kas reiškia, kad lėšų įsisavinimas tęsiamas dar pora metų iki 2015 m. Taigi, ir ES paramos poveikį regionų vystymuisi bus galima įvertinti po 2015 m., kai bus įsisavintos visos ES struktūrinių fondų

numatytos lėšos. Abiejuose paramos panaudojimo etapuose mažiausias šalies regionas – Tauragė, pritraukė mažiausiai ES struktūrinių fondų lėšų, o tai kartu iššaukia ir ekonominį bei socialinį išsivystymo atsilikimą. Tačiau, Tauragės regionas pagal ES struktūrinių fondų lėšų įsisavinimą lenkia visus šalies likusius regionus ir užima pirmaujančias pozicijas, regiono lėšų įsisavinimas siekia 92,45 proc. Kai tuo tarpu kitų šalies regionų įsisavinimas svyruoja tarp 80 – 88 proc. Siekiant mažinti regioninius skirtumus ir tolygaus ES struktūrinės paramos pasiskirstymo, siūloma:

✓ skleisti daugiau informacijos apie ES struktūrinę paramą, jos remiamas veiklas, teisingą projektų rengimą mažesniuose šalies regionuose, kuriuose parama labiausiai reikalinga;

✓ reglamentuoti ES struktūrinės paramos pasiskirstymą pagal regionus. Atsižvelgti į regionų ekonominę situaciją ir paramos pobūdį, kad būtų galima numatyti, iš kurių regionų pateiktiems projektams turėtų būti nustatomas prioritetas;

✓ teikti didesnę paramą smulkioms ir vidutinėms įmonėms projektams rengti. Šios įmonės susiduria su lėšų trūkumu rengiant projektus, o būtent smulkios įmonės vyrauja mažesniuose šalies regionuose;

✓ nustatyti skirtingus reikalavimus paraiškų rengimui, vertinimui, finansavimui ir administravimo sutarčių keitimui, projektų administravimui atsižvelgiant į projekto dydį ir pobūdį;

✓ mažinti atsakingų institucijų skaičių priimant sprendimus paraiškų vertinimo klausimais.

Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos apimčių padidėjimas Tauragės regione paskatins infrastruktūros, verslo ir žmogiškųjų išteklių plėtrą regione.

- Investicijos į turizmo plėtrą paskatins keliautojų srautų augimą, formuos aptarnavimo sektoriaus plėtrą, naujų paslaugų atsiradimą;

- pažangių ir ypač inovatyvių technologijų diegimas didins įmonių konkurencingumą vidaus ir užsienio rinkose;

- ES paramos dėka bus galima įrengti modernias vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo sistemas ir išplėsti jų tinklus kaimo gyvenvietėse;

- daugiabučių namų renovavimas iš ES fondų padidins pastatų energetinį efektyvumą;

- gautas ES struktūrinių fondų lėšas panaudoti socialinės atskirties zonoje esantiems neįgaliems, šeimoms, asmenims remti, bendruomeninių paslaugų struktūrai plėtoti, socialinių paslaugų plėtrai regione;

- ES struktūrinės paramos fondų lėšos padės ne tik saugoti, restauruoti ir atkurti paveldą, bet ir padaryti jį patrauklesniu, atraktyviu ir pritraukti turistų srautus;
- ES struktūrinės paramos pagalba atnaujinama kultūros, sporto ir laisvalaikio infrastruktūra.

Autorės nuomone, Tauragės regionui turint aiškios informacijos apie ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo galimybes bei turint kvalifikuotus specialistus, kurie galėtų paruošti tinkamus projektus, galėtų pritraukti daug daugiau ES struktūrinių fondų lėšų ir pasitraukti iš autsaiderių pozicijos. Tauragės regionui pritraukus daugiau ES struktūrinės paramos lėšų ir išlaikant tokius pat aukštus jos įsisavinimo rodiklius, strategiškai teisingai panaudojamos ES struktūrinės paramos lėšos galėtų tapti esminių postūmiu gerinant verslo ir gyvenimo sąlygas, plėtojant ekonomiškai naudingas veiklas, taip sušvelninti regioninius skirtumus bei socialinių sluoksnių atskirtį.

IŠVADOS

- Išanalizavus mokslinę literatūrą ir teisės aktus galima teigti, kad dažnu atveju, teoriniuose diskursuose, pateikiama abstrakti regiono definicija. Dėl naujų koncepcijų ir kategorijų atsiradimų regiono samprata yra nuolat modifikuojama. Regionas dažniausiai traktuojamas, kaip administracinis vienetas, kuris išsiskiria tik jam būdingais ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, istoriniais ir etniniais savitumais ir kuriame galioja šalies konstitucijoje įteisinta jame veikianti institucinė sistema. Svarbus aspektas, kad klasifikuojant regionus atkreipiamas dėmesys ne tik į jų dydį, bet ir ekonominį, bei socialinį išsivystymą.

- Didėjančią regioninės politikos svarbą šiuolaikiniame pasaulyje, sąlygoja egzistuojantys regioniniai skirtumai ne tik tarp šalių, bet ir šalių viduje. Regioninė plėtra yra glaudžiai susijusi su gyvenimo kokybės užtikrinimu - tai gyventojų skurdo, aprūpinimo gyvenamu plotu, viešųjų paslaugų kokybės ir galimybės jas gauti bei darbo paklausos problemų sprendimas, kuo efektyviau panaudojant turimus savo išteklius. Lietuvos nacionalinėje plėtros strategijos tikslas - ilgalaikė ūkio plėtra, siekiant vis labiau patenkinti gyventojų socialinius, politinius, kultūrinius ir materialinius poreikius, mažinant regionų socialinius, ekonominius skirtumus, tuo pačiu užtikrinant darnią visos šalies plėtrą.

- Šiomis dienomis kalbant apie darnų vystymąsi vis dažniau akcentuojama visų trijų darnumo komponentų: ekonominio, ekologinio, socialinio integravimo svarba. Taigi, ekonominė darnaus vystymosi dimensija apibūdina tokį vystymąsi, kuris sudaro sąlygas ilgalaikiam stabiliam ekonomikos augimui, ekologinė – kai naudojama tiek gamtinių išteklių, kad jų liktų ir ateities kartoms, o socialinė darnumo dimensija reikalauja, kad būtų patenkinti žmogaus pagrindiniai poreikiai, kuriamas visapusiškai kokybiškas gyvenimas. Visi trys sektoriai yra vienodai reikšmingi ir svarbūs, todėl pereiti prie integruotos, visus sektorius apimančios darnaus vystymosi politikos yra ypatingai sudėtinga. Materialinį darnaus vystymosi pagrindą sudaro išoriniai (daugiašaliai plėtros bankai ir fondai, specializuotos agentūros, daugiašalės institucijos, dvišalės (daugiašalės) paramos programos, skolintų įsipareigojimų nuolaidos ir kt.) ir vidiniai (valstybės biudžetas, savivaldybių biudžetai, privatūs finansiniai šaltiniai ir kt.) finansinių išteklių šaltiniai. Lietuvos ir jos regionų atžvilgiu, vienas esminių plėtros stimulų – ES struktūriniai fondai.

- Europos Sąjungos struktūrinių fondų pagalba siekiama sumažinti regionų išsivystymo skirtumus ir skatinti menkliau išsivysčiusių regionų plėtrą. Pirmasis ES struktūrinių fondų paramos teikimo laikotarpis Lietuvai prasidėjo 2004 m., kuris tęsėsi iki 2006 metų gruodžio 31 dienos. ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004 - 2006 m. laikotarpiu buvo teikiama pagal Lietuvos 2004 - 2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (toliau - BPD), patvirtintą LR Vyriausybės ir Europos Komisijos. 2004 – 2006 m. laikotarpiu

Lietuva iš Europos gavo 2,122 mlrd. eurų, Tauragės regionui atiteko 2 proc., šios paramos, kas siekė – 30,64 mln. eurų. 2007 – 2013 m. ES struktūrinių fondų parama Lietuvai buvo teikiama iš Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo, Europos sanglaudos fondo. Lietuva 2007 – 2013 m. laikotarpiu gavo 6,913 mlrd. eurų, o Tauragės regionas pritraukė 6 kartus daugiau lėšų nei 2004 – 2006 m. ir gavo 198,86 mln. eurų.

- Atlikta ES struktūrinės paramos įsisavinimo analizė Lietuvoje ir jos regionuose, parodė, kad ES struktūrinių fondų pinigų srautai į Lietuvos ir jos regionų ekonomiką kasmet vis didėjo nuo 2,124 mlrd. eurų (2004 – 2006 m). iki 6,9133 mlrd. eurų paramos (2007 – 2013 m). Daugiausiai ES struktūrinių fondų investicijų pagal 2007 – 2013 m. strategijos programą atiteko Vilniaus regionui - 3,202 mlrd. eurų, o mažiausiai ES paramos teko - Tauragės regionui, kuris gavo tik 198,86 mln. eurų paramos. Tauragės regionas daugiausiai gautų ES struktūrinių fondų lėšų skyrė sanglaudos veiksmų programos įgyvendinimui – net 110,689 mln. eurų, ekonomikos augimo veiksmų programai – 81,177 mln. eurų ir žmogiškųjų išteklių plėtros programai – 6,995 mln. eurų.

- Išnagrinėjus Lietuvos regionų darnaus vystymosi tendencijas 2006 – 2013 metais, nustatyta, kad ekonomiškai silpniausias buvo Tauragės regionas, kur BVP vienam gyventojui siekė - 3,45 tūkst. eurų, o tiesioginė užsienio investicijos - 77,33 eurų tenkančių vienam gyventojui. Nors Tauragės regione užfiksuotas vienas mažiausių nedarbo lygio rodiklių – 10 proc., 2013 m. lyginant su kitais šalies regionais, tačiau šiame regione darbuotojų vidutinis bruto darbo užmokestis mažiausias – 382,15 eurų, kai tuo tarpu Vilniaus regione jis net 29 proc. didesnis ir siekia – 543,06 eurų, atlyginimų augimas regione – pasyvus, tūkstančiui šio regiono gyventojų tenka didžiausias skaičius socialinių pašalpų gavėjų – 103 asm., kai tuo tarpu šalies vidurkis siekia tik 74 asmenis. Tauragės regionas mažiausiai aplinką teršiantis regionas Lietuvoje, regionas išvalo net 94 proc. nuotekų iki normos ribų, pagal aplinkos rodiklius Tauragės regionas yra įvertinamas geriausiai.

- Remiantis apskaičiuotais darnaus vystymosi rodikliais, galima teigti, kad Tauragės regiono vystymuisi didžiausios įtakos turėjo ekonomikos augimas, tai parodo ekonominio vystymosi indekso (EVI) procentinės dalies didėjimas integruoto darnaus vystymosi indekso struktūroje, nuo 33,33 proc. baziniais metais iki 51,04 proc. 2010 metais. Atitinkamai didėjo ir aplinkos būklės indekso dalis (ABI) nuo 33,33 proc. iki 37,28 proc., tiesa 2013 m. jis vėl sumažėjo iki 34,21 proc. Iki 2010 m. vyraujanti sparti ūkio plėtra, nuosaikus aplinkos būklės gerėjimas nustelbė socialinį vystymąsi. Socialinis vystymasis ypač sumažėjo pasaulinės krizės laikotarpiu, nuo 36,82 proc. dalies iki 19,04 proc. dalies. Nuo 2011 m. panaudojant daugiau ES struktūrinės paramos sanglaudos skatinimo ir žmogiškųjų išteklių plėtros programai, socialinio vystymosi indekso rodikliai pradėjo didėti ir pasiek 33,33 proc. dalies didėjimą.

Nevienoda integruotų darnaus vystymosi indeksų struktūra pagal darnaus vystymosi dimensijas atskleidžia Tauragės regione vyraujantį ekonominių – socialinių – aplinkosauginių interesų nesuderinamumą.

Hipotezė.

Atlikta ES struktūrinės paramos ir darnaus vystymosi regresinė analizė atskleidė, kad tarp įsisavinamos ES struktūrinių fondų paramos ir Tauragės regiono darnaus vystymosi indekso egzistuoja labai glaudus ryšys. ES struktūrinės paramos panaudojimas teigiamai veikia regiono vystymąsi – skatina ekonominį augimą, socialinę gerovę ir aplinkosaugą. Iškelta hipotezė patvirtina tik iš dalies, kadangi ES struktūrinių fondų parama yra vienas iš daugelio veiksnių, įtakančių regionų vystymąsi bei jų skirtumų mažinimą.

LITERATŪRA

1. Ačaitė, V. (2005). Lietuvos regioninės politikos aspektai ES kontekste // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 5. p. 8 – 13.
2. Aplinkosauginė plėtra. (2015). [žiūrėta 2015-03-27]. Prieiga per internetą: <http://www.kurlavicius.lt/aplinkosaugine-pletra/>
3. Atkočiūnienė, Z.O. (2008). Žinių vadybos poveikis darniam vystymuisi // *Informacijos mokslai*, 46.
4. Armstrong, H., Taylor, J. (2004). *Regional economics and policy*. UK. Blackwell Publishing.
5. Bagdzevičienė, R., Dapkus R. (2005). Regioninė politika. // *Regionų plėtra: prisitaikymas prie kintančių rinkos sąlygų ir naujų gebėjimų ugdymas*. Kaunas: Technologija. p. 71 – 121.
6. Bivainis, E., Tamošiūnas T. (2007). Darnus regionų vystymasis: teorinis diskursas // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1 (8). p. 30 – 36.
7. Burbulytė, G. (2005). Regiono sampratos įvairovė regioniniuose tyrimuose. *Tiltai*, Nr. 4 (33), p.19-29.
8. Bruneckienė J., Krušinskas R. (2011). ES struktūrinės paramos įtakos Lietuvos regionų plėtrai ir išsivystymo netolygumams mažinti vertinimas // *Ekonomika ir vadyba*.
9. Cohen, J., Cohen, P., West, S., Aiken L. (2003). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
10. Čaplikas, V. (2006). Lietuvos ir Europos Sąjungos regioninė politika. Vilnius: Atmintis.
11. Čiegis R. (2009). Darnaus vystymosi vertinimas. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, Nr. 1 (3). p. 105 - 121.
12. Čiegis R. (2008). Lietuvos ekonomikos plėtra darnaus vystymosi aspektu // *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, Nr. 2 (2). p. 11 - 28.
13. Čiegis R., Dilius, A., Mikalauskiene A. (2013). Darnaus vystymosi sričių dinamikos veitinimas Lietuvoje // *Regional formation and development studies*, Nr. 1 (111).
14. Čiegis R., Kozlovskij, V. (2011). Darnaus ekonominio vystymosi vertinimo sistemų įvertinimas // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, 5 (29).
15. Čiegis, R., Ramanauskienė J. (2011). Integruotas darnaus vystymosi vertinimas: Lietuvos atvejis // *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*, Nr. 2 (26).

16. Čiegis, R., Zeleniūtė R. (2008). Ekonomikos plėtra darnaus vystymosi aspektu // *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, Nr. 1 (2). p. 37 – 54.
17. Dapkus R. Regionų plėtros politika, jos valdymo modeliai ir įgyvendinimo institucijos // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 5. p. 66-73.
18. „Darbotvarkė 21“. Subalansuotos plėtros veiksmų programa. (2001). [žiūrėta 2015-04-29]. Prieiga per internetą: http://www.pprc.lt/dv/dokumentai/Darbotvarke_21.pdf
19. Darnus vystymasis – kas tai? (2008). Pedagogų profesinės raidos centras. [žiūrėta 2015-04-02]. Prieiga internetu: http://www.pprc.lt/dv/?page_id=2
20. Dasgupta, P. (2007). *Measuring Sustainable Development: Theory and Application* Asian Development Review.
21. DeWeese T. (2011). *What is sustainable development?* [žiūrėta 2014-11-20]. Prieiga per internetą: <http://sustainabledevelopment.com/>
22. Europos regioninės plėtros deklaracija. Assembly of European Regions (AER). [žiūrėta 2014 09 30]. Prieiga per internetą: http://www.are-regions-europe.org/PDF/Declaration_Regi-onalismeDR_LITAUENE.pdf.
23. Europos Sąjungos struktūriniai fondai – Lietuvai. (2008). BPD. Europos Komisija. Finansų ministerija.
24. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai. (2005). Laisvosios rinkos institutas.
25. ES struktūrinių fondų parama savivaldybėms ir apskričių viršinių administracijoms. (2005). Lietuvos Respublikos Finansų ministerija. (ISBN 9955-9607-6-0).
26. ES struktūrinė parama (2006). [žiūrėta 2015-03-03]. Prieiga per internetą: <http://ginel.protechnology.lt/finance1.php>
- Europe and Central Asia region. (2015). Pasaulio bankas. [žiūrėta 2015-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.worldbank.org/>
27. Гасанов, Н. М. (2010). Социально-экономические особенности различных типов регионов: инновационный аспект. *Инновационный Вестник Регион*, 4, 9 – 15.
28. Гейман О. А. (2009). Теоретические подходы к типологизации вн утрених регионов 51стран мира в аспекте ф ормирования региональной политики тх развития. *Бизнесинфом*, 10, 12 – 25.
29. Grabažienė, A., Klimavičienė, I., Piligriminė V. (2010). Darnaus vystymosi žinių svarba ir poreikis // *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, Nr.6 (6). p. 92 – 98.
30. N. Gudaitytė, K. Batutyė, K. Žalienė (2009). Lietuvos regionų skirtumai ES struktūrinių fondų paramos kontekste// *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 2 (23), . p. 211 – 218.

31. Išoraitė, M. (2008). Regionai ir jų strateginis valdymas Lietuvoje // *Vadyba: mokslo darbai*, Nr. 2 (13). p. 47-22.
32. Ivanauskaitė, T. (2012). Demografinių veiksnių poveikis darniam vystymuisi // *Informacijos mokslai*, Nr. 62. Vilnius.
33. Jakutis, A., Petraškevičius, V., Steponavičius, A., Šečkutė, L., Zaicev S. (2005). *Ekonomikos teorija*. Vilnius: Eugrimas.
34. Juknys, R. (2012). *Aplinka ir vystymasis*. Kaunas: VDU.
35. Juozaitienė, L. (2007). *Įmonės finansų valdymas*. Šiauliai: Šiaulių Universiteto leidykla.
36. Kilijonienė, A. Simanavičienė A. (2010). Regionų plėtros teorijų taikymas. Lietuvos atvejis // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 15. p. 93 -99.
37. Kilijonienė, A., Simanavičienė A. (2008). Regioninės politikos įtaka regionų išsivystymo trūkumų raidai // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 3 (28). p. 142 – 152.
38. Hopkins, J. (2013) Region and cities.
39. Lietuvos regionų portretas. [žiūrėta 2015-03-19]. Prieiga per internetą: http://regionai.stat.gov.lt/lt/taurages_apskritis.html
40. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas. (Žin.,1990, Nr. 24-596). [žiūrėta 2015-04-19]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=389978
41. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Nutarimas. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11d. nutarimo Nr. 1160. „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ pakeitimo. Nr. 1247. Vilnius.
42. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas. (Žin., 1994, Nr. 60-1183). [žiūrėta 2014-11-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrs.lt>>.
43. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas. (Žin., 2000, Nr. 66-1987; 2002, Nr. 123-5558).[žiūrėta 2014-11-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrs.lt>>.
44. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“. (Žin., 2002, Nr. 113-5029). [žiūrėta 2014-10-19]. Prieiga per internetą:<<http://www.lrs.lt>>.
45. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ (Žin., 2009, Nr. 121-5215). [žiūrėta 2014-11-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt>>.
46. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 789 „ Dėl žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programos priedo patvirtinimo“. (Žin., 2008, Nr. 113

- 5038). [žiūrėta 2015-01-06]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=325965
47. Lietuvos 2014 – 2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas. (2014). Viešosios vadybos ir politikos institutas. [žiūrėta 2015-04-26]. Prieiga internetu:
http://www.esparama.lt/c/document_library/get_file?uuid=f8d3e19b-f28c-411d-a58d-468b088f03d7&groupId=19002
48. Lisabonos strategija: daugiau ir geresnių darbų konkurencingesnėje Europoje. Europos Parlamentas. [žiūrėta 2014-05-20]. Prieiga per internetą:
<http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/1001.html>
49. Lydeka, Z., Levišauskaitė, K. (2007). *Ekonomika*. Vytauto Didžiojo Universitetas.
50. Mačys, G. (2006). *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Riomerio Universitetas.
51. Mačys, G. (2006). ES struktūrinė parama Lietuvoje: pirmieji vertinimai (1) // Socialiniai tyrimai, Nr. 1 (7). p. 75 - 82.
52. Makroekonominiai rodikliai: nedarbas. (2012). [žiūrėta 2015-02-28]. Prieiga per internetą: <http://www.investologija.lt/LT/makroekonomika/369/8/makroekonominiu-rodikliu-itaka-investicijoms/makroekonominiai-rodikliai-nedarbas/>
53. Misiūnas, A., Balsytė I. (2008). Teritoriniai ir praktiniai tvarios ekonominės raidos aspektai // *Darnaus vystymosi strategija ir praktika: mokslo darbai*, Nr. 1 (2). p. 61 – 68.
54. Monstvilaitė J. Strikulytė N. (2006). Regioninė politika ir jos aktualijos; Lietuvoje // *Ekonomikos ir vadybos aktualijos*, 2006.
55. Morkūnaitė, M. ES struktūrinė parama ir jos paskirstymo kokybė Lietuvoje. [žiūrėta 2014-11-06]. Prieiga per internetą:<<http://www.kvalitetas.lt/lt/vies-sektoriuje/70>>.
56. Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo 2008 – 2010 m. ataskaita. (2012). Aplinkos ministerijos užsakymu parengė Juknys R.
57. Narkrošis V. (2003). Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas.- Vilnius: Eugrimas.
58. Nermed, K. (2009). *Vector Calculus in Regional Development Analysis: Comparative Regional Analysis Using the Example of Poland*. Heidelberg: Physia – Verlag.
59. Pareigis, R., Dorofejeva, O. (2004). Lietuvos nacionalinė regioninė politika ir jos įgyvendinimo prielaidos // *Ekonomika*, 67 (2). p. 12
60. Petkevičiūtė, N. Svirskaitė I. (2011). Ekonominis vystymasis ir žmogaus socialinė raida // *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 17. Kaunas: VDU.

61. Pukelienė, V. (2008). Ekonominė integracija: teorija, ES politika ir procesai. Kaunas: VDU.
62. Regioninė politika. Europos regionų ir miestų konkurencingumo didinimas, ekonomikos augimo skatinimas ir darbo vietų kūrimas. [žiūrėta 2014 – 12 -10]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/pol/index_lt
63. Oreinius, A. (2005). Regionalizacija ir regioninė šalies plėtra // *Viešoji politika ir jos įgyvendinimo prielaidos // Ekonomika*, Nr. 67 (2).
64. Oro antropogeninė tarša. (2013). Aplinkos apsaugos agentūra. [žiūrėta 2014-10-16]. Prieiga per internetą: <http://oras.gamta.lt/cms/index?rubricId=91e32574-8fa1-473e-b478-2d726cff16ed>
65. Sakalauskaitė, R., Miškinis, A., (2014). Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pritraukimo veiksniai. // *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*. 811. ISSN 1822 – 7996.
66. Simanaviečienė, Ž., Bruneckienė, J., Šimberova, I. (2007). //Regionų konkurencingumo vertinimo teoriniai aspektai // *Ekonomika*, Nr. 77. p. 81 – 88.
67. Šileika A., Šimulienė R. (2011). Europos Sąjungos struktūrinių fondų panaudojimo Lietuvos regionuose 2005 – 2009 metais socialinė – ekonominė analizė // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1 (21). p. 70 - 84.
68. Socialinė ekonominė raida. [žiūrėta 2015-02-03]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/indicators/socioeconomic-development>.
69. Specializuotos Jungtinių Tautų agentūros. (2013). [žiūrėta 2015-03-18]. Prieiga per internetą: <http://unesco.lt/apie/jungtines-tautos/specializuotosios-jungtiniu-tautu-agentros>.
70. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 – čiu gyventojų 2006 – 2013 m. laikotarpiu. [žiūrėta 2015 – 04 - 04]. Prieiga per internetą: <http://www.socialiniszemelapis.lt/index.php?1530215883>
71. Štreimikienė, D., Ramanauskienė, J. (2005). Ekonomikos struktūrinė politika ir ekonominio augimo strategijos. *Regionų plėtra: prisitaikymas prie kintančių rinkos sąlygų ir naujų gebėjimų ugdymas*. Kaunas: Technologija. p. 7 - 70.
72. Tamošiūnas, T. (2004). Šiaulių regiono plėtros tendencijos. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 4. p. 279 – 284.
73. Tarptautinis darnaus vystymosi institutas. (2011). [žiūrėta 2014-10-09]. Prieiga per internetą: <http://www.iisd.org//sd>.
74. Tauragės rajono įvaizdžio formavimo ir investicijų pritraukimo galimybių studija. (2010). Tauragės rajono savivaldybės administracija.

75. Tauragės regiono plėtros planas 2014 – 2020 m. (2013). Tauragės regiono plėtros taryba, Nr. 51.
76. Tauragės regiono vizija iki 2020 metų. [žiūrėta 2015-02-10]. Prieiga per internetą: <http://www.lietuvosregionai.lt/lietuvos-regionai/taurages-apskritis>.
77. Tauragės rajono strateginis plėtros planas 2008 – 2013 m. (atnaujinta 2011). Tauragės rajono savivaldybės administracija.
78. Vainienė, R. (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba.
79. Vaitekūnas S. (2007). Apskritys ar regionai. Klaipėdos Universitetas.
80. Vaitekūnas, S. (2004). Regionai ir regioninė statistika // *Gyvenimas*. Nr. 9. (561)
81. Vidickienė, D., Melnikienė R. (2008). Lietuvos kaimiškų regionų kaip gyvenamosios vietos patrauklumo vertinimas // *Žemės ūkio mokslai: Lietuvos mokslų akademijos leidykla*. Nr. 1. p. 51 – 59.
82. Zaicev S. (2003). Socialinio sektoriaus ekonomika. Vilnius: Technika.
83. Žalėvičienė, A. (2012). Regioninė politika ir Europos Sąjungos struktūrinė parama: patirties įvertinimas // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 2 (26). p. 44 – 53.
84. Žilinskas, G. (2009). Šiuolaikinės apskričių ir regionų valdymo problemos Lietuvos Respublikoje // *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 27.

PRIEDAI

Aplinkos būklės rodikliai

Aplinkos būklės rodikliai (18 rodiklių)	Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisija CO ₂ ekvivalentu – iš viso (mln. tonų) ploto vienetai (iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis);
	Aplinką rūgštinančių junginių (SO ₂ , NO _x), pažemio azoto pirmtakų (NO), nemetaniniai lakieji organiniai junginiai) emisija – iš viso (tūkst. tonų), ploto vienetai (kv. kilometrai) ir BVP vienetai (iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis);
	Miestų oro kokybė (dienų skaičius per metus, kai azoto dioksido, kietųjų dalelių ir pažemio ozono koncentracijos viršija leistinus normatyvus);
	Užteršto vandens nuotėkų kiekis (tūkst. tonų) iki ES normatyvų išvaloma nuotekų (procentais);
	Paviršinių vandenų vandens kokybė – organinių medžiagų, azoto ir fosforo koncentracija, upėse, ežeruose, kuršių mariose, Baltijos jūros priekrantės zonoje;
	Požeminio vandens kokybė – nitratų, amonio koncentracija (mg/l);
	Organinių medžiagų, azoto ir fosforo junginių prietaka į Baltijos jūrą (tūkst. tonų).
	Saugomų teritorijų plotas (tūkst. hektarų ir viso Lietuvos teritorijos ploto, procentais);
	Miškų plotas (tūkst. hektarų ir viso Lietuvos teritorijos ploto, procentais, hektarais vienam gyventojui);
	Rekultivuotų teritorijų plotas (tūkst., hektarų ir viso rekultivuotos žemės ploto, procentais);
	Eroduojamos žemės plotas (tūkst. hektarų ir visos žemės ūkio naudmenų ploto, procentais);
	Komunalinių atliekų kiekis – bendras (tūkst. tonų), kilogramais vienam gyventojui ir santykis su vidutinėmis žmogaus vartojimo išlaidomis;
	Pirminio rūšiavimo metu surūšiuotų komunalinių atliekų kiekis (tūkst. tonų ir susidariusio kiekio procentais);
	Gamybinių atliekų kiekis – iš viso (tūkst. tonų) ir BVP vienetai (iš viso ir pagal ekonomines veiklos rūšis);
	Nepavojingų atliekų kiekis perdirbimo intensyvumas – perdirbtų popieriaus, stiklo, plastiko ir metalo atliekų kiekis (tūkst. tonų ir susidariusių atliekų kiekio procentais);
	Biodegrazuojamų atliekų patekimas į sąvartynus (tūkst. tonų ir viso biodegrazuojamų atliekų kiekio procentais);
	Pavojingų atliekų kiekis – bendras (tūkst. tonų) ir BVP vienetai (iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis);
	Viešosios atliekų tvarkymo paslaugos teikimas (bendro gyventojų skaičiaus, procentais).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionalinė darna vystymosi strategija (2003)

Ekonomikos vystymosi rodikliai

Ekonomikos vystymosi rodikliai (30 rodiklių)	BVP lyginamosiomis kainomis (mln. eurų), BVP prieaugis, procentais (bendras ir pagal ekonominės veiklos rūšis);
	BVP vienam gyventojui (eurais);
	Gamybai sunaudojamas galutinis energijos kiekis – iš viso (tūkst. tonų n.e.) ir BVP vienetai (iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis);
	Gamybai sunaudojamas vandens kiekis – iš viso (tūkst. tonų) ir BVP vienetai (iš viso ir pagal ekonominės veiklos rūšis);
	Krovinių ir keleivių pervežimo pasiskirstymas pagal transporto rūšis (tūkst. tonų kilometrui, tūkst. keleivių kilometrui ir procentais);
	Investicijos į skirtingų rūšių transporto plėtrą (mln. tonų ir procentais pagal transporto rūšis);
	Biologinių degalų nuo viso transporto sunaudotų degalų kiekio (tūkst. tonų ir procentais);
	Variklinio transporto priemonių tankis (skaičius 1000 gyventojų);
	Lengvųjų automobilių tankis (skaičius 1000 gyventojų);
	Senesnių kaip 10 metų lengvųjų automobilių skaičius (procentais);
	Kelionėse įvykusių transporto avarijų skaičius per metus;
	Kelių tinklas (kilometrais kelių, tenkančių 100 kv. kilometrų);
	Geležinkelių tinklas (kilometrais kelių, tenkančių 100 kv. kilometrų);
	Švaresnės gamybos metodus įdiegusių įmonių skaičius (vienetais ir visų įmonių procentais);

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionalinė darna vystymosi strategija (2003)

Socialinio vystymosi rodikliai

Socialinio vystymosi rodikliai (22 rodiklių)	Ekonominio aktyvumo ir užimtumo lygis (darbingo amžiaus asmenų, procentais);
	Nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygis (darbo jėgos, procentais);
	Socialinės apsaugos išlaidos (BVP, procentais);
	Skurdo lygis – žemiau skurdo ribos gyvenančių asmenų skaičius (procentais);
	Gyventojų pajamų skirtumų rodiklis – pajamų diferenciacijos koeficientas ;
	Būsima vidutinė gyvenimo trukmė – metai (iš viso ir pagal lytis);
	Natūralus gyventojų prieaugis (promilėmis);
	Gyventojų mirtingumas nuo kvėpavimo sistemos ligų 100000 gyventojų;
	Gyventojų mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų 100000 gyventojų;
	Gyventojų mirtingumas dėl transporto įvykių 100000 gyventojų;
	Naujagimių iki vienerių metų mirtingumas (iš 1000 naujagimių atitinkamais metais);
	Vidutinis gyvenamasis plotas vienam gyventojui (kv. metrų);
	Gyventojų, gyvenančių netinkamos kokybės būste (procentais);
	Gyventojų, kuriems nepertraukiamai tiekiamas saugus geriamasis vanduo (procentais);
	Gyventojų, geriančių netinkamos kokybės geriamąjį vandenį (procentais);
	Dirbančių asmenų mirtingumas dėl nelaimingų atsitikimų darbe (žuvusiųjų skaičius per metus);
	Švietimui ir mokslui skiriama lėšų (BVP procentais);
	Kultūrai skiriama lėšų (BVP procentais);
	Investicijos į mokslą ir technologijų plėtrą (mln. litų);
	Studentų skaičius (iš viso, tais metais baigusiujų studijas, to amžiaus jaunuolių, procentais);
Vidurinių mokyklų moksleivių skaičius (iš viso, tais metais baigusiujų mokyklą, to amžiaus jaunuolių, procentais);	
Profesinių mokyklų moksleivių skaičius (iš viso, tais metais baigusiujų profesines mokyklas, to amžiaus jaunuolių, procentais).	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionaline darnaus vystymosi strategija (2003)

ES struktūrinės paramos pasiskirstymas ir įsisavinimas Lietuvos regionuose

<i>Regionas</i>	Viso planuojama projektų skaičius	Skirtas finansavimas	Baigtų projektų skaičius	Skirta lėšų	Lėšų įsisavinimas, išreikštas proc.
Tauragės regionas	225	198,861,728.03	188	158,767,312.60	92.48625154
Alytaus regionas	364	294,002,262.15	291	191,315,640.44	88.76380904
Kauno regionas	1515	1,114,665,833.27	1132	496,541,004.46	84.88328243
Klaipėdos regionas	609	721,089,292.16	443	507,778,997.19	87.9730703
Marijampolės regionas	287	234,066,622.46	219	127,540,210.43	84.16755463
Panevėžio regionas	488	292,274,291.20	375	209,078,984.02	84.76283214
Telšių regionas	406	228,508,271.18	307	138,620,720.54	83.78474148
Utenos regionas	457	257,441,745.43	368	170,079,569.60	88.10141318
Vilniaus regionas	3043	3,202,459,136.51	2111	1,357,078,556.39	85.76789607
Šiaulių regionas	641	518,824,668.96	501	341,838,915.32	86.71957772

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES paramos portalu www.esparama.lt

5 PRIEDAS

Ekonomikos augimo veiksmų programai skirtos ES struktūrinių fondų lėšos Lietuvai 2006 – 2013 metais

Prioritetinės kryptys	Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologijos plėtra	Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas	Informacinė visuomenė visiems	Esminė ekonominė infrastruktūra	Transeuropinių transporto tinklų plėtra	Techninė parama
Numatytas finansavimas (mln. eurų).	512,089,365	599,736,744.00	240,086,875.00	586,758,740.00	1,105,746,835	32,817,728
Prašomas finansavimas (mln. eurų).	551,514,306	544,865,587.30	281,613,334.03	653,633,241.38	1,491,443,600.70	10,790,666.12
Skirtas finansavimas (mln. eurų)	499,198,894	583,914,895.23	247,021,080.96	618,992,168.10	1,182,395,225.65	28,551,117.06
Išmokėta lėšų (mln. eurų).	273,076,016	468,299,093.07	140,543,759.98	508,516,498.53	802,383,508.08	21,431,106.59

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES paramos portalu www.esparama.lt

6 PRIEDAS

Sanglaudos skatinimo veiksmų programai skirtos ES struktūrinių fondų lėšos Lietuvai 2006 – 2013 metais

	Numatytas finansavimas (mln. eurų).	Prašomas finansavimas (mln. eurų)	Skirtas finansavimas (mln. eurų)	Išmokėta lėšų (mln. eurų)
Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai	863,532,023	1,288,379,824.15	883,277,068.11	672,862,322.74
Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra	639,746,606	732,048,436.12	652,807,068.19	467,469,568.20
Aplinka ir darnus vystymasis	1,131,380,676	1,419,540,436.73	1,160,638,155.44	856,730,251.32
Techninė parama	35,290,504	10,426,430.71	34,452,840.39	24,751,128.37

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES paramos portalu www.esparama.lt

Žmogiškųjų išteklių plėtros programai skirtų lėšų ir vykdomų projektų pasiskirstymas Tauragės regione

Prioritetinės kryptys	Tauragės savivaldybė				Jurbarko savivaldybė				Pagėgių savivaldybė				Šilalės savivaldybė			
	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln.eurų)	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln. eurų).	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln.eurų).	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln.eurų).	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln.eurų).	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln.eurų).	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln.eurų)	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln.eurų)
Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėbtis	3	1,186,827.5	5	1,385,814.99	2	595,264.00	2	596,323.64	2	1,878,426.4	4	1,949,502.44	0	240,924.22	1	243,755.79
Mokymasis visą gyvenimą	2	101,741.8	2	102,400.31	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tyrėjų gebėjimų stiprinimas	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas	10	1,082,607.2	10	1,081,799.40	10	541,514.17	13	651,530.81	7	618,709.38	8	666,409.71	4	317,485.87	4	317,485.87
Techninė parama	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES paramos portalu www.esparama.lt

Sanglaudos skatinimo plėtros programai skirtų lėšų ir vykdomų projektų pasiskirstymas Tauragės regione

Prioritetinės kryptys	Tauragė				Jurbarkas				Igyvendintų projektų skaičius
	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln. eurų)	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln. eurų).	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln. eurų).	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln. eurų).	
Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai	15	18269176.9	17	20,863,412.3	25	145734834	31	15,647,728.	10
Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra	10	4795272.8	11	4,795,272.8	7	3618541.8	9	3,840,479.1	3
Aplinka ir darnus vystymasis	12	20839037.8	15	23,684,364.6	7	11654658.8	7	11,662,489.1	4
Techninė parama	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prioritetinės kryptys	Pagėgiai				Šilalė				Igyvendintų projektų skaičius
	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln. eurų)	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln. eurų).	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln. eurų).	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln. eurų).	
Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai	10	3583114.36	12	4,091,249.92	7	5104770.52	10	6,330,307.34	10
Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra	3	619097.72	3	622,832.54	10	3481080.43	11	3,501,654.88	3
Aplinka ir darnus vystymasis	4	4597250.61	6	4,750,107.50	9	10506637.93	9	10,506,637.93	4
Techninė parama	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES paramos portalu www.esparama.lt

Ekonomikos augimo programai skirtų lėšų ir vykdomų projektų pasiskirstymas Tauragės regione

Prioritetinės kryptys	Tauragė				Jurbarkas				Igyvendintų projektų skaičius
	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln. eurų)	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln. eurų).	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln. eurų).	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln. eurų).	
Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra	0	0	0	0	0	0	0	0	10
Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas	1	8,833.42	1	8,991.25	1	56,402.13	2	69,820.14	3
Informacinė visuomenė visiems	0	213,132.18	1	246,176.03	1	177,474.34	1	189,915.13	4
Esminė ekonominė infrastruktūra	6	2,894,334.97	7	2,953,534.53	4	13,820,872.59	6	15,365,632.28	0
Transeuropinių transporto tinklų plėtra	2	29,621,533.93	2	31,167,341.53	0	0	0	0	0
Techninė parama	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prioritetinės kryptys	Pagėgiai				Šilalė				Igyvendintų projektų skaičius
	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln. eurų)	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln. eurų).	Igyvendintų projektų skaičius	Išmokėta lėšų (mln. eurų).	Viso numatyta projektų	Skirtas finansavimas (mln. eurų).	
Ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirti moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Verslo produktyvumo didinimas ir verslo aplinkos gerinimas	1	4	128,028.93	5	170,811.08	1	21,753.36	1	21,753.36
Informacinė visuomenė visiems	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Esminė ekonominė infrastruktūra	6	4	780,555.72	4	832,828.85	4	2,675,730.45	4	2,700,138.23
Transeuropinių transporto tinklų plėtra	2	0	0	0	1	25,542,083.90	1	27,455,120.19	0

Lietuvos regionų BVP

Regionas	Dinamika (mln.eurų) 2006 - 2013								Pokytis 2006/2013 (mln.EUR).	Pokytis 2006/2013 (%)
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013		
Tauragės regionas	420.53	488.47	606.72	515.99	557.66	646.69	670.06	695.088	249.54	59.34
Alytaus regionas	835.00	986.39	1,138.79	920.64	960.15	1,060.33	1,091.58	1,158.48	256.57	30.73
Kauno regionas	4,632.62	5,539.24	6,264.86	5,085.52	5,331.06	6,077.18	6,462.93	6,892.95	1,830.31	39.51
Klaipėdos regionas	2,799.81	3,298.80	3,730.25	3,311.63	3,410.94	3,799.03	4,018.91	4,199.49	1,219.10	43.54
Marijampolės regionas	813.20	927.10	1,082.89	857.65	936.08	1,035.42	1,131.14	1,187.44	317.94	39.10
Panevėžio regionas	1,514.60	1,695.03	2,000.12	1,602.09	1,677.36	1,907.55	2,032.87	2,114.23	518.28	34.22
Šiaulių regionas	1,833.18	2,131.46	2,398.14	1,914.19	2,058.01	2,322.00	2,493.66	2,548.65	660.48	36.03
Telšių regionas	1,020.91	1,224.83	1,386.76	1,080.83	1,172.53	1,312.50	1,316.76	1,361.21	295.85	28.98
Utenos regionas	992.06	1,151.41	1,340.13	1,136.85	978.71	1,043.96	1,054.51	1,129.51	62.44	6.29
Vilniaus regionas	9,242.35	11,296.05	12,465.65	10,228.97	10,627.17	11,753.79	12,667.43	13,699.02	3,425.08	37.06
Šalis	24,104.23	28,738.79	32,414.30	26,654.43	27,709.68	30,958.47	32,939.85	34,754	8,835.61	36.66

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis

Lietuvos regionų BVP vienam gyventojui

Regionai	Dinamika (tūkst. eurų) 2006 - 2013								Pokytis 2006/2012 (tūkst.EUR)	Pokytis 2006/2013 (%)	Santykis (%) su šalies rodikliu 2006 - 2013 metais							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013			2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Tauragės regionas</i>	3,45	4,08	5,16	1,49	4,95	5,91	6,26	6,72	3,27	94,96	46,67	45,78	50,71	50,71	55,34	57,79	56,69	56,86
Alytaus regionas	4,81	5,76	6,78	1,96	5,94	6,78	7,10	7,67	2,87	59,64	65,10	64,61	66,67	66,67	66,34	66,29	64,30	64,95
Kauno regionas	7,10	8,60	9,82	2,84	8,60	10,05	10,83	11,67	4,58	64,49	96,08	96,43	96,58	96,58	96,12	98,30	98,16	98,77
Klaipėdos regionas	7,73	9,21	10,4	3,04	9,88	11,27	12,08	12,69	4,95	64,04	104,71	103,25	103,13	103,13	110,36	110,20	109,45	107,35
Marijampolės regionas	4,63	5,36	6,34	1,84	5,68	6,43	7,15	7,59	2,95	63,75	62,75	60,06	62,39	62,39	63,43	62,89	64,83	64,22
Panevėžio regionas	5,50	6,26	7,53	2,18	6,57	7,67	8,31	8,75	3,24	58,95	74,51	70,13	74,07	74,07	73,46	75,07	75,33	74,02
Šiaulių regionas	5,42	6,43	7,36	2,13	6,63	7,76	8,51	8,89	3,48	64,17	73,33	72,08	72,36	72,36	74,11	75,92	77,17	75,25
Telšių regionas	6,17	7,50	8,60	2,49	7,56	8,69	8,86	9,30	3,13	50,70	83,53	84,09	84,62	84,62	84,47	84,99	80,31	78,68
Utenos regionas	5,88	6,98	8,25	2,39	6,31	6,92	7,15	7,76	1,88	32,02	79,61	78,25	81,20	81,20	70,55	67,71	64,83	65,69
Vilniaus regionas	11,1	13,8	15,2	4,44	13,10	14,64	15,84	17,09	5,92	52,91	151,37	154,68	149,79	150,88	146,36	143,24	143,55	144,67
<i>Šalis</i>	7,39	8,92	10,1	2,94	8,95	10,22	11,03	11,82	4,43	60,00	100,00	100,00	100,00	100	100,00	100,00	100,00	100,00

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis

Lietuvos regionų TUI

Regionai	Dinamika (mln. eurų) 2006 - 2013								Pokytis 2006/ 2013(mln.E UR).	Pokytis 2006/2013 (%)	Struktūra (%) 2006 - 2013 metais							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013			2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Tauragės regionas</i>	9,38	18,39	16,48	13,77	12,92	13,30	13,68	16,71	7,33	78,09	0,11	0,18	0,18	0,15	0,13	0,12	0,11	0,13
Alytaus regionas	120,83	129,1	108,2	100,1	92,63	93,43	110,1	112,60	- 8,23	- 6,81	1,44	1,25	1,18	1,09	0,92	0,85	0,91	0,89
Kauno regionas	711,25	1.136	923,6	1.008	1.188	1.333,	1.485,	1.289,4 8	578,23	81,30	8,49	11,0	10,0	10,9	11,8	12,0	12,2	10,14
Klaipėdos regionas	625,14	837,1	943,9	895,7	962,4	1.028,	1.029,	962,52	337,38	53,97	7,46	8,14	10,2	9,73	9,60	9,32	8,51	7,57
Marijampolės regionas	28,47	26,88	39,97	91,63	94,21	104,9	133,3	119,61	91,14	320,14	0,34	0,26	0,43	1,00	0,94	0,95	1,10	0,94
Panevėžio regionas	151,21	170,4	165,6	204,5	172,8	205,2	237,5	287,22	136,01	89,94	1,81	1,66	1,80	2,22	1,72	1,86	1,96	2,26
Šiaulių regionas	112,26	125,7	141,9	133,8	159,2	168,1	174,1	181,71	69,45	61,87	1,34	1,22	1,54	1,45	1,59	1,52	1,44	1,43
Telšių regionas	1.829,3	1.702	437,4	797,4	1.028,	1.095,	1.035,	973,56	- 855,83	- 46,78	21,84	16,5	4,76	8,66	10,2	9,93	8,56	7,65
Utenos regionas	69,42	95,55	98,56	80,27	81,83	70,24	84,66	74,17	4,75	6,84	0,83	0,93	1,07	0,87	0,82	0,64	0,70	0,58
Vilniaus regionas	4.719,7 9	6.040,2 0	6.314, 59	5.880, 41	6.237,8 8	6.916,1 1	7.796,6 0	8.702,3 0	3.982,51	84,38	56,34	58,7 4	68,7 1	63,8 7	62,1 9	62,7 1	64,4 3	68,41
Šalis	8.377,1 4	10.282, 64	9.190, 60	9.206, 19	10.030, 97	11.028, 93	12.100, 64	12.719, 88	4.342,74	51,84	100,00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100, 00	100,00

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis

Lietuvos regionų TUI vienam gyventojui

Regionai	Dinamika (tūkst. eurų) 2006 - 2013 metais								Pokytis 2006/2013(mln .EUR).	Pokytis 2006/2013 (%)	Santykis (%) su šalies rodikliu 2006 - 2013 metais							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013			2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	0,08	0,15	0,14	0,12	0,12	0,12	0,13	0,16	0,08	106,37	0,35	0,63	0,82	0,62	0,53	0,50	0,49	0,60
Alytaus regionas	0,70	0,76	0,65	0,61	0,58	0,61	0,72	0,75	0,05	7,63	3,19	3,08	3,76	3,14	2,63	2,47	2,76	2,83
Kauno regionas	1,09	1,77	1,45	1,60	1,95	2,24	2,52	2,20	1,10	100,79	5,00	7,19	8,43	8,27	8,76	9,10	9,63	8,27
Klaipėdos regionas	1,73	2,34	2,66	2,56	2,83	3,09	3,11	2,93	1,19	68,66	7,94	9,54	15,48	13,2	12,73	12,57	11,90	11,02
Marijampolės regionas	0,16	0,16	0,24	0,55	0,58	0,66	0,86	0,78	0,61	376,87	0,74	0,64	1,37	2,83	2,61	2,70	3,29	2,92
Panevėžio regionas	0,55	0,63	0,63	0,79	0,69	0,84	0,99	1,20	0,65	117,56	2,53	2,58	3,65	4,08	3,09	3,41	3,79	4,53
Šiaulių regionas	0,33	0,38	0,44	0,42	0,53	0,57	0,60	0,64	0,30	89,88	1,53	1,56	2,56	2,19	2,36	2,33	2,28	2,39
Telšių regionas	11,09	10,48	2,73	5,06	6,74	7,36	7,02	6,69	-4,40	-39,66	50,74	42,66	15,87	26,1	30,31	29,90	26,80	25,20
Utenos regionas	0,41	0,58	0,61	0,51	0,54	0,47	0,58	0,52	0,11	25,59	1,89	2,37	3,56	2,63	2,41	1,93	2,21	1,96
Vilniaus regionas	5,70	7,31	7,64	7,13	7,69	8,64	9,65	10,80	5,10	89,43	26,07	29,75	44,50	36,8	34,58	35,11	36,86	40,66
Šalis	21,8	24,5	17,17	19,35	22,23	24,62	26,18	26,65	4,80	943,12	100	99,99	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0	100,3

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis

Materialinių investicijų pasiskirstymas regionuose vienam gyventojui (eurais)

Regionas	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tauragės regionas	766,04	1.043,21	933,16	489,75	638,32	858,72	800,18
Alytaus regionas	1.165,14	1.358,03	1.392,49	1.148,92	895,51	1.150,37	908,98
Kauno regionas	1.660,39	2.300,74	2.089,32	1.007,59	1.007,88	1.289,10	1.312,43
Klaipėdos regionas	2.413,69	2.735,46	2.349,11	1.307,34	1.504,00	2.197,06	1.686,41
Marijampolės regionas	1.208,58	1.628,53	1.252,03	539,27	695,38	1.119,38	954,49
Panevėžio regionas	1.186,86	1.660,10	1.689,06	753,59	711,31	1.049,58	951,87
Šiaulių regionas	1.201,05	1.707,89	1.643,30	1.039,16	822,52	144,23	1.121,06
Telšių regionas	1.551,20	2.992,93	2.360,11	931,71	800,80	1.283,60	1.467,62
Utenos regionas	1.108,96	1.484,01	1.369,90	1.544,25	812,38	1.173,83	856,18
Vilniaus regionas	3.284,00	4.751,51	4.235,40	2.224,57	1.936,69	2.283,65	2.136,23

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis

Lietuvos regionų darbingo amžiaus gyventojai

Regionai	Dinamika (asm.) 2006 - 2013 metais								Vidurkis (asm.)	Santykis (%) su šalies rodikliu 2006 - 2013 metais							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	72162	71824	71171	70659	69600	66688	65200	64394	68962	3,58	3,57	3,56	3,55	3,54	3,95	3,52	3,51
Alytaus regionas	103943	103432	102605	101685	100103	96194	93610	92021	99199	5,16	5,14	5,13	5,11	5,10	5,69	5,06	5,02
Kauno regionas	403727	401816	398658	396776	390890	374322	365715	362130	386754	20,03	19,98	19,94	19,93	19,91	22,14	19,76	19,75
Klaipėdos regionas	227089	227000	226402	225938	222563	211552	206887	204828	219032	11,27	11,29	11,32	11,35	11,33	12,51	11,18	11,17
Marijampolės regionas	103598	103466	103037	102608	101379	98238	96372	95021	100465	5,14	5,15	5,15	5,15	5,16	5,81	5,21	5,18
Panevėžio regionas	163824	162725	161061	159677	157076	151058	147617	145896	156117	8,13	8,09	8,06	8,02	8,00	8,94	7,98	7,96
Šiaulių regionas	205696	204200	201722	200005	195988	184707	179338	176725	193548	10,21	10,15	10,09	10,05	9,98	10,93	9,69	9,64
Telšių regionas	100703	100096	99636	99488	98158	93830	91964	90866	96843	5,00	4,98	4,98	5,00	5,00	5,55	4,97	4,95
Utenos regionas	101204	100422	99005	97672	95640	92497	89928	88033	95550	5,02	4,99	4,95	4,91	4,87	5,47	4,86	4,80
Vilniaus regionas	533691	535901	535872	536295	532314	321311	514101	514076	502945	26,48	26,65	26,80	26,94	27,11	19,01	27,78	28,03
Šalis	2015637	2010882	1999169	1990803	1963711	1690397	1850732	1833990	1919415	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis

Lietuvos regionų nedarbo lygis

Regionai	Dinamika (%) 2006 - 2013 metais								Pokytis 2006/2013 (proc.)	Santykis (%) su šalies rodikliu 2006 - 2013							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	4,2	2,7	5,7	11,5	11,9	11,3	12,8	10	5,80	75,00	64,29	98,28	83,33	66,85	73,38	95,52	84,75
Alytaus regionas	5,1	3,3	4,4	15,6	17,6	16,9	15	16,8	11,70	91,07	78,57	75,86	113,04	98,88	109,74	111,94	142,37
Kauno regionas	5,9	4,2	6	13,2	16,9	13,3	10,7	10	4,10	105,36	100,00	103,45	95,65	94,94	86,36	79,85	84,75
Klaipėdos regionas	6,8	3,9	6,9	14,2	18,1	13	9,1	7,4	0,60	121,43	92,86	118,97	102,90	101,69	84,42	67,91	62,71
Marijampolės regionas	2,6	1,6	3,1	10,5	15,5	13,9	14,7	15,4	12,80	46,43	38,10	53,45	76,09	87,08	90,26	109,70	130,51
Panevėžio regionas	8	6,4	5,5	14,5	23,2	20,6	16,3	15,9	7,90	142,86	152,38	94,83	105,07	130,34	133,77	121,64	134,75
Šiaulių regionas	5,7	4,5	5,6	14,5	19,1	17,3	16,5	14,8	9,10	101,79	107,14	96,55	105,07	107,30	112,34	123,13	125,42
Telšių regionas	5,6	4,5	6,4	16,8	22,5	19,3	14,8	13,9	8,30	100,00	107,14	110,34	121,74	126,40	125,32	110,45	117,80
Utenos regionas	5,9	4,4	5	10,1	21,3	23,8	23	19,8	13,90	105,36	104,76	86,21	73,19	119,66	154,55	171,64	167,80
Vilniaus regionas	5	4,5	6,2	14,2	16,2	14,3	12,8	9,7	4,70	89,29	107,14	106,90	102,90	91,01	92,86	95,52	82,20
Šalis	5,6	4,2	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	6,20	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis

Vidutinis mėnesinis neto darbo užmokestis

Regionas	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tauragės regionas	242,4	298,5	372,1	373,6	364,6	371,1	383,1
Alytaus regionas	269,8	340,9	422,7	403,	390,1	400,6	412,8
Kauno regionas	302,6	377,8	462,6	450,1	432,5	448	463
Klaipėdos regionas	314,8	386,9	473,7	467,5	453,2	460,6	473,7
Marijampolės regionas	260,2	316,5	393,7	381,3	375,3	383	397,2
Panevėžio regionas	272,5	334,1	414,4	407	391,2	405,8	418,4
Šiaulių regionas	268,9	332,4	411,3	398	385,1	392,8	402
Telšių regionas	306,4	380,9	450,5	427,7	410,2	422,3	432,9
Utenos regionas	298	357,4	438,1	427,7	401,2	408,9	419,7
Vilniaus regionas	365,5	45	545,5	526,4	515	527,8	547,3

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis

Natūrali gyventojų kaita

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	-6.9	-5.6	-5.2	-5.4	-6.7	-6	-4.8	-4.5
Alytaus regionas	-6.8	-7.3	-6.7	-5.4	-6.7	-6.3	-6.5	-6.4
Kauno regionas	-4.4	-4.5	-3.5	-2.7	-3.3	-3.3	-3.4	-3.5
Klaipėdos regionas	-3.1	-3	-2.1	-1.4	-2.1	-2.5	-2.7	-2.8
Marijampolės regionas	-4.5	-5.7	-4.2	-4.1	-4.9	-4.2	-4.6	-4.5
Panevėžio regionas	-5.5	-6.7	-6.8	-5.9	-6.8	-6.7	-6.3	-6.2
Šiaulių regionas	-6	-5.9	-4.9	-4.6	-5.7	-5.1	-5.6	-5.5
Telšių regionas	-3.1	-3.7	-1.9	-2.9	-3	-3	-2.3	-2.2
Utenos regionas	-8.7	-10.2	-9.1	-9	-9.6	-9.8	-9.6	-9.5
Vilniaus regionas	-3.4	-3.2	-2	-0.7	-0.8	-0.7	-0.9	-1
Šalis	-4.7	-4.8	-3.8	-3.1	-3.7	-3.6	-3.5	-3.6

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis

19 PRIEDAS**Išleista išvalytų iki ES normatyvų nuotekų (tūkst. kub. metrų)**

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	2774	3593	2776	2739	3303	3867	3836	3827
Alytaus regionas	4970.9	6406.8	5618.3	5116.3	6132.4	5730	5646.3	5683.4
Kauno regionas	4276.4	8780.6	14245.7	3555.6	36452.6	34850	34778.6	34770
Klaipėdos regionas	42675.6	50801.1	24494	25667	27420	28915.2	24104.7	25618
Marijampolės regionas	6664.4	8038	7267.6	7092.9	9130.4	8142.8	7458.1	7352.6
Panevėžio regionas	2839.6	2928.2	8288.3	11337	13275	13455.2	14845.5	14515.5
Šiaulių regionas	9334	12010	2955	2903	49220	6543	14133	11566
Telšių regionas	2653	3274	6796	7750	7626	10736	11761	11251.3
Utenos regionas	5026.2	5446.8	5188.6	4938.2	5464.3	6773.5	7359.7	7062.3
Vilniaus regionas	47729	49965.8	49023.7	48020.2	51693.1	48983	48553.4	48984
<i>Šalis</i>	<i>128943.1</i>	<i>151244.3</i>	<i>126653.2</i>	<i>150819.3</i>	<i>1645418.8</i>	<i>167996.4</i>	<i>175456.3</i>	<i>166803.1</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis

20 PRIEDAS**Požeminio vandens sunaudojimas (tūkst. kub. metrų)**

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas	3017	2785	2774.6	2464	2528	2348.7	2321	2301
Alytaus regionas	4545.4	5162	5243	4648.3	4581.3	4856.3	4939.2	4900.2
Kauno regionas	26520.5	24476.5	24405.5	23370.6	22471.2	22173	22290.6	22001.6
Klaipėdos regionas	19986.6	17477.6	17022	15524.7	14570	14038.8	14129	14080
Marijampolės regionas	5918.6	5520.9	5641.6	5268.2	5240.2	5406.6	5027	5127
Panevėžio regionas	11679.4	11338.1	9791	9085	8893.3	920.1	9680.5	9681
Šiaulių regionas	8624	7212	6543	6261	5761	6065	6071	6050
Telšių regionas	5622	5638	5196	4947	4666	4784	4619	4670
Utenos regionas	17569.8	5971.5	5808.7	5271	4737.6	4457.4	4310.4	4298.9
Vilniaus regionas	35008.1	36818	36833	34604.1	37977.8	37554.6	35768	35699
<i>Šalis</i>	<i>138116.4</i>	<i>122399.9</i>	<i>119258.4</i>	<i>111444.2</i>	<i>111426.8</i>	<i>110884.7</i>	<i>109155.7</i>	<i>106507.7</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis

Lietuvos regionų darnaus vystymosi rodiklių dinamika

Rodikliai	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tauragės regionas								
EVI	0,33333	0,50	0,32	0,30	0,51	0,34	0,35	0,31
SVI	0,33333	0,44	0,41	0,19	0,20	0,34	0,32	0,36
ABI	0,33333	0,37	0,33	0,37	0,34	0,34	0,34	0,39
DVI	1	1,31	1,06	0,86	1,04	1,02	1,01	1,06
Alytaus regionas								
EVI	0,33333	0,36	0,46	0,27	0,44	0,37	0,33	0,35
SVI	0,33333	0,32	0,31	0,10	0,16	0,34	0,31	0,33
ABI	0,33333	0,36	0,33	0,35	0,33	0,32	0,34	0,32
DVI	1	1,04	1,1	0,72	0,93	1,03	0,98	1
Kauno regionas								
EVI	0,33333	0,40	0,46	0,28	0,46	0,37	0,33	0,34
SVI	0,33333	0,40	0,26	0,08	0,26	0,30	0,34	0,33
ABI	0,33333	0,36	0,33	0,35	0,33	0,32	0,33	0,33
DVI	1	1,16	1,05	0,71	1,05	0,99	1	1
Klaipėdos regionas								
EVI	0,33333	0,38	0,48	0,25	0,50	0,38	0,32	0,33
SVI	0,33333	0,36	0,33	0,06	0,19	0,33	0,34	0,34
ABI	0,33333	0,36	0,30	0,34	0,35	0,35	0,32	0,33
DVI	1	1,1	1,11	0,65	1,04	1,06	0,98	1
Marijampolės regionas								
EVI	0,33333	0,35	0,51	0,34	0,48	0,38	0,34	0,33
SVI	0,33333	0,32	0,27	-0,04	0,25	0,36	0,33	0,34
ABI	0,33333	0,35	0,30	0,34	0,33	0,33	0,32	0,34
DVI	1	1,02	1,08	0,64	1,06	1,07	0,99	1,01
Panevėžio regionas								
EVI	0,33333	0,38	0,48	0,27	0,45	0,39	0,34	0,35
SVI	0,33333	0,31	0,34	0,04	0,24	0,36	0,35	0,34
ABI	0,33333	0,34	0,46	0,36	0,33	0,31	0,34	0,33
DVI	1	1,03	1,28	0,67	1,02	1,06	1,03	1,02
Šiaulių regionas								
EVI	0,33333	0,38	0,47	0,28	0,45	0,41	0,33	0,36
SVI	0,33333	0,36	0,32	0,14	0,23	0,33	0,33	0,34
ABI	0,33333	0,35	0,29	0,33	0,37	0,34	0,41	0,32
DVI	1	1,09	1,08	0,75	1,05	1,08	1,07	1,02
Telšių regionas								
EVI	0,33333	0,42	0,46	0,26	0,45	0,40	0,35	0,35
SVI	0,33333	0,37	0,31	0,13	0,19	0,34	0,37	0,35
ABI	0,33333	0,37	0,40	0,35	0,32	0,36	0,34	0,33
DVI	1	1,16	1,17	0,74	0,96	1,1	1,06	1,03
Utenos regionas								
EVI	0,33333	0,43	0,47	0,29	0,43	0,37	0,35	0,33
SVI	0,33333	0,27	0,29	0,22	0,19	0,32	0,33	0,35
ABI	0,33333	0,39	0,41	0,34	0,31	0,37	0,33	0,32
DVI	1	1,09	1,17	0,85	1,06	1,01	1	1
Vilniaus regionas								
EVI	0,33333	0,43	0,47	0,24	0,38	0,39	0,35	0,35
SVI	0,33333	0,36	0,34	0,09	0,29	0,11	0,34	0,36
ABI	0,33333	0,33	0,34	0,34	0,31	0,33	0,33	0,33
DVI	1	1,12	1,15	0,67	0,98	0,83	1,02	1,04

Sudaryta: darbo autorės remiantis, atliktais EVI,SVI,ABI, DVI skaičiavimais

22 PRIEDAS

Duomenų normalumo tikrinimas

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	Laisvės laipsniai (df)	Reikšmė (Sig.)	Statistic	Laivės laipsniai (df)	Reikšmė (Sig.)
DVI	.193	5	.200*	.947	5	.715

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis SSPS programos skaičiavimais

23 PRIEDAS

Koreliacijos koeficientai

Metai	Darnaus vystymosi rodiklis (DVI)	<i>ES struktūrinių fondų lėšos</i>
	(Y)	(X ₁)
2009	0.86	8.57
2010	1.04	37.17
2011	1.02	21.12
2012	1.01	35.48
2013	1.06	81.56
Suma	8.36	183.912
Vidurkis	1.0450000	22.989
Dispersija	0.01554286	797.78949
Vid. kvadr. nuokrypis	0.124671	28.245167
Koreliacijos koeficientas	-	0,7205

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktais skaičiavimais

24 PRIEDAS

TUI pritraukimo indeksas

	Tauragės regionas	Alytaus regionas	Kauno regionas	Marijampolės regionas	Panevėžio regionas	Šiaulių regionas	Telšių regionas	Utenos regionas	Vilniaus regionas	Klaipėdos regionas
Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo indeksas	0,078	0,419	0,526	0,103	0,347	0,166	4,269	0,233	1,472	0,717

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktais skaičiavimais

